

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Jure Fir

**Mentor:
Izred. prof. dr. Siniša Tatalović
Somentor:
Asist. dr. Vladimir Prebilič**

NACIONALNA VARNOST JAPONSKE

Diplomsko delo

Ljubljana, 2004

第九条

日本国民は、正義と秩序を基調とする国際平和を誠実に希求し、国権の発動たる戦争と、武力による威嚇又は武力の行使は、国際紛争を解決する手段としては、永久にこれを放棄する。

前項の目的を達するため、陸海空軍その他の戦力は、これを保持しない。国の交戦権は、これを認めない。

Odpoved vojne

Iskreno zavezani mednarodnemu miru, temelječem na pravici in redu, državljani Japonske za vse čase zavračamo vojno kot suvereno pravico naroda in grožnjo ali dejansko uporabo sile kot sredstvo za razreševanje mednarodnih sporov.

V skladu z uresničitvijo tako postavljenih ciljev ne bomo nikoli imeli kopenskih, pomorskih in zračnih sil, pa tudi drugih vojaških potencialov. Nikoli ne bomo priznali pravice države do vojskovanja.

...citata 9. člena (veljavne) japonske ustave...

KAZALO:

SEZNAM KRATIC.....	3
UVOD.....	4
1 METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR.....	5
1.1 CILJI IN PREDMET ANALIZE	5
1.2 HIPOTEZA	5
1.3 UPORABLJENE METODE	5
1.4 OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV	6
2 GEOSTRATEŠKI IN VARNOSTNI POLOŽAJ JAPONSKE	9
2.1 DRUŽBENO-GEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI IN LEGA JAPONSKE	9
2.2 JAPONSKA IN MEDNARODNO (AZIJSKO-PACIFIŠKO) OKOLJE	11
2.2.1 Vzhodna Azija.....	11
2.2.2 Odnosi z Rusijo	12
2.2.3 Odnosi z Ljudsko Republiko Kitajsko.....	13
2.2.4 Odnosi z ZDA	14
2.3 JAPONSKA IN ZDRUŽENI NARODI.....	15
2.4 JAPONSKA IN MULTILATERALNO VARNOSTNO SODELOVANJE	16
2.5 VARNOSTNE RAZMERE V (SEVERO)VZHODNI AZIJSKI REGIJI	17
2.6 JAPONSKO ZAZNAVANJE ZUNANJIH VIROV OGROŽANJA	18
2.7 NOTRANJI VIRI OGROŽANJA	19
3 ZGODOVINSKI OKVIR JAPONSKE NACIONALNE VARNOSTI	20
4 NACIONALNOVARNOSTNA POLITIKA JAPONSKE	26
4.1 ZUNANJA POLITIKA	28
4.2 OBRAMBNA POLITIKA	30
4.2.1 Poskusi spremembe ustave in japonsko javno mnenje	33
4.2.2 Japonska in oblikovanje protibalističnega štita	35
5 STRUKTURA NACIONALNOVARNOSTNEGA SISTEMA JAPONSKE.....	36
5.1 USTAVNO-ZAKONSKI OKVIR NVS.....	36
5.2 PRISTOJNOSTI DRŽAVNIH ORGANOV NA PODROČJU NVS.....	39
5.3 VOJAŠKA DOKTRINA IN OBRAMBNA STRATEGIJA JAPONSKE	41
6 SAMOOBRAMBNE SILE.....	43
6.1 NAMEN IN NALOGE SAMOOBRAMBNIH SIL	43
6.2 ORGANIZACIJA SAMOOBRAMBNIH SIL	44
6.3 STRUKTURA, OBSEG IN POPOLNJEVANJE SAMOOBRAMBNIH SIL	46
6.4 OBRAMBNI STROŠKI	49
6.5 OBOROŽITEV IN VOJAŠKA (OBRAMBNA) INDUSTRIJA	52
7 NOTRANJA VARNOST	56
7.1 DRŽAVNA POLICIJSKA AGENCIJA	56
7.2 POLICIJA.....	56
7.3 OBALNA STRAŽA	57
7.4 JAVNA VARNOSTNA PREISKOVALNA AGENCIJA.....	58
8 VOJAŠKA PRISOTNOST ZDA NA JAPONSKEM	58
8.1 MEHANIZMI VARNOSTNEGA SODELOVANJA MED JAPONSKO IN ZDA	59
8.2 OBOROŽENE SILE ZDA NA JAPONSKEM	60
9 SKLEP IN VERIFIKACIJA HIPOTEZ	60
10 VIRI IN LITERATURA	64
11 PRILOGE.....	70

SEZNAM KRATIC

APEC	Skupina za azijsko-pacifiško sodelovanje / Asia-Pacific Economic Cooperation
ARF	Regionalni forum Aseana / ASEAN Regional Forum
ASDF	Zračne samoobrambne sile / Air Self Defense Forces
ASEAN	Združenje narodov jugovzhodne Azije / Association of South-East Asian Nations
BNP	Bruto narodni proizvod
CSCAP	Svet za varnostno sodelovanje v azijsko-pacifiški regiji / Council for Security Cooperation in the Asia Pacific
DPJ	Demokratska stranka Japonske / Democratic Party of Japan
GSDF	Kopenske samoobrambne sile / Ground Self Defense Forces
JDA	Japonska obrambna agencija / Japan Defense Agency
JSC	Svet združenega štaba / Joint Staff Council
LDP	Liberalno demokratska stranka / Liberal Democratic Party
NPR	Ljudska policijska rezerva / National Police Reserve
NVS	Nacionalnovarnostni sistem
MOF	Ministrstvo za finance / Ministry of Finance
MOFA	Ministrstvo za zunanje zadeve / Ministry of Foreign Affairs
MITI	Ministrstvo za mednarodno trgovino in industrijo / Ministry of International Trade and Industry
MSDF	Pomorske samoobrambne sile / Maritime Self Defense Forces
OVSE	Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi
OZN	Organizacija združenih narodov
PACOM	Poveljstvo za Pacifik / Pacific Command
PKO	Zakon o sodelovanju za mednarodni mir / Peacekeeping operations law
SDF	Samoobrambne sile / Self Defense Forces
STA	Slovenska tiskovna agencija
UL OZN	Ustanovna listina Organizacije združenih narodov
UNDOF	Sile Združenih narodov za opazovanje prekinitve ognja / United Nations Disengagement Observer Force
USD	Ameriški dolar / United States Dollars
VS OZN	Varnostni svet Organizacije združenih narodov
ZDA	Združene države Amerike

UVOD

Varnost v hierarhiji vrednot zaseda najvišje mesto. Predstavlja političnoetični ideal, ki pomeni zaščitenost tako človeškega življenja in imetja kot družbene ureditve pred kakršnimkoli ogrožanjem. Zavešni napor za njeno vzpostavitev predstavljajo civilizacijsko in kulturno kategorijo. Ko govorimo o varnosti na ravni države, govorimo o nacionalni varnosti. Sodobne države jo svojim državljanom zagotavljajo preko delovanja nacionalnovarnostnega sistema.

Japonska država je v obdobju pred II. svetovno vojno, z vojaškim osvajanjem Azije, sama predstavljala vir ogrožanja, vendar pa takšno poznavanje Japonske ni prav nič v skladu z njeno povojno pacifistično usmerjeno državo in družbo, ki je šla tako daleč, da ji je bila takšna usmerjenost celo očitana v smislu, da ignorira skrb za lastno varnost in da breme le-te prelaga na druge. Na eni strani Zbignew Brzezinski (1995: 102) meni, da Japonska skorajda nima lastne obrambe in da je premalo pripravljena braniti svojo državo (Katzenstein, 1996: 6). Na drugi strani pa po podatkih Military Balance glede na višino izdatkov, ki jih nameni za obrambo, spada v skupino petih držav, ki v tovrstne namene porabijo največ sredstev. Nekateri avtorji celo opozarjajo na krepitev njene vojaške sile (Lubi, 1999: 231; Karniol, 2001; Pollack, 2001: 91, 92) in obujanje militarizma, kar bi v kombinaciji s pritiski, ki se na Japonsko vršijo predvsem s strani ZDA, naj prevzame večjo odgovornost za mednarodno varnost in aktivnejšo vojaško vlogo lahko pripeljalo do zrušitve zadržkov, ki jih ima Japonska v zvezi s tradicionalnejšim razkazovanjem moči (Brzezinski, 1995: 102 in Hook, 2001: 14).

Takšna nasprotja so me vzpodbudila k razmišljanju, kasneje pa tudi k pisanju diplomske naloge o japonski nacionalni varnosti. Zanimalo me je, ali Japonska oblikuje nacionalnovarnostni sistem (NVS), ki državi zagotavlja njeno varnost in se prilagaja virom (osredotočil sem se na zunanje vire) ogrožanja. Po drugi strani pa me je tudi zanimalo, ali Japonska svoje varnostne probleme rešuje v skladu zastavljenih okvirjev ustave, zakonov, načel... Obrambnovarnostno področje delovanja Japonske v obdobju po 2. svetovni vojni je bilo namreč precej omejeno z ustavo, proračunom, pa ne nazadnje s pacifističnim javnim mnenjem, ki verjetno v največji meri preprečuje, da bi se takšne omejitve »normalizirale« oz. da bi se država približala k »vojaški običajnosti«.

1 METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR

1.1 Cilji in predmet analize

V nalogi bom orisal mednarodno (azijsko-pacifiško) okolje v katerem se Japonska nahaja in vire ogrožanja, ki iz njega izhajajo. Predstavil bom temeljne poudarke oblikovanja njene nacionalnovarnostne politike in NVS v obdobju po koncu 2. svetovne vojne, ki so pomembni za razumevanje nacionalne varnosti današnje Japonske. Namen naloge je predstavitev japonske varnostne in obrambne politike ter samega NVS (področja notranje varnosti ne bom analiziral, temveč bom, z namenom predstaviti celoten NVS sistem Japonske, sistem notranje varnosti le orisal; zaščitno-reševalna prvina ne bo predmet naloge). Poudarek bo torej na obrambnem sistemu in oboroženih silah.

V diplomskem delu sem si zadal naslednje cilje:

- orisati geostrateški in varnostni položaj Japonske,
- predstaviti temeljna izhodišča japonske nacionalne varnosti,
- predstaviti strukturo nacionalnovarnostnega sistema s poudarkom na obrambnem sistemu in oboroženih silah.

1.2 Hipoteza

Za uresničevanje zastavljenih ciljev sem postavil naslednjo hipotezo:

Japonska svoj nacionalnovarnostni sistem uspešno prilagaja zunanjim virom ogrožanja, vendar upošteva izhodišča ustave, zakonskih določil in varnostne pogodbe z ZDA.

1.3 Uporabljene metode

V nalogi uporabljene raziskovalne metode so povzete po Bučar, Šabič, Brglez (2000: 22-36). Uporabil bom metodo analize primarnih in sekundarnih virov, primerjalno metodo in deskriptivno metodo. Z metodo analize primarnih in sekundarnih virov bom preučil posamezne zbrane primarne (ustava, zakoni, dokumenti, pogodbe) in sekundarne vire (znanstvene in strokovne knjige, članki). Opiral se bom tudi na spletne vire. Pomembne podatke sem namreč dobil na uradnih spletnih straneh japonskih državnih organov (v

angleščini). Tekočo problematiko s področja japonske nacionalne varnosti sem spremljal (tudi) preko nekaterih japonskih medijev, »dosegljivih« preko spleta. Deskriptivno metodo bom uporabil za pojasnitev temeljnih pojmov in predstavitev oblikovanja japonske nacionalne varnosti v obdobju po II. svetovni vojni. Primerjalno metodo bom uporabil pri analizi posameznih parametrov japonskih oboroženih sil (ugotavljanje trendov).

1.4 Opredelitev temeljnih pojmov

Nacionalno varnost lahko najkrajše opredelimo kot stanje varnosti nacionalne države (Mahečič, 1997: 7). »Njena vsebina zajema: varnost nacionalnega ozemlja (vključno zračni prostor in ozemeljske vode), zaščito življenja ljudi in njihove lastnine, ohranitev in vzdrževanje nacionalne suverenosti ter uresničevanje temeljnih funkcij družbe« (Grizold, 1992: 65). Tatalović (2002: 470) nacionalno varnost opredeli z aktivnostmi, katerih namen je zaščita in izvedba **nacionalnih interesov**, ki predstavljajo vrednote in cilje, pomembne za razvoj posamezne države. Nacionalni interesi tako predstavljajo temelj za formuliranje pomembnih nacionalnih ciljev¹, kot tudi strategije nacionalne varnosti, katere namen je zagotovitev njihove realizacije. Običajno izhajajo iz zapisanih in nezapisanih vrednot, ki so lastne določeni družbi in katerim ta posveča posebno pozornost in skrb (Mahečič, 1997: 8). Opredelitev nacionalnih interesov je odvisna od številnih spremenljivih in nespremenljivih dejavnikov, kot so odnosi v mednarodni skupnosti, trenutno stanje v bližnji okolici, notranje razmere, interesi različnih družbenih in političnih skupin, odnosi med političnimi silami, zaznavanje ogrožanja, stopnja pomembnosti, posvečena določenim družbenim problemom, javno mnenje ipd. (Tatalović, 2002: 470). Razmerje med temi dejavniki se nenehno spreminja, kar zahteva sprotno prilagajanje in spreminjanje nacionalnovarnostne politike, na kateri temeljijo varnostne dejavnosti sodobne družbe (Grizold, 1998: 3-4).

Nacionalno varnost lahko torej opredelimo kot prizadevanja države, da zagotovi varnost vsem članom družbe pred ogrožanjem od zunaj (posegi, napadi, okupacija, blokada idr.) in znotraj družbe (ogrožanje reda in miru, kriminal idr.). Zanj skrbi država s sprejemanjem ustreznih zakonodaj in angažiranjem celotne nacionalnovarnostne strukture (Grizold, 1999: 2-3, 28).

¹ Nacionalni cilji so definirani na temelju: nacionalnih interesov na eni strani, groženj tem interesom na drugi, ter zmožnostim države, ki je odvisna od resursov in instrumentov, ki jih ima ta na voljo, da zaščiti in promovira prve in zmanjša ali pa popolnoma onemogoči vpliv drugih, na tretji strani (Mahečič, 1997: 8).

Varnostna politika v širšem smislu je dejavnost za vnaprejšnjo pripravo pred (vsemi) viri ogrožanja v naravi, družbi in med družbami. V ožjem pomenu je varnostna politika skupek vseh ukrepov, dejavnosti in ravnanj, namenjenih vzpostavitvi nacionalnovarnostnega sistema (Grizold, 1992: 69-70), mehanizmov in instrumentov s katerimi se varnost države zagotavlja. To pomeni operacionalizacijo političnih, organizacijskih, tehničnih in ostalih načel varnostne politike v širšem smislu (Mahečić, 1997: 19). Je skupna dejavnost državljanov (njihovega varnostnega samoorganiziranja), družbe (društev in drugih združenj) in države. Ta dejavnost ne zajema samo varnostne in obrambne dejavnosti in prizadevanja, temveč tudi vsa tista, ki imajo kakršenkoli pomen za nacionalno varnost. To so pravna, socialna, ekonomska, politična in ekološka prizadevanja in dejavnosti (Anžič, 1997: 38). Na ta način varnostna politika vključuje zunanjo, obrambno, gospodarsko, ekološko, socialno, kulturno in drugo politiko.

Obrambna politika sodobne države je del njene varnostne politike. Opredeljena je kot celota načrtov, programov in dejanj, ki jih potrebuje država, da doseže varnost proti zunanjim vojaškim grožnjam tako v času miru kot v času vojne in proti uporom znotraj države (International Military and Defence Encyclopedia, 1993: 2156). In kot pravi Grizold (1999: 40), »zajema vse dejavnosti ter odločitve države s katerimi želi odvrnati agresijo in zagotavljati sredstva in instrumente za uresničevanje učinkovite obrambe ozemlja, zaščite prebivalstva ter delovanje političnega, gospodarskega in drugih družbenih podsistemov v vojni«.

Nacionalnovarnostni sistem – na nacionalni ravni zagotavljajo sodobne države svojim državljanom varnost z uresničevanjem nacionalnovarnostnega sistema. Učinkovit sodobni nacionalnovarnostni sistem ni le kazalec sposobnosti države, da zavaruje svoje temeljne družbene vrednote pred zunanjim in notranjim ogrožanjem, da ohrani mir in svobodo, temveč tudi sposobnost zagotoviti ekonomski, politični, znanstveni, tehnološki in splošni družbeni razvoj, kot tudi socialno, kulturno in ekološko blaginjo ljudi (Tatalović, 2002: 467-468).

Večini držav sta skupni dve prvini varnostne strukture nacionalnovarnostnega sistema in sicer obrambna in notranjevarnostna. Naloge obrambne prvine so: odvrniti napadalca, obramba državnega ozemlja, neoboroženo upiranje agresiji, zagotovitev delovanja političnega, gospodarskega in drugih družbenih podsistemov v vojni itd. Za uresničevanje teh funkcij ima obrambna prvina varnostnega sistema države dva temeljna elementa: oborožene sile in civilno obrambo. Naloge notranjevarnostne prvine pa so: zagotavljanje ohranitve

zakonitosti in reda, informacijsko-komunikacijska dejavnost in zaščita celotne družbene infrastrukture (Grizold, 1999: 36-37).

Obrambni sistem je v večini sodobnih držav element (oz. podsistem) širšega nacionalnovarnostnega sistema. Lahko ga opredelimo »kot celoto vojaških in nevojaških elementov (enot, ustanov, zmogljivosti, postopkov in norm) v nacionalnovarnostni strukturi, namenjeno za opravljanje obrambno-zaščitnih funkcij družbe« (Grizold, 1999: 39-40).

Oborožene sile so specializirana oborožena formacija države, organizirana in pripravljena za izvajanje oboroženega boja. Kot imanentni del državne organizacije so oborožene sile glavni nosilec varovanja neodvisnosti in teritorialne celovitosti države, danega političnega in gospodarskega sistema oz. izvajanja državne politike v vojni. V večini držav so oborožene sile sestavljene iz operativnega dela in teritorialnih sil. Ponavadi so razdeljene na tri zvrsti: kopensko vojsko, vojaško (vojno) mornarico in vojaško (vojno) letalstvo (Kotnik, 1994: 13). Sestava oboroženih sil, njihova velikost in opremljenost so odvisne od družbeno-politične ureditve države, stopnje razvoja materialnoindustrijskih sil, geostrateškega položaja države, njenih demografskih zmogljivosti, obrambne in vojaške doktrine (Vojna enciklopedija, 1978: 448).

V literaturi najdemo veliko različnih opredelitev, razumevanj in celo teorij **militarizma**. Pri tem se je pomembno zavedati, da je opredelitev tega pojma močno odvisna od prevladujoče ideologije okolja ali družbene skupine, ki ji avtor definicije pripada (Jelušič, 1991: 110). Mann (1987: 41) militarizem opredeli kot stopnjo, do katere družba namenja pomemben delež svojih virov pripravam na vojno, to pa obravnava kot instrument svoje zunanje politike. Prav tako je tudi cela vrsta njenih ravnanj in družbenih praks naravnanih tako, kot da so vojna in priprave nanjo normalne in družbeno zaželene aktivnosti. Takšna politika v organiziranju in razvijanju družbe ter države posebej favorizira vojaške dejavnike: vojsko in njene voditelje, vojaškoindustrijski kompleks, programe za »obrambne priprave« vseh (v šolah, v umetniških ustanovah, v znanstvenih inštitutih, v občilih, v društvih in drugod). Militarizem pomeni tudi prevlado vojaštva nad civilnimi organi državne oblasti (Sruk, 1995: 196) in nagnjenje k vojaškemu reševanju problemov takrat, ko so na voljo tudi druga sredstva (Giddens, 1985: 328). Militarizem se udejanja z militarizacijo, ki predstavlja njegovo uveljavljanje na kateremkoli področju družbenega življenja. Pri tem gre za prenašanje

organizacijskih oblik in metod delovanja, miselnosti in vrednot vojske v domeno civilne družbe (Sruk, 1995: 195).

2 GEOSTRATEŠKI IN VARNOSTNI POLOŽAJ JAPONSKE

2.1 Družbeno-geografske značilnosti in lega Japonske

Japonska je del severovzhodne azijske regije² (oz. podregije), širše gledano pa je del ogromnega območja, ki ga imenujemo azijsko-pacifiška regija³ (Tow v Lubi, 1999: 225). Geostrateško gledano, leži v bližini velikih vojaških sil evroazijske celine in ožin, čez katere vodijo plovne poti iz severovzhodnih obal evroazijske celine v Tihi ocean (Grizold in Ferfila, 2000: 431).

Japonska sestoji iz verige okoli 3.000 otokov. Štirje največji otoki so Hokkaido, Honšu, Šikoku in Kjušu in predstavljajo 98 odstotkov površine države, ki znaša 337.819 km². V letu 1998 je Japonska štela okoli 126 milijonov prebivalcev, ki so po narodni pripadnosti zelo homogeni (99 odstotkov je Japoncev), kar je posledica stroge politike priseljevanja iz preteklosti. Po verski pripadnosti so večinoma hkrati šintoisti in budisti (Natek, 1999: 265-266). Japonski bruto narodni proizvod (BNP) je v letu 1996 znašal 4.599.700 milijonov ameriških dolarjev (USD) (kar je pomenilo 36.618 USD na prebivalca). To Japonsko na svetovni lestvici uvršča na drugo mesto, za ZDA in predstavlja 16 odstotkov celotnega svetovnega seštevka⁴ (Shimbunsha v Hook, 2001: 9). V nadaljevanju sem podrobneje opredelil družbeno-geografske značilnosti Japonske države, ki po pomembnosti z varnostnega vidika izstopajo. Upoštevanje teh značilnosti, je po mojem mnenju ključno za oblikovanje učinkovitega NVS.

² Azijska celina se deli na več regij: zahodno, južno, centralno in vzhodno Azijo. Vzhodno azijska regija se naprej deli na severovzhodno in jugovzhodno podceloto oz. podregijo. Severovzhodna Azija običajno zajema ozemlje in pripadajoči akvatorij Japonske, Južne Koreje, Kitajske, Mongolije, Rusije (vzhodno od Urala oz. v glavnem vzhodne Sibirije), Severne Koreje in Tajvana (Gill v Lubi, 1999: 225).

³ Azijsko-pacifiška regija obsega severovzhodno in jugovzhodno Azijo, zahodno obalo Severne Amerike in celotno Oceanijo (Avstralijo, Novo Zelandijo in otoške države Mikronezije, Melanezije in Polinezije (Tow v Lubi, 1999: 225).

⁴ Med glavnimi razlogi za uspešnost japonskega gospodarstva navajajo velik delež sredstev za naložbe (okoli 20 odstotkov BNP), hitro sprejemanje in uporabo novih tehnologij, visoko kvalificirano in izobraženo delovno silo, stabilne odnose med delodajalci in delojemalci (dosmrtna zaposlitev), zelo liberalno delovno zakonodajo in bančništvo, nizko stopnjo inflacije, zelo razširjeno varčevanje prebivalcev (do 20 odstotkov osebnih prejemkov) in majhne izdatke za vojaške potrebe (Natek, 1999: 267).

Japonska nima (državne) kopenske meje. Morebitni agresor bi jo moral napasti iz morja in / ali zraka. Obramba skoraj 30.000 km dolge obale, ki je v glavnem vsa primerna za izkrcanje, pa bi lahko predstavljala svojevrsten problem. Nobena izmed točk, kjer koli v državi, ni oddaljena več kot 150 km od morja. Njeno ozemlje tako ni dovolj globoko, da bi sovražnika zvalili v notranjost, nato pa mu presekali oskrbovalne poti. Tudi zato imajo japonske Samoobrambne sile (SDF – Self Defense Forces) močno zožen izbor taktičnih variant. Morske ožine, ki ločijo Honšu (osrednji otok z japonskim glavnim mestom Tokio) od ostalih otokov zelo omejujejo hitrost gibanja enot iz enega konca države na drugega, čeprav so sedaj vsi otoki povezani z mostovi in predori. Gibanje enot močno omejuje tudi zelo razgiban, gorat relief in ozke cestne povezave na nekaterih mestih. V prid večje varnosti prav gotovo tudi ne govori dejstvo, da je večina prebivalcev zgoščena na razmeroma majhnih, gosto poseljenih ravninah ob obali (90 odstotkov prebivalcev na 20 odstotkih površine⁵). Napadalcu (ne glede na to za kakšno vrsto napada bi šlo: invazijo, teroristični napad, napad z orožjem za množično uničevanje ali pa npr. raketni napad) bi to močno olajšalo njegov trud v želji, da povzroči Japonski čim večjo škodo in izgube.

Zaradi skromnega rudnega bogastva in fosilnih energetskega virov mora Japonska skoraj vso energijo in surovine, ki se uporabljajo v industriji (ta prispeva 25 odstotkov BNP) uvoziti⁶. Težave z oskrbo z električno energijo odpravlja z gradnjo jedrskih elektrarn. 46 reaktorjev v 19-ih jedrskih elektrarnah pridelava okoli 28 odstotkov potrebne energije (gradi osem novih jedrskih elektrarn). Samozadostna ni tudi na področju pridelave hrane, saj je kar 85 odstotkov države neprimernih za kmetijstvo⁷. Na drugi strani izvažata številne izdelke visokih tehnologij, kemikalij itd. Ker je Japonska morska država, njen uvoz in izvoz potekata po morskih komunikacijah. Zato je Japonska od dostopa do regionalnih kot tudi svetovnih ladijskih komunikacij in ribolovnih območij življenjsko odvisna, varnost in zaščita pomorskih komunikacijskih linij in s tem morskega prometa pa sta za Japonsko strateškega pomena (Katzenstein, 1996: 113, 114).

⁵ Najgosteje so poseljene ravnine na tihoocanski strani Honšuja, med Tokiom in Kobejem. Tu gostota znaša okoli 1.200 prebivalcev na kvadratni kilometer (Natek, 1999: 266).

⁶ Na japonskem so rudninska nahajališča namreč redka, tako da mora uvoziti celotno porabo boksita, niklja, urana, 90 odstotkov porabe železove rude, 80 odstotkov bakra in okoli 50 odstotkov svinca in cinka. Uvoziti mora tudi okoli 80 odstotkov vseh energetskega virov, kar pomeni, da uvozi skoraj vso nafto, zemeljski plin in ostala fosilna goriva (Natek, 1999: 268; Katzenstein, 1996: 113, 114).

⁷ Tako je zelo odvisna od uvoza pšenice, soje in koruze, in ima najnižjo stopnjo samozadostnosti na področju pridelave hrane med vsemi industrijsko razvitimi državami (Katzenstein, 1996: 113, 114).

Precejšnja skrb predstavljajo nekateri trendi s področja demografije. Narašča delež starejšega prebivalstva, medtem ko delež mlade populacije upada (v letu 1996 15,8 odstotka mlajših od 15 let) - ta problem je omenjen tudi v zadnjem orisu nacionalnega obrambnega programa (več o orisu v nadaljevanju). Tako zaradi zniževanja rodnosti in daljšanja življenjske dobe narašča delež ljudi starejših od 65 let. Leta 1950 je ta delež predstavljal 5 odstotkov celotne populacije, leta 1990 12 odstotkov, leta 2020 pa naj bi po izračunih predstavljal že med 23 in 24 odstotkov celotne populacije (Natek, 1999: 265). To pa bi že lahko imelo opazne ekonomske in socialne posledice.

Nenazadnje na varnost Japonske in njenega prebivalstva vpliva njena lega v zahodnem delu tihooceanskega »ognjenega obroča«, na tektonsko izredno dinamičnem stičišču Evrazijske, Tihooceanske in Filipinske plošče. Slednji dve se od vzhoda in juga podrivata pod Evrazijsko ploščo, posledica tega pa je živahna tektonska dejavnost: številni potresi (npr. v Tokiu leta 1923, ki je zahteval 150.000 žrtev, zadnji večji v Kobeju leta 1995 je zahteval prek 5.100 žrtev) in več kot 70 delujočih ognjenikov (Natek, 1999: 265).

2.2 Japonska in mednarodno (azijsko-pacifiško) okolje

2.2.1 Vzhodna Azija

Na ekonomskem in gospodarskem področju japonsko integriranost v mednarodno okolje, ob uvozu surovin, hrane in energije, razvejanih produkcijskih mrežah njenih transnacionalnk, nadaljnjem razvoju trgovinskih vezi, povečuje njena razvojna pomoč, ki jo nudi regiji, ter investicije, saj ima Japonska v tem delu sveta status največjega tujega investitorja (Hook, 2001: 15). Dobro sodelovanje držav regije na področju gospodarstva se izraža v Skupini za azijsko-pacifiško gospodarsko sodelovanje⁸ (APEC – Asia-Pacific Economic Cooperation), katere glavni namen je sprostitev trgovine med članicami ter spodbujanje neoviranega pretoka tehnologij in kapitala na tem območju (Yamakage, 1997: 275-276).

Na političnem področju mnoge vzhodnoazijske države do Japonske še vedno gojijo nezaupanje. Z nekaterimi ima nerešena ozemeljska vprašanja (Kitajska, Južna Koreja, Rusija).

⁸ Ustanovljena leta 1989. Države članice: Brunei, Filipini, Indonezija, Malezija, Singapur, Tajska, Avstralija, Japonska, Južna Koreja, Kanada, Nova Zelandija, ZDA, Kitajska, Tajvan, Mehika, Papua Nova Gvineja, Čile, Peru, Rusija in Vietnam (Natek, 1999: 698).

Po drugi strani ji je uspelo oblikovati poseben politični odnos z državami Združenja narodov jugovzhodne Azije (ASEAN – Association of South-East Asian Nations) (glej v nadaljevanju). Postopno je gradila diplomatske odnose z Južno Korejo, poskuša izboljšati odnose s Severno Korejo in je v »kontakту« s Kitajsko (Hook, 2001: 15).

Zaradi še vedno prisotnega strahu pred japonskim militarizmom⁹, k varnosti regije prispeva prej z ekonomskimi (oblike denarne pomoči) kot vojaškimi sredstvi. Na ta način prispeva k gospodarski, politični in varnostni stabilnosti regije. Po mnenju Hooka (2001: 15) manjka torej njen vojaški prispevek k varnosti regije. Vendar pa je z oblikovanjem Regionalnega foruma Aseana (ARF – Asean Regional Forum) (glej v nadaljevanju) morda tudi tu na dobri poti. ARF je prvi multilateralni organ na vladni ravni v regiji po koncu hladne vojne, ki razpravlja tudi o varnostnih zadevah. Izboljšujejo se tudi bilateralni odnosi s praktično vsemi državami v regiji (ibid.).

Japonska diplomacija pa vse večjo pozornost posveča trem največjim in najpomembnejšim azijsko-pacifiškim državam – Kitajski, Rusiji in ZDA, ki skupaj z Japonsko, po mnenju Vukadinovića (1997: 324), tvorijo strateški četverkotnik. Ta je temelj novega sistema varnosti, ki se oblikuje na tem delu sveta. Odnose med temi štirimi državami pa tudi Japonska smatra kot »nujni temelj« varnosti in razvoja azijsko-pacifiške regije (Diplomatic Bluebook 2000, www.mofa.go.jp/policy/other/bluebook/2000/I-c.html).

2.2.2 Odnosi z Rusijo

Odnos med Japonsko in Rusijo ostaja, pod vtisom nerešenega vprašanja Kurilskih otokov (oz. Severnih ozemelj) na tradicionalno nizki ravni (Menon v Lubi, 1999: 229). Nekajkrat se je sicer že zdelo, da bo Rusija pripravljena odstopiti otoke Japonski, čeprav suverenost Rusije nad štirimi kurilskimi otoki, ki so predmet spora, ni utemeljena niti v eni mednarodni pogodbi, vendar pa do tega le ni prišlo (Vukadinović, 1997: 326). Japonci, kljub temu da so že pokazali pripravljenost za ruske potrebe, niso mogli doseči kaj več kot novembrski sporazum 1997. leta v Krasnojansku, v katerem sta se takratni predsednik japonske vlade Ryutaro Hašimoto in ruski predsednik Boris Jelcin dogovorila za podpis še nesklenjene mirovne pogodbe (po koncu II. svetovne vojne) (Grizold in Ferfila, 2000: 392). Kljub nasprotjim v njih

⁹ Nanaša se na obdobje pred II. svetovno vojno, ko je Japonska osvajala Azijo (Kitajsko, Korejo) in strah tamkajšnjega prebivalstva, ki je izkusilo teror japonske okupacije.

bilateralnih odnosih pa sta obe državi prepoznali njun skupni interes v povečanem obrambnem sodelovanju. Leta 1996 sta državi tako pričeli z medvojaškim sodelovanjem (t. i. military-to-military), ki se je do danes močno okrepilo. Vključuje konzultacije, ukrepe za vzpostavitev zaupanja, izmenjavo obiskov vojaških ladij, formalna srečanja na ministrski ravni, skupne iskalno-reševalne vaje... Vrhunec dobrega sodelovanja na obrambnem področju sta državi dosegli leta 1997, ko je ruski obrambni minister Igor Rodinov na obisku v Tokiu, kljub drugačnim pogledom nekaterih ostalih uradnih ruskih predstavnikov izjavil, da Rusija več ne nasprotuje japonsko-amerišskemu zavezništvu in najnovejšim modifikacijam njunega vodiča za obrambno sodelovanje (Khalilzad, 2001: 113).

2.2.3 Odnosi z Ljudsko Republiko Kitajsko

Kitajski predsednik Jiang Zemin je, novembra 1998, kot prvi kitajski predsednik obiskal Japonsko. Ministrski predsednik Japonske pa mu je obisk vrnil v Peking. Že pred tem, leta 1992, je prišlo do obiska japonskega cesarja Akihita v Peking, kar je bil prvi japonski cesarski obisk Kitajske. Ob tej priložnosti se je japonski cesar Kitajcem opravičil za napad in okupacijo med 2. svetovno vojno.

Trgovinska menjava med obema državama je leta 1995 znašala 57,8 milijarde USD, Kitajska pa je postala drugo največje tržišče za japonske proizvode, medtem ko je Japonska največji kitajski trgovinski partner. Število japonsko-kitajskih podjetij se vsako leto povečuje. Japonska ostaja tudi največji kitajski donator (velika japonska razvojna pomoč), posojilodajalec in investitor na Kitajskem (Vukadinović, 1997: 338).

Kljub visoko razvitim gospodarskim dvostranskim odnosom Vukadinović (1997: 339) meni, da le teh ne spremljajo vojaško-politični. Kitajska usmerja svoj strateški pogled na Japonsko skozi prizmo japonsko-ameriškega varnostnega sodelovanja in japonskih ocen Kitajske. Tako kitajski analitiki krepiteve japonsko-ameriških varnostnih odnosov ne sprejemajo z odobravanjem. V tem vidijo nevarnost, da se japonska vojaška sila začne pospešeno razvijati. Kitajsko vlado skrbi sodelovanje Japonske v programu protiraketnega ščita, ki naj bi bil namenjen negiranju njenega jedrskega arzenala in balističnih raket. Zaskrbljena je tudi zaradi najverjetnejšega japonskega angažiranja v primeru morebitne tajvanske krize, kjer bi

Japonska asistiralna ZDA pri pomoči Tajvanu k razglasitvi neodvisnosti¹⁰ (Vukadinović, 1997: 338, 339 in Hook, 2003: 223). Na drugi strani je Japonska zaskrbljena zaradi rastoče kitajske vojaške moči, nadaljnjih jedrskih poizkusov (leta 1995), izvoza vojaške tehnologije (posebej balističnih raket). Skrbi jo modernizacija kitajskih oboroženih sil, posebno mornarice, kar bi lahko še dodatno ogrozilo japonske pomorske komunikacijske linije v Južno kitajskem morju (Hook, 2003: 221 in Diplomatic Bluebook 2000, www.mofa.go.jp/policy/other/bluebook/2000/I-c.html). Sporna točka v njunem odnosu je tudi otočje Senkaku, severovzhodno od Tajvana in južno od Okinave, katerega si lastita obe državi. Kljub mnogim nesoglasjem in diametralno nasprotnim stališčem na varnostnem področju, pa sta obe državi pokazali pripravljenost, da vzpostavita sodelovanje tudi na tem področju. Tako je v letu 1999 prišlo do ponovnega¹¹ srečanja predstavnikov oboroženih sil (military-to-military) obeh držav, ki se je nadaljevalo s srečanji predstavnikov obrambnih ministrstev (Khalilzad, 2001: 112).

2.2.4 Odnosi z ZDA

V osemdesetih letih se je sicer Japonski zazdelo, potem ko se je govorilo, da bo naslednje stoletje azijsko in ob krepitvi svojega gospodarstva, da lahko »reče Ameriki ne«. To se je dogajalo ob dejavnem japonskem iskanju novih azijskih trgov, povečevanju investicij in razvijanju vsestranskih vezi. To je spremljala napetost v ameriško-japonskih gospodarskih odnosih in odločna zahteva takratnega ameriškega predsednika Billa Clintona po odprtju japonskega trga ter najava ameriškega zmanjševanja vojaških sil v Aziji. Intenzivnejše Japonsko delovanje v azijsko-pacifiški regiji je napovedovalo možnost oddaljevanja Japonske od ZDA. Hkrati se je pokazalo, navkljub relativno umirjenemu stanju v tem delu sveta, da vendarle obstajajo konflikti, ki se lahko sprožijo, tako da je prisotnost ZDA (predvsem z vidika Japonske) še naprej nujna (Vukadinović, 1997: 335).

Lahko rečemo, da Japonska politika v strateški projekciji odnosov v svoji soseščini išče možnosti za večje aktiviranje v azijskem prostoru ob hkratnem ohranjanju posebnih povezav z ZDA. Po mnenju Vukadinovića (1997: 337), so ZDA Japonski najpomembnejši gospodarski

¹⁰ Čeprav je Japonska »politiko ene Kitajske« sprejela že leta 1972 in jo dodatno potrdila leta 1998 s podpisom skupne japonsko-kitajske deklaracije za prijateljstvo, sodelovanje, mir in razvoj (glej Hook, 2001: 481-489).

¹¹ JDA in MOFA sta že konec 80-ih let začeli z oblikovanjem tovrstnih vezi. Te so bile potem leta 1989 po dogodkih na Trgu nebeškega miru in leta 1995 po kitajskih jedrskih poizkusih prekinjene (Hook, 2003: 216, 217).

partner. Na varnostnem področju, skupaj z ZDA, Japonska lahko okrepi svoj položaj. Na političnem področju pa Japonska brez ZDA ne more biti v vrhu svetovne politike.

2.3 Japonska in Združeni narodi

Japonska je članica Organizacije združenih narodov (OZN) postala leta 1956, leta 1994 pa je prvič uradno izjavila, da si prizadeva za stalno članstvo v Varnostnem svetu OZN (VS OZN). V tem času je Japonska namreč postala ena izmed pomembnejših članic, predvsem v finančnem smislu. V proračun OZN prispeva že več kot 20 odstotkov (v letu 2000) celotnega proračuna (kar jo uvršča na drugo mesto za ZDA). Poleg tega pa japonski prispevek ni ostal le v finančni obliki (Bertalanič, 2003: 66). Po koncu hladne vojne so se na Japonsko povečali zunanji (predvsem s strani ZDA), pa tudi notranji pritiski, da poveča svoj »mednarodni prispevek« tudi na vojaškem področju (Inoguchi, 1992). Prekomorsko sodelovanje SDF je bilo možno šele potem, ko je bil leta 1991, po burni razpravi v parlamentu, sprejet Zakon o sodelovanju za mednarodni mir (PKO - Peacekeeping operations law). Do prvega takšnega sodelovanja, čeprav precej omejenega¹², je prišlo leta 1992 v Kambodži in Angoli in se nadaljevalo v Mozambiku, El Salvadorju in Ruandi... (glej Priloga 1). Junija 1998 so bili sprejeti prvi popravki PKO zakona. Ti so omogočili, da častniki lahko ukažejo skupinsko uporabo ognja. Lahko tudi sodelujejo v vlogi opazovalcev volitev na zahtevo drugih mednarodnih operacij, ne le OZN, in v transportu humanitarne pomoči na območju spopadov, tudi če ni doseženo premirje (Grizold in Ferfila, 2000: 417-418). Ponovno je japonski parlament dopolnil PKO zakon leta 2001 in odpravil vse omejitve glede sodelovanja SDF v mirovni operacijah popolnega vojaškega tipa, poleg tega je bila sproščena tudi omejitev glede uporabe orožja na takšnih operacijah (Bertalanič, 2003: 93). Trenutno sodeluje v operacijah OZN 30 pripadnikov SDF na Golanski planoti (UNDOF) in okoli 500 pripadnikov SDF v Vzhodnem Timorju (UNMISET) (Military Balance, 2003: 159).

¹² Delovanje samoobrambnih sil je omejeno na logistično podporo sil, ki izvajajo mirovne operacije in na humanitarne reševalne misije. V tem smislu Japonska ni popolnoma kvalificiran »peacekeeper«, temveč raje »samo-zadržan« glede na mnoge zakonske omejitve. Tako japonske samoobrambne sile ne morejo izvajati vrste normalnih aktivnosti v mirovni operacijah: nadzorovati prekinitve ognja, kontrolirati premestitve, umika ali demobilizacije oboroženih sil, patroljiranje, zbiranje in skladiščenje zapuščenega orožja... Ima tudi ostrejša kriterija, ki vodijo parlament pri odločanju o udeležbi SDF v mirovni operacijah OZN. Znani so kot »pet principov«: 1) vse v konflikt ali vojaški spopad vpletene strani morajo prenehati sovražnosti in skleniti premirje; 2) vse vpletene strani se morajo brezpogojno strinjati s sodelovanjem SDF v mirovni misiji; 3) mirovne sile morajo biti strogo nepristranske; 4) SDF se morajo nemudoma umakniti iz mirovne misije, če pride do ponovnega izbruha spopadov; 5) uporaba orožja je omejena na minimum potreben za samoobrambo (Kawano, 1999: 1).

2.4 Japonska in multilateralno varnostno sodelovanje

V obdobju hladne vojne Japonska ni sodelovala in se je regionalnemu in multilateralnemu varnostnemu sodelovanju v bistvu izogibala¹³. Kot meni Hook (2003: 214) bi multilateralala na varnostnem področju lahko ogrozila temelje Japonske varnosti – dvostransko varnostno sodelovanje z ZDA. Konec hladne vojne, je s spremembami, ki jih je prinesel, pomenil tudi konec takšne Japonske politike. Po ločenih predlogih zunanjih ministrov Kanade in Avstralije za oblikovanje Konference za varnost in sodelovanje v Aziji, po vzgledu Konference o varnosti in sodelovanju v Evropi (KVSE), sedaj Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE), leta 1990, je tudi Japonska, čeprav s precejšno skepso v začetku, čemur je botrovala že omenjena bojazen, prevzela takšno stališče (Hook, 2003: 217). Tako Japonska danes meni, da bi multilateralna varnostna organizacija po vzgledu OVSE, pripomogla k varnosti in stabilnosti v tem delu sveta (Defense of Japan, 1997: 3).

Multilateralne varnostne organizacije danes v tem delu sveta ni. Še najbolj se je temu približala ASEAN¹⁴ oz. (od leta 1994) njeno posebno telo, Regionalni forum Aseana¹⁵ (ARF). Zasedanjem držav ASEAN se pridružujejo tudi (nekatero) ostale države regije (npr. ASEAN+3 pomeni države ASEAN + Japonska, Kitajska in Južna Koreja). Na enem izmed takšnih zasedanj ASEAN+3, novembra leta 2001, je bila sprejeta deklaracija o skupnem boju proti terorizmu. Na zadnjem zasedanju, decembra 2003 v Tokiu, pa so države ASEAN in Japonska predlagale oblikovanje jugovzhodnoazijske skupnosti po evropskem modelu in podpisale t. i. tokijsko izjavo. Izjavo spremlja akcijski načrt, ki potrjuje namero o oblikovanju gospodarskega partnerstva med Japonsko in ASEAN. Načrt pa govori tudi o vprašanih varnosti ter o preprečevanju trgovine z mamili in piratstva. Japonska je potrdila tudi namero, da z ASEAN podpiše regionalni pakt o nenapadanju iz leta 1976 (STA, 12.12.2003). Države ASEAN so, kot vir surovin, trga in njihove geografske lege vzdolž pomorskih

¹³ Japonska je leta 1969 zavrnila predlog Leonida Brežnjeva, predsednika Sovjetske zveze, ki je predlagal sistem kolektivne varnosti v Vzhodni Aziji, leta 1988 pa predlog Mihaela Gorbačova, ki je predlagal regionalno varnostno skupnost (Fukushima v Hook, 2003: 214). Japonska je bila v tem času pripravljena na multilateralni ravni sodelovati in tako doprinesti k stabilnosti vzhodne Azije le v obliki tihih diplomatskih pobud v povezavi z ASEAN in na gospodarskem področju (Korhonen in Deng v Hook, 2003: 214).

¹⁴ Države članice ASEAN: Indonezija, Malezija, Filipini, Singapur, Tajsko, Brunei, Vietnam, Laos, Mjanmar, Kambodža (Cossa, 1996: 11).

¹⁵ ARF ima, preko rednih letnih posvetovanj zunanjih ministrov držav članic ASEAN, predstavnikov Avstralije, Kanade, Japonske, obeh Korej (od leta 2000 poleg Južne tudi Severne), Nove Zelandije, ZDA, Evropske skupnosti, Kitajske, Rusije in Papua Nove Gvineje, nalogo razvoja ukrepov za vzpostavitev zaupanja, preventivne diplomacije in postopkov za reševanje konfliktov. Forum zagotavlja okvir za posvetovanje o trenutnih regionalnih varnostnih vprašanih ter razvoj skupnih meril za povečanje miru in varnosti v regiji (Hook, 2003: 218 in Cossa, 1996: 11).

komunikacijskih linij, ki povezujejo Japonsko z naftnimi viri na Bližnjem vzhodu, za Japonsko bistvenega strateškega pomena. Zato je v japonski obrambni beli knjigi vse od leta 1980 zapisano, da je varnost držav ASEAN bistvena tudi za Japonsko samo (Boeichohen v Hook, 2001: 210).

ARF je bil osnovan leta 1994 in je edini uradni medvladni varnostni forum na azijskem območju. Sodelovanje v ARF je za Japonsko zelo privlačno, saj ji omogoča podporo kooperativni varnosti in uporabo političnih in diplomatskih bolj kot pa vojaških sredstev. Poleg tega ne zahteva kakršnekoli formalne obveze po branjenju ostalih članic, kot to velja v primeru kolektivne varnostne ureditve in tako tudi ni, gledano z vidika Japonske, ustavno sporno.

Japonska sodeluje tudi v raznih nevladnih forumih, kakršna sta Svet za varnostno sodelovanje v azijsko-pacifiški regiji¹⁶ (CSCAP – Council for Security Cooperation in the Asia Pacific) in Severovzhodnoazijski forum za kooperativni dialog¹⁷ (NEACD – Northeast Asia Cooperation Dialogue) (Hook, 2003: 218, 219 in Cossa, 1996: 47). Takšno sodelovanje Japonski nudi priložnost, da se bolj aktivno vključi v reševanje varnostnih problemov v regiji, brez neprijetnega občutka pri nekaterih njenih sosedah, ki niso navdušene nad njeno vse večjo varnostno vlogo v Aziji (Cossa, 1996: 47).

2.5 Varnostne razmere v (severo)vzhodni azijski regiji

Po koncu hladne vojne je v tem delu sveta prišlo do pomembnih sprememb, ki ugodno vplivajo na politično-varnostni položaj v regiji (Rusija je močno skrčila obseg (nekdanje sovjetske) pacifiške flote, s Kitajsko je sklenila dogovor o postopnem vzajemnem skrčenju vojaške sile na meddržavni meji, ZDA so iz Južne Koreje umaknile vso taktično jedrsko orožje, prišlo je do vzpostavitve uradnih političnih odnosov med državami (npr. med Kitajsko in Južno Korejo, Sovjetsko zvezo / Rusijo in Južno Korejo), okrepitev ali oživitve dotlej sicer

¹⁶ CSCAP je t.i. »second track« ali tudi »track-two« forum in je dopolnitev oz. nadaljevanje varnostnih razprav na nevladni ravni. Povezuje ustanove, inštitute, ki se ukvarjajo s preučevanjem varnosti in preko njih akademike, poznavalce s področja varnosti, bivše in sedanje zunanje ministre, uradnike, vladne uslužbence in tudi uniformirane uslužbence oboroženih sil..., ki se sestajajo na privatni ravni (Cossa, 1996: 11).

¹⁷ NEACD je nevladni forum, kjer poteka »4+2« dialog (ZDA, Japonska, Kitajska, Rusija in obe Koreji – Severna Koreja se je prvič pridružila leta 2002 na zasedanju v Moskvi) na katerem sodelujejo vladni uslužbenci (ponavadi po en predstavnik iz zunanjega in obrambnega ministrstva) in posamezniki (npr. akademiki) iz vsake države, in razpravljajo o političnih, varnostnih in ekonomskih zadevah (Cossa, 1996: 11 in Diplomatic Bluebook, 2003: 125).

formalno obstoječih odnosov (npr. med Kitajsko in Rusijo, med Kitajsko in Japonsko, med Japonsko in Rusijo, med Japonsko in Južno Korejo), in sporazumevanja na ravni polformalnih odnosov). Kar se tiče Japonske, se je njena vlada leta 1993, v duhu odtajanja hladnovojnega političnega ozračja med državami, uradno opravičila narodom severovzhodne Azije za ravnanje imperialistične Japonske v času kolonializacije in okupacije njihovega ozemlja (Gill v Lubi, 1999: 226). Če k vsemu temu dodamo še rastoče gospodarsko sodelovanje med državami severovzhodne Azije, potem je politično-varnostni položaj v tej svetovni regiji dokaj ugoden in spodbuden (Lubi, 1999: 26). Po drugi strani se z navedenimi pozitivnimi spremembami tesno prepletajo številni politično-varnostni problemi in med njimi današnji politično-varnostni položaj v severovzhodni Aziji in njegov prihodnji razvoj najbolj obremenjujejo naslednji (povzeto po Lubi, 1999: 227-235):

- 1) nerešeni intrakorejski in intrakitajski spor,
- 2) spori med državami glede suverenosti nad določenimi otoki in akvatorijem okoli njih ter glede poteka pomorskih meddržavnih meja¹⁸,
- 3) razmerje sil med glavnimi centri politične, gospodarske in vojaške moči v regiji¹⁹,
- 4) ameriška vojaška prisotnost v regiji (oz. podregiji) v pozitivnem in negativnem smislu²⁰,
- 5) odsotnost učinkovitega multilateralizma na ključnih področjih družbenega življenja v regiji in
- 6) intenzivna, predvsem kakovostna, krepitev vojaške sile večine držav v regiji.

2.6 Japonsko zaznavanje zunanjih virov ogrožanja

V najnovejši obrambni beli knjigi za leto 2002, ki je objavljena na uradni spletni strani obrambne agencije (Defense of Japan 2002 (Summary), www.jda.go.jp/e/pab/wp2002) je

¹⁸ V tovrstne spore je vpletenih pet ključnih držav regije. Kar se tiče Japonske: 1) japonsko-ruski spor glede štirih kurilskih otokov; 2) spor med Japonsko in Južno Korejo glede lastništva nad dvema skalnatima otočkoma v Japonskem morju (kor. Tak-Do, jap. Take-Shima) in pripadajočim akvatorijem, pod katerim so domnevno bogata nahajališča nafte; 3) v Vzhodnokitajskem morju se iz podobnih razlogov izključujejo zahteve Kitajske, Tajvana in Japonske po petih koralnih otočkih (jap. Senkaku, kit. Diaoyu) (Lubi, 1999: 228).

¹⁹ Na relativno majhnem prostoru severovzhodne Azije se nahajajo tri največje vzhodnoazijske sile – Japonska, Kitajska in Rusija, poleg tega pa je severovzhodna Azija v celotni azijsko-pacifiški regiji še zmeraj najpomembnejše območje politično-vojaškega delovanja ZDA (Lubi, 1999: 228).

²⁰ V primeru močnega zmanjšanja vpliva ZDA v severovzhodni Aziji je verjetno, da se bo pojavil vakuum moči, kar bi lahko izkoristila Kitajska oz., česar se države jugovzhodne Azije najbolj bojijo, Japonska. Prekinitev japonsko-ameriškega varnostnega sodelovanja bi lahko sprostila japonske hegemonistične ambicije ali prinesla vsaj vojaško bistveno močnejšo Japonsko. Tako trenutne skrbi ne povzročajo prisotnosti ameriške vojaške sile, temveč bojazen pred njenim (pre)hitrim umikom iz regije.

analizirana varnostna situacija tako v svetu kot v azijsko-pacifiški regiji. V njej so opredeljeni tudi zunanji viri ogrožanja japonske varnosti:

- delitev in nerešen problem Korejskega polotoka (v povezavi s severnokorejskimi balističnimi raketami in njenim jedrskim programom),
- odnosi med Ljudsko republiko Kitajsko in Tajvanom,
- nerešeni spori zaradi teritorijev (med drugimi gre tudi za že omenjene otoke), ki predstavljajo nepredvidljivost in negotovost,
- regionalni konflikti, ki izvirajo iz verskih ali nacionalnih nasprotij,
- širjenje in razvijanje orožij za masovno uničenje (jedrsko, kemično in biološko orožje) ter bojazen, da to orožje pride v roke teroristom, in razvoj in širjenje balističnih raket (izpostavljene so Severna Koreja, Indija in Pakistan),
- obstoj držav v okolici Japonske z velikimi vojaškimi kapacitetami, ki jih še povečujejo ali modernizirajo (izpostavljena je Rusija, ki kljub precejšnjemu zmanjšanju obsega svojih sil na Daljnem vzhodu, še vedno predstavlja precejšno vojaško silo v regiji, in predvsem Kitajska, ki izkorišča svojo gospodarsko rast za krepitev in modernizacijo svojih vojaških zmogljivosti),
- večanje razlik med bogatimi in revnimi, kar negativno vpliva na stabilnost posamezne države kot na meddržavno stabilnost in predstavlja leglo meddržavnih sporov in terorizma,
- v luči azijske finančne krize iz leta 1997 in stagnacije japonskega gospodarstva je izpostavljena ekonomska stabilnost regije in same Japonske, ki ima velik vpliv na mir in stabilnost azijsko-pacifiške regije,
- in po 11. septembru 2001 terorizem (verski, etnični), ki je postal mednarodni problem.

2.7 Notranji viri ogrožanja

Med poznimi petdesetimi in zgodnjimi sedemdesetimi leti 20. stoletja je Japonska doživljala val radikalnih političnih dejanj. Potekale so masovne demonstracije proti obnovitvi varnostnega sporazuma z ZDA. V letih 1959-60 je na demonstracijah nasproti 900.000 pripadnikom (mobilizirane) policije stalo 4,7 milijona študentov – v letih 1967-70 pa 18,7 milijona. Vse skupaj so spremljali teroristični napadi različnih japonskih levičarskih skupin. V letih hladne vojne so tako glavno varnostno skrb na področju notranje varnosti predstavljale desničarske in predvsem levičarske skrajne skupine (med njimi najbolj znana japonska rdeča

armada). Od leta 1970 so se aktivnosti ekstremnih skupin tako na levi kot na desni sicer bistveno zmanjšale, vendar pa niso popolnoma prenehale. Tako je bilo med leti 1969 in 1989 npr. več kot 200 bombnih incidentov, med leti 1978 in 1990 pa okoli 700 »gverilskih« napadov oz. požigov, ki so jih zagrešili pripadniki teh skupin. Če je šlo tu za t. i. politični terorizem pa se je leta 1995 z Aum Shinrikyo, ki je bila sicer ustanovljena že leta 1984, pojavil še verski terorizem. Tega leta je ta fanatični japonski kult izvedel napad z živčnim plinom na eni izmed tokijskih postaj podzemne železnice. Pri tem je bilo ubitih 12 ljudi, ranjenih pa več kot 5.000 (Katzenstein: 1996: 9, 59).

Kar se tiče kriminala oz. kriminalnih dejanj je Japonska daleč pod povprečjem razvitih zahodnih držav. Za njimi zaostaja od tri- do petkrat (Ferfila, 2000: 49). Kljub temu ne moremo mimo omembe zloglasnih jakuz – »najmočnejše, najbogatejše, najštevilčnejše in najboljše organizirane združbe kriminalcev« (Grizold in Ferfila, 2000: 398), ki predstavlja organizirano kriminalno podzemlje na Japonskem. Leta 1996 je po policijskih podatkih imelo 79.900 članov (Shigeru v Ferfila, 2000: 105).

Kot vir ogrožanja je potrebno omeniti še naravne in druge nesreče, ki na Japonskem predstavljajo relativno visoko grožnjo. Japonska je namreč potresno ogroženo območje. Na njenem ozemlju »deluje« tudi deset odstotkov vseh delujočih vulkanov. Ogrožajo jo tudi tajfuni, poplave... Zaradi naravnih nesreč tako vsako leto na Japonskem umre med 100 in 200 ljudi (Disaster and Disaster Prevention in Japan, www.mofa.go.jp/policy/disaster/21si/2.html).

3 ZGODOVINSKI OKVIR JAPONSKE NACIONALNE VARNOSTI

Proces modernizacije Japonske v obdobju Meiji restavracije (1868-1912) – ime je dobilo po cesarju Meijiju, je med drugim prinesel tudi oblikovanje nacionalne strategije in ciljev, s katerimi je Japonska želela dohiteti Zahod, tako po njegovi vojaški kot gospodarski moči – takšno politiko je izražal slogan *fukoku kyohei* (»bogata država, močna vojska«). Pred vojno v Pacifiku (1941-45) je Japonska večji del poti do tega cilja že prehodila. Izkušnja atomskega bombardiranja Hirošime in Nagasakija (6. in 9. avgust 1945)²¹, čemur je sledila kapitulacija in poraz Japonske v II. svetovni vojni, pa je eliminirala vsakršno ambicijo Japonske po

²¹ K temu lahko dodamo še samo razumevanje II. svetovne vojne med ljudmi, doživljanje poraza, zločine japonske vojaščine... (Grizold in Ferfila, 2000: 401).

nadaljnem vojaškem kosanju z ostalimi industrijsko razvitimi državami (Hook, 2001: 8). Ne samo to. Na Japonskem se je v obdobju po koncu II. svetovne vojne pričelo pisati (popolnoma) novo poglavje njene nacionalnovarnostne politike.

Leta 1946 je novoizvoljeni parlament sprejel, cesar Hirohito pa potrdil (novo) japonsko ustavo, ki je bila izdelana po t. i. MacArthurjevih načelih. Pri tem Japonska ni imela izbire. Ustava je bila sprejeta na pritisk zmagovitih zaveznikov iz II. svetovne vojne. Ne glede na to je med Japonci, zaradi občutka krivde, ki ga je povzročil japonski militarizem v obdobju druge svetovne vojne, pridobila status »svete knjige« (Itoh, 1998: 148).

Japonska je bila tako demilitarizirana²². Med njenimi državljani se je uveljavil antimilitarizem, pacifizem²³ in nasploh odpor do vojskovanja. Iskrenost takšnega obrata japonskega ljudstva opazovalci sprejemajo v smislu besed generala MacArthurja, ki je leta 1947 dejal, »da je bila japonska duhovna revolucija verjetno največja, kar jih pozna svet (...). Iskreno verjamem, da bo tako tudi ostalo« (Malešič, 1989a: 68). Nova državna identiteta je bila zgrajena na temeljih antimilitarističnih idealov, vse svoje napore pa je Japonska namenila krepitvi svojega gospodarstva. Obrambni sistem je bil, če lahko tako rečem, ukinjen. Japonska sama ni bila sposobna izvajati pravice do samoobrambe (Grizold in Ferfila, 2000: 402).

25. junija 1950 se je pričela korejska vojna, 8. julija pa je general MacArthur odobril ustanovitev japonske ljudske policijske rezerve (NPR – National Police Reserve) (Hook, 2001: 394). Mnogi avtorji tako menijo (npr. Malešič, 1989a: 68; Grizold in Ferfila, 2000: 402), da je ponovno vzpostavljanje japonske vojaške organizacije posledica korejske vojne. Japonska je namreč na zahtevo (ameriških) okupacijskih oblasti leta 1950 ustanovila zelo omejene vojaške enote, ki so, po mnenju Grizolda in Ferfile (2000: 402) predstavljale zametek vračanja Japonske k običajni državi. Končna posledica je bila ustanovitev NPR, ki je štela 75.000 mož, hkrati so povečali obseg pomorske varnostne agencije. Cilj policijskih sil je bil zagotavljati notranjo varnost, podrejene pa so bile ministrskemu predsedniku osebno (Malešič, 1989a: 68).

²² V slovarju slovenskega knjižnega jezika (2000: 126) je pojem demilitarizacija opredeljen kot »odstranitev vojaštva in vojaških naprav s kakega ozemlja«.

²³ Besedo pacifizem lahko prevedemo z besedo mirovništvo, zato sta tudi pridevnika pacifistični in mirovni sinonima. Nekateri avtorji navkljub temu ločujejo tako vsebinsko kot tudi pojmovno pacifistično gibanje od mirovnega. Vendar lahko rečemo, da je pacifizem skupno ime za stališče in dejavnosti v prid zavračanja in odpravljanja oboroženega nasilja ter zagotovitve trajnega miru (Grobovšek v Petrovski, 1998: 13). Ponekod pacifizem označujejo kot nasprotovanje vojni in nasilju kot sredstvu za reševanje sporov (več glej v Petrovski, 1998).

Leta 1951 so ZDA in Japonska podpisale mirovno pogodbo. Ta je odpravila vojno stanje med državama, hkrati pa sta se državi sporazumeli za oblikovanje ameriško-japonske varnostne pogodbe. Leto za tem, so se rezervne policijske sile preimenoval v varnostne sile, hkrati pa so znotraj pomorske varnostne agencije vzpostavili enote pomorske straže, da bi izvajale akcije na morju kadar bi bilo potrebno zaščititi človeška življenja, lastnino ali pa ohraniti javno varnost in red na morju (ibid.).

Leta 1954 je Japonska sprejela zakon o samoobrambnih silah, s katerim je bila ustanovljena obrambna agencija, nacionalna varnostna agencija se je preimenovala v splošne samoobrambne sile, obalne varnostne sile so postale pomorske samoobrambne sile, ustanovili so tudi zračne samoobrambne sile. »Japonska vojaška organizacija je uradno doživela preporod« (ibid.).

Leta 1957 je vlada oblikovala dokument (glej v nadaljevanju) v katerem je razglasila temeljno politiko nacionalne obrambe, ki še vedno predstavlja uradno japonsko stališče. V dokumentu je opredeljen namen nacionalne obrambe in temeljne smeri japonske obrambne politike (Hook, 2001: 397). Vloga, ki so jo načrtovalci predvideli za japonske oborožene sile, je bila vojaška in diplomatska. Ohranjale naj bi notranjo varnost, obenem pa prispevale k ustvarjanju skupne obrambne povezave z ZDA. Japonska vlada je svojo obrambno politiko in oborožene sile obravnavala kot sredstvo nasprotovanja tako notranjim kot zunanjim grožnjam nacionalne varnosti (Malešič: 1989a: 68). Leta 1960 pride do revizije obrambne pogodbe iz leta 1951 in podpisa nove varnostne pogodbe, ki je še vedno v veljavi.

V letu 1967 je vlada sprejela več omejitev, ki so bile po Hookovem mnenju (2001: 131) rezultat pritiska japonske javnosti v smislu nasprotovanja ameriškim zahtevam po večji angažiranosti japonskih oboroženih sil v vojni v Vietnamu (kjer je Japonska, z vojaškimi oporišči oboroženih sil ZDA na japonskih tleh, sodelovala posredno). Sprejeta so bila tri protiatomska pravila – prepoved posedovanja, proizvodnje in uvajanja atomske oborožitve na Japonsko. Vlada je sprejela tudi sklep o prepovedi izvoza orožja v določene države (komunistične države, države v katere izvoz orožja prepovedujejo resolucije OZN in v države, ki so ali ki najverjetneje bodo vpletene v mednarodne konflikte). Ta prepoved je bila leta 1976 še okrepljena. Tako sedaj izvoz orožja ali tehnologije, ki bi omogočala proizvodnjo orožja ni dovoljen v praktično nobeno državo (Satoh, 1982: 3 in Defense of Japan, 1997: 342-343). Kot piše Yamakage (1997: 286) so bile ZDA pri tem izjema, saj so iz Japonske uvažale

vojaško tehnologijo (šlo naj bi za t. i. »dual use« tehnologijo, ki se lahko uporabljala tudi v civilne namene).

Leta 1969 je predsednik ZDA Richard Nixon objavil t. i. Guam doktrino, s katero so se ZDA odrekle vmešavanju v konflikte med azijskimi državami. Spremenil se je tudi odnos ZDA do Kitajske, ki je postala pomemben faktor pri oblikovanju ameriške politike do Sovjetske zveze. Novo ameriško politiko so na Japonskem vzeli zelo resno. Takratni generalni direktor obrambne agencije Yasuhiro Nakasone (kasnejši predsednik vlade), jo je označil kot razlog, da Japonska prevzame večjo odgovornost za lastno obrambo. Zaradi bojzani takratne administracije pred umikom ZDA iz regije, čeprav so ZDA Japonski zatrjevale, da njuno razmerje ostaja nespremenjeno, je bil leta 1976 sprejet oris nacionalnega obrambnega programa, ki je postavil temelje za kvalitetne in sodobne oborožene sile. Da je do soglasja o sprejetju takšnega programa lahko prišlo, pa je bilo potrebno omejiti obrambni proračun na odstotek BNP²⁴ (Yamakage, 1997: 281-282).

Do ponovnega ameriškega pritiska na Japonsko, da poveča svojo obrambno moč, pride konec sedemdesetih let. Takrat pride do krepitve sovjetskih vojaških kapacitet v regiji (letalonosilk v Tihem oceanu, raket srednjega dosega z jedrskimi konicami, strateških bombnikov, kopenskih enot na Kurilskih otokih) (Hook, 2001: 133). V formalnem smislu so takšni pritiski dobili potrditev leta 1978, v Vodiču za japonsko-ameriško obrambno sodelovanje. Ta je japonsko-ameriško obrambno sodelovanje omejeno samo na primere neposrednega napada na Japonsko sedaj razširil na: 1) predhodno obrambo pred napadom; 2) primere možnega napada na Japonsko; 3) na takšne razmere na Daljnem vzhodu, ki bi lahko pomembno vplivale na japonski varnostni položaj (Defense of Japan, 1997: 320-321). Japonska pa tudi zares, ne zgolj samo formalno, prevzame nase del varnostnega bremena. Poleg finančnega bremena (več glej v poglavju o obrambnih stroških), pride do precejšnega količinskega in kakovostnega povečanja oborožitve SDF (predvsem mornarice in letalstva), ki so se že približale moči klasičnih vojaških velesil (npr. le štiri članice NATO se tedaj imele več podmornic kot Japonska in le tri večjo tonažo pri rušilcih in fregatah) (Hayes v Grizold in Ferfila, 2000: 408), leta 1981 pa prevzame tudi odgovornost patroljiranja vzdolž pomorskih

²⁴ Japonska obrambna politika je verjetno najbolj znana po svoji zavezanosti k ohranitvi obrambnih stroškov pod enim odstotkom BNP. Politika enega odstotka se ni izoblikovala po nenadni konverziji Japonske k pacifizmu, potem ko je bila v 2. svetovni vojni poražena. Izoblikovala se je kot rezultat visoke ekonomske rasti in previdne politike. Leta 1954 so obrambni stroški predstavljali nekaj manj kot 3 odstotke BNP, do konca 1960-ih let pa so predstavljali le še okoli 0,8 odstotka BNP. Leta 1976 se je vlada tudi formalno zavezala, da obrambni stroški ne bodo presegali enega odstotka BNP.

komunikacijskih linij, v radiusu 1.000 navtičnih milj okoli japonskega otočja. Od leta 1978 japonska mornarica redno sodeluje na vojaških vajah oboroženih sil ZDA. Leta 1980 se Japonska (prvič) pridruži tudi mornariškim vojaškim vajam držav ZDA, Kanade, Avstralije in Nove Zelandije v Tihem oceanu, ki potekajo vsaki dve leti (Yamakage, 2001: 285).

V drugi polovici 80-ih je Japonska, za časa vlade Yasuhira Nakasoneja²⁵ (1982-1987) prekoračila dogovorjeni največji obseg porabe – odstotek BNP. V obdobju 1971-1985 se je vojaški proračun Japonske sicer povečal za 127 odstotkov, kar je bilo drugo največje povečanje na svetu in daleč nad povprečno rastjo vojaških izdatkov članic NATO, ki je znašala 39 odstotkov. Japonska je tako že sredi sedemdesetih postala eden največjih vojaških porabnikov na svetu (Grizold in Ferfila, 2000: 409).

V času hladne vojne SDF niso sodelovale v nobeni vojaški operaciji. V tem obdobju so (v okviru meja Japonske) pogosto pomagale ob raznih nesrečah. V prvih dvajsetih letih obstoja so tako odgovorile na več kot 6.000 klicev in pri tem na različne naloge razporedile skupno 3 milijone pripadnikov. Sodelovale so tudi pri izvajanju vladnih inženirskih projektov ter pomagale kmetom (Malešič: 1989b: 67).

V začetku 90-ih let sta dva dogodka še zlasti močno trčila ob normativne omejitve delovanja SDF. Zalivska kriza (1990-1991), ko so ZDA izvedle vojaško akcijo zoper iraško zasedbo Kuvajta pod legalnim okriljem OZN in se je od Japonske pričakovalo, da se bo tudi njena vojska pridružila večdržavnim silam, in nekaj kasneje, ko je Japonska morala reagirati na zahtevo po sodelovanju v mirovnih operacijah v Kambodži (Bertrand v Grizold in Ferfila, 2000: 415). »Japonska vlada se je znašla v močnem primežu različnosmernih zunanjih in notranjih pritiskov« (Hunger, Blackburn v Grizold in Ferfila, 2000: 415). Ameriški in mednarodni pritisk je začel krhati nacionalno soglasje o nepošiljanju SDF v prekomorska krizna žarišča. Vlada je v parlamentarni postopek (16. oktober 1990) predložila osnutek zakona o mirovnih enotah v okviru OZN, ki naj bi zakonsko utrl pot prekomorskemu angažiranju SDF, vendar pa ta ni dobil podpore. Japonski prispevek v zalivski vojni je bil tako »le« finančni, 13 milijard USD. Je pa že aprila 1991, takoj po koncu vojne, v Zaliv poslala štiri svoje minolovce (Hook, 2001: 410). Tako se vlada ni odpovedala svojemu projektu

²⁵ »Izrecni cilj njegove vlade je bila normalizacija japonske vojske oziroma njene vloge v državi in družbi ter predrugačenje japonske antimilitaristične identitete« (Nakasone v Grizold in Ferfila, 2000: 413).

pošiljanja SDF na tuje ozemlje (čeprav je šlo le za angažiranje simbolnega pomena). Vlada je ustvarila nekakšno nadomestno zakonsko podlago (uporaba posebnih ukazov vladnega kabineta) za prekomorsko pošiljanje SDF (Grizold in Ferfila, 2000: 416). Leta 1991 je japonski parlament ponovno obravnaval nekoliko modificiran osnutek zakona o mirovni enotah (zakon o mirovni operacijah), ki pa je dobil podporo. V letu 1992 tako pride do prvega sodelovanja SDF na tujem, v Kambodži. Nadaljuje pa tudi s finančnimi prispevki. Leta 1994 je tako (so)financirala gradnjo atomskega reaktorja na lahko vodo v Severni Koreji, kar naj bi pripeljalo do opustitve severnokorejskega jedrskega programa.

Sredi devetdesetih let je japonska vlada ugotovila, da je v devetdesetih letih dvajsetega stoletja prišlo do nekaterih tektonskih premikov na mednarodnem področju, obenem pa so se povečala pričakovanja o vlogi SDF na neobrambnem področju – pri velikih naravnih (potresi, vulkani, poplave) in drugih nesrečah²⁶ in pri mednarodnih mirovni operacijah. Zato je leta 1995 prišlo do sprejetja novega orisa nacionalnega obrambnega programa (za leto 1996 in po njem). V njem so oblikovani novi poudarki in smernice razvoja SDF. Poudarek je na obveščevalni dejavnosti, modernizaciji SDF, ki naj bi postale številčno nekoliko manjše, zato pa bolj kvalitetne, bolj kompaktne, bolj mobilne, učinkovite in bolj prilagodljive. Oris poudarja nadaljnje (še bolj poglobljeno) varnostno sodelovanje z ZDA.

Leta 1997 je bil sprejet Dopolnjen vodič japonsko-ameriškega sodelovanja, ki je zopet premaknil meje bojnega vključevanja SDF (spremenjen je bil tudi zakon o samoobrambni silah). SDF lahko po novem sodelujejo v logistični podpori ameriških enot, vendar le na japonskem ozemlju (ta ne sme vključevati oskrbe z orožjem in strelivom). Zunaj japonskih ozemeljskih voda pa lahko nudijo ameriškim enotam transport, zdravstveno oskrbo, iskanje pogrešanih in pregledovanje sumljivih ladij (Grizold in Ferfila, 2000: 418, 419). Japonsko-ameriško sodelovanje se širi od geografsko določenega na situacijsko določenega v okolici Japonske.

Na teroristični napad v ZDA, 11. septembra 2001, se je japonska vlada odzvala zelo ostro. Že 19. septembra je predsednik vlade Koizumi izjavil, da bodo japonske sile v ameriški vojni proti Talibom igrale vidno vlogo. Izpostavil je: izboljšanje varnosti ameriških baz na Japonskem, podpora pri zbiranju obveščevalnih podatkov, nudenje pomoči Pakistanu in Indiji,

²⁶ Na to je vplival predvsem potres v Kobeju leta 1995 in uspešno sodelovanje SDF pri odpravljanju njegovih posledic.

širjenje humanitarne pomoči, uvedba posebnih ukrepov, da se umiri svetovna ekonomija (Heginbotham in Samuels, 2002: 113). Pod vtisom 11. septembra je japonska vlada, 8. oktobra 2001, z vladnim odlokom osnovala tudi ad hoc štab, ki deluje znotraj vlade in ga je poimenovala krizni protiteroristični štab (v njem sodelujejo praktično vsi ministri vlade). Oktobra je bil sprejet tudi protiteroristični zakon. Zakon omogoča, da lahko japonski vojaki, prvič po drugi svetovni vojni, sodelujejo tudi v vojaški operaciji na tujem ozemlju. Sprejeta sta bila še dva pomembna zakona, ki vojski dovoljujeta varovanje ameriških vojaških ustanov na Japonskem, kar je doslej bilo v domeni policije, obalni straži pa dovoljujeta streljanje na sumljive ladje (STA, 29.10.2001). Že 18. decembra (2001), torej kmalu po sprejetju zakona, je japonski patroljni čoln v Kitajskem morju streljal na sumljivo plovilo, ki je potonilo skupaj s posadko. Tako se je prvič po koncu II. svetovne vojne zgodilo, da je japonska mornarica potopila tuje plovilo²⁷ (Matthews, 2003: 74). Danes (8.5.2004) japonske SDF sodelujejo tako v ameriški protiteroristični koaliciji v Afganistanu²⁸ kot tudi v Iraku²⁹.

4 NACIONALNOVARNOSTNA POLITIKA JAPONSKE

Japonska nacionalnovarnostna politika ima predvsem dve značilnosti. Je zelo obsežna³⁰: poleg vojaških zadev vključuje tudi ekonomske, politične, ekološke, socialne varnostne skrbi. In je splet različnega mešanja politike fleksibilnosti in togosti. Kar pomeni, da se je Japonska na (npr.) ekonomskem varnostnem področju sposobna in zmožna zelo hitro prilagajati (spreminjati svojo politiko), medtem ko na vojaško varnostnem področju, zaradi različnih norm in (lastnih) »pravil igre« pač ne (Katzenstein, 1993: 105).

V proces oblikovanja japonske varnostne politike so aktivno vključeni: Ministrstvo za zunanje zadeve (MOFA – Ministry of Foreign Affairs), Ministrstvo za mednarodno trgovino in industrijo (MITI – Ministry of International Trade and Industry) in Ministrstvo za finance

²⁷ Kasneje se je izkazalo, da je šlo za severnokorejsko vohunsko ladjo (Matthews, 2003: 74).

²⁸ Trenutno v Afganistanu sodelujejo le letalske (zračni transport) in pomorske samoobrambne sile (Indijski ocean), ki opravljajo podporne naloge, natančneje zagotavljajo oskrbo z gorivom koalicijskemu ladjevju: ZDA, Veliki Britaniji in še osmim državam, ki sodelujejo. Pripravlja pa se odhod tudi kopenskih samoobrambni sil (Eyeing GSDF dispatch to Afganistan, www.yomiuri.co.jp/newse/20040505wo41.htm in Diplomatic Bluebook, 2003: 145).

²⁹ Japonski humanitarni kontingent (okoli 1.000 pripadnikov samoobrambni sil) naj bi skrbel za prečiščevanje vode, izgradnjo šol, in zagotavljanje medicinske oskrbe na jugu Iraka (STA, 19.1.2004).

³⁰ Zanj se v angleškem jeziku uporablja izraz *comprehensive security*. Comprehensive pomeni obširen, obsežen, izčrpen, vsestranski, splošen (Grad, 1986: 166). Tako naj bi takšna politika vključevala kar najširši možen spekter politik, ki zadevajo varnost: poleg seveda obrambne (vojaške), še gospodarsko, zunanjo, kulturno, socialno, ekološko, zdravstveno, energetska...

(MOF – Ministry of Finance). Japonski občutek varnosti, njena varnostna politika, njen pogled na regionalno varnost (morda prav zato) niso nikoli bili definirani (natančno) z vojaško terminologijo, temveč vedno bolj (splošno) v luči ekonomije. Japonska nacionalno-varnostna politika tako vključuje ekonomske, politične, socialne, ekološke, pa tudi obrambne (vojaške) in druge cilje (Yamakage, 1997: 279), čeprav v preteklosti Japonska ni imela jasno formulirane (nacionalne) strategije, katere namen je zagotavljanje uresničevanja zastavljenih ciljev. Temelj za oblikovanje nacionalne strategije, kot tudi nacionalnih ciljev predstavlja nacionalni interes. Japonski nacionalni interesi so zajeti v poročilu (Japan Goal's in the 21st Century, www.kantei.go.jp/jp/21century/report/pdfs/index.html), ki ga je v začetku leta 2000 oblikovala posebna vladna komisija.

Prvi temeljni nacionalni interes Japonske je njen nadaljnji obstoj, zaščita njene neodvisnosti in samostojnosti ter teritorialne celovitosti. Za doseg tega temeljnega nacionalnega interesa Japonska organizira državno obrambo, ki temelji na varnostnem sodelovanju (zavezništvu) z ZDA in lastnih obrambnih silah. Kot je zapisano v dokumentu, bi oblikovanje popolnoma samostojnega varnostnega (obrambnega) sistema pomenilo precejšnje povišanje obrambnih stroškov na eni strani, po drugi strani pa se stopnja varnosti ne bi povečala, temveč bi se celo znižala. Takšna ureditev bi pomenila tudi zaostritev odnosov z ostalimi državami v regiji. Dokument poudarja potrebo po spremembi načela o (za Japonsko) nesprejemljivosti kolektivne samoobrambe. Naslednji nacionalni interes je nadaljnji gospodarski in nasploh vsesplošen razvoj in blagostanje japonskih državljanov. Za doseg tega cilja mora Japonska oblikovati ustrezno ekonomsko vizijo (ta mora upoštevati gospodarsko rast Kitajske in njen razvoj, ki močno vpliva na Japonsko), ustrezno reformirati gospodarstvo, zmanjšati brezposelnost, obvladovati in promovirati znanost in nove tehnologije, povečati mora izobraževalne kapacitete, pritegniti več tujih investitorjev, vlagati v panoge, kjer se ustvarja visoka dodana vrednost, v raziskave in razvoj. Ustvariti mora pogoje za demografsko rast in spodbujati priseljevanje mladih, izobraženih ljudi. Ublažiti mora negativne vplive na domače kmetijstvo in doseči višjo stopnjo varnosti oz. samozadostnosti na tem področju. Razpršiti mora svoje energijske vire (zmanjšati mora odvisnost od bližnjevzhodne nafte in se preusmeriti na rusko nafto, nafto Kaspijskega morja in afriško nafto). Prizadevati si mora za zaščito in ohranitev okolja. Nacionalni interes Japonske je tudi prijateljsko mednarodno okolje (mirno in stabilno) povezano s sodelovanjem na gospodarskem, političnem in varnostnem področju. Glavno japonsko sredstvo za doseg tega cilja je diplomacija. Za doseg takšnih ciljev mora Japonska povečati število prijateljskih držav. Povečati se mora

stopnja zaupanja na mednarodni ravni. S preventivno diplomacijo je potrebno prispevati k preprečevanju konfliktov. Prizadevati si mora za nadzor nad oboroževanjem in njegovim zmanjševanjem, za multilateralno sodelovanje na gospodarskem, političnem, varnostnem in drugih področjih (kot npr. na znanstvenem, kulturnem).

4.1 Zunanja politika

Glavni kreator japonske zunanje politike je »močno« Ministrstvo za zunanje zadeve, ki ima prav tako precejšen vpliv na oblikovanje celostne japonske nacionalnovarnostne politike (Yamakage. 1997: 279). Glavni cilji zunanje politike so bili opredeljeni v dokumentu (Basic Strategies for Japan's Foreign Policy in the 21st Century New Era, New Vision, New Diplomacy, www.kantei.go.jp/foreign/policy/2002/1128tf_e.htm), sprejet je bil novembra 2002, ki govori o glavnih strateških usmeritvah Japonske v enaindvajsetem stoletju:

- ohranitev miru in varnosti (Japonska mora spremeniti svoje mišljenje o lastnem prispevku k mednarodnemu miru v smislu, da bo tudi sama prispevala svoj delež v skladu s splošno sprejetimi in uveljavljenimi normami v mednarodni skupnosti),
- podpora svobodni trgovini,
- zaščita svobode, demokracije in človekovih pravic,
- promocija dobrih medčloveških odnosov, razvoj človeških resursov z izmenjavo znanja, kulture, izobraževanja.

Yasutomo (v Bertalanič, 2003: 19-22) je empirično dokazoval, da od sredine 1980-ih let Japonska vztrajno povečuje svoj mednarodni prispevek znotraj mednarodnih finančnih institucij, kot so Mednarodni denarni sklad, Azijska razvojna banka, Evropska banka za obnovo in razvoj, Sklad za sodelovanje med Japonsko in Evropo. Ta proces multilateralizacije se je po ugotovitvah avtorja še posebej okrepil po koncu hladne vojne, in naj bi bil zgolj predfaza aktivnejše japonske zunanje politike v 21. stoletju. *Spill-over* pozitivnih izkušenj na področju uspešnega sodelovanja v osrednjih mednarodnih finančnih ustanovah, ki se je v 1990-ih začel širiti na organizacije bolj politično-ekonomskega značaja, kot je denimo ASEAN, naj bi se v zadnji fazi razširil tudi na bilateralne odnose in vsa pomembnejša vsebinska področja (kot je tudi skrb za mednarodno varnost), kjer naj bi Japonska končno zaigrala vidnejšo vlogo.

Globalizacija in vse večja (predvsem ekonomska) soodvisnost in povezanost sta prepričala Japonsko, da je za njeno lastno varnost in stabilnost pomembna tudi varnost in stabilnost širše regije. V to se je še dodatno prepričala za časa azijske finančne krize. Udejstvovanje japonske zunanje politike (v mednarodni skupnosti) z namenom ohranjanja in krepitev varnosti zajema več področij in dejavnosti. Vključuje: prizadevanja in aktivnosti v okviru OZN, boj proti terorizmu, boj proti organiziranemu kriminalu, prepovedani trgovini z drogo, piratstvu, zavzemanje za človekove pravice, boj proti nalezljivim boleznim, okoljevarstveno politiko, prizadevanje za krepitev multilateralnega prostotrgovinskega sistema in krepitev gospodarskih, političnih, kulturnih in drugih vezi, boj proti širjenju orožja za množično uničevanje, t. i. politiko »human security«³¹... (Diplomatic Bluebook, 2003). V dokumentu, ki opredeljuje cilje Japonske v enaindvajsetem stoletju je posebej izpostavljena nujnost, da Japonska prispeva svoj delež v mednarodnih operacijah graditve in ohranjanja miru, saj s tem, ko se povečuje stopnja varnosti okolja se povečuje tudi nacionalna varnost same Japonske (Japan Goal's in the 21st Century, www.kantei.go.jp/jp/21century/report/pdfs/index.html). Japonski prispevek bi moral biti v zaledju, »behind-the-lines«, kar ne zahteva uporabo oborožene sile. Primer takšnega sodelovanja Japonske so njene enote, ki sodelujejo v okviru mednarodnih varnostnih sil ISAF (International Security Force) v Afganistanu.

Po 11. septembru 2001 je Japonska (zunanja politika) zelo dejavna na področju boja proti terorizmu. Zavzema se za okrepitev protiterorističnih ukrepov v vseh državah. S tem namenom aktivno sodeluje tako na bilateralni (npr. Japonsko-Južnokorejske (17.5.2002), Japonsko-Avstralske (6-7.8.2002 in 4.12.2002), Japonsko-Ruske (13-14.11.2002 in 20.2.2003) konzultacije o ukrepih proti terorizmu; številni uradni obiski japonskega predsednika vlade in drugih visokih predstavnikov japonske administracije v arabskih, afriških in azijskih državah: v Pakistanu, Saudovi Arabiji, Iranu, v Egiptu, v Emiratih, pogovor z Yasserjem Arafatom itn. (vsi omenjeni v jeseni 2001); finančna pomoč državam v okolici Afganistana; pomoč beguncem (Campaign against Terrorism – Japan's Measures, [---

³¹ Koncept »human security« še ni dokončno oblikovan. Ni še jasno kakšne vrste ekonomskih, političnih, okoljevarstvenih, epidemoloških... problemov naj bi vključeval. Namen takšne politike je dopolniti tradicionalno obravnavanje varnostnih groženj tudi z drugimi tipi groženj, ki imajo vpliv na varnost posameznika, kot tudi na globalno varnost \(poudarek je torej na močni povezanosti posameznika z globalno skupnostjo, pri tem pa se zaobide država\) \(Hagelin, 2003: 290-291\). Na spletni strani MOFA je njen namen opredeljen takole: Vsak posameznik ima pravico da realizira svoj potencial, da živi človeka vredno, dostojno življenje. Potrebno je oblikovati takšne družbe, da bo to možno kjerkoli na svetu. S to politiko se je Japonska zavezala, da njena finančna pomoč regiji ne bo namenjena le ekonomski rekonstrukciji, temveč tudi boju proti lakoti, za medicinsko oskrbo, za pomoč beguncem... \(For the "Human-centered" 21st Century, \[www.mofa.go.jp/policy/human_secu/t_fund21/what.html\]\(http://www.mofa.go.jp/policy/human_secu/t_fund21/what.html\)\).](http://www.mofa.go.jp/region/n-</p></div><div data-bbox=)

america/usterro0109/policy/vampaign.html) kot na multilateralni ravni (v okviru npr. G8, OZN, ARF, APEC). Julija 2002 je bila soorganizator, skupaj z Južno Korejo in Singapurjem, delovnega sestanka ARF v Tokiu, katerega glavna tema je bil boj proti terorizmu. V želji, da bi tudi sama prispevala k izgradnji kapacitet, ki bi pripomogle k boju proti terorizmu (tudi) v državah v razvoju, sama usposablja njihove strokovnjake za različna področja protiterorističnega boja (o virih financiranja teroristov, nadzoru migracij, varnosti v letalskem prometu, nadzoru izvoza,...). Japonska je tako samo v letu 2002 usposobila okoli 250 strokovnjakov s tega področja (Diplomatic Bluebook, 2003: 145-146). Z namenom nadaljnjega angažiranja v boju proti terorizmu na mednarodni ravni je Japonska v okviru MOFA ustanovila mednarodni protiteroristični oddelek (angl. International Counter-Terrorism Cooperation Division in the Foreign Policy Bureau of the Ministry of MOFA) (Diplomatic Bluebook, 2003: 145).

Na tem mestu bi omenil še eno področje, kjer se japonski zunanjepolitični aktivizem povečuje. To je okoljevarstvo. Eden pomembnejših dogodkov s tega področja je organizacija Konference za ohranitev okolja, leta 1989 v Tokiu, čemur je kasneje sledilo zasedanje v Kyotu in podpis Kjotskega protokola (Bertalanič, 2003: 21).

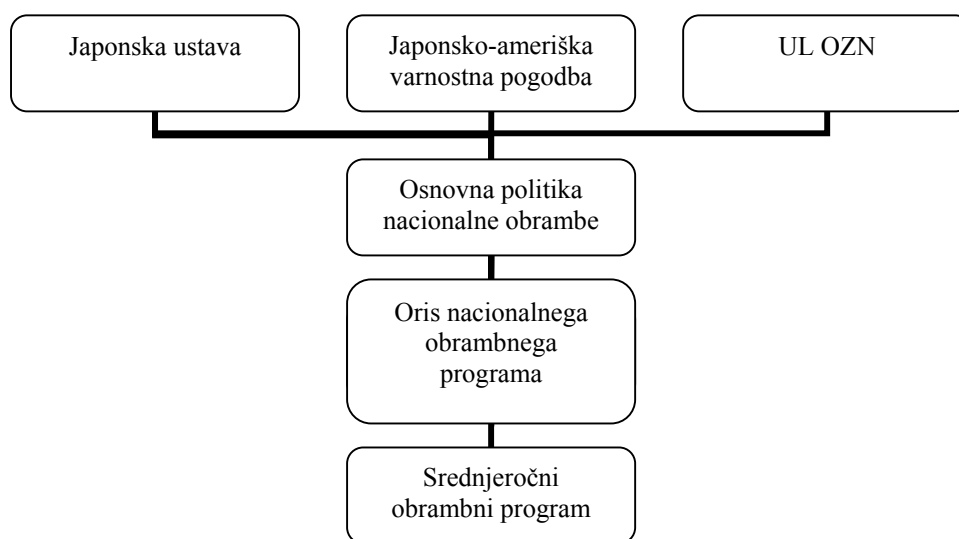
4.2 Obrambna politika

Pri organiziranju obrambe japonske države vlada Japonske izhaja iz zdravorazumskega izhodišča, da se varnosti in miru ne da doseči zgolj z dobrimi željami in diplomacijo. Mednarodna skupnost se sicer na različnih področjih, kot so npr. aktivnosti OZN, regionalnih organizacij in drugih trudi, da bi se izoblikoval stabilen mednarodni red. Japonska je v tem procesu aktivna tudi sama. Kakorkoli že, pa je realnost taka, da mednarodni skupnosti še ni uspelo izoblikovati resnično mirnega in varnega okolja, brez virov ogrožanja in tudi možnosti invazije. Le lastne obrambne sile v povezavi z ZDA lahko tako zagotovijo trajno varnost države in s tem prispevajo k miru in varnosti v Aziji oziroma tudi v svetu kot celoti (Defense of Japan, 1997: 100-101).

Japonska obrambo svoje države organizira na izhodiščih japonske ustave, varnostne pogodbe z ZDA (glej priloga 2) in UL OZN. Njena obrambna politika izhaja iz določb dokumenta

Osnovna politika nacionalne obrambe, ki ga je sprejel Nacionalni obrambni svet³², vlada pa potrdila maja 1957. Nadaljnji (razvojni) načrt oz. podlaga za organiziranje obrambe je Oris nacionalnega obrambnega programa, ki ga sprejmeta japonski varnostni svet in vlada (prvi iz leta 1976, sedaj veljavni za leto 1996 in po njem) (glej Shema 1).

Shema 1: Ogrodje obrambne politike Japonske

Vir: Framework of Defense Policy, www.jda.go.jp/e/index_.htm

V dokumentu Osnovna politika nacionalne obrambe je temeljni namen nacionalne obrambe opredeljen kot »vnaprej preprečiti neposredno in posredno agresijo, upreti se agresiji, če do nje pride, ter braniti neodvisnost in mir Japonske«. V njem so zapisana naslednja temeljna načela japonske obrambne politike:

- 1) Podpreti aktivnosti OZN in razvoj mednarodnega sodelovanja in s tem prispevati k svetovnemu miru.
- 2) Izboljšati nacionalno blagostanje, stopnjevati raven patriotičnega duha in s tem postaviti temelje nacionalni varnosti.

³² Leta 1986 je bil 20 let stari Nacionalni obrambni svet preimenovan v Varnostni svet (angl. Security Council).

- 3) Postopno razviti učinkovito obrambno moč znotraj okvirov nacionalnih zmožnosti in potrebe po samoobrambi.
- 4) Spopasti se z agresijo tudi s pomočjo varnostnih aranžmajev z ZDA, dokler ne bo sistem OZN za preprečevanje in zavračanje agresije učinkovito deloval (Defense of Japan, 1997: 281).

V skladu s tem dokumentom je država postopoma gradila svojo obrambno moč, in to na temelju naslednjih načel:

- 1) Izključno obrambno usmerjene vojaške politike: Vojaške sile Japonska ne sme uporabiti v nobenem primeru, razen ob napadu druge države na Japonsko. Obseg in uporaba obrambnih sil mora biti omejena na minimum, ki še zagotavlja samoobrambo, čemur morajo biti prilagojene obrambne kapacitete. Takšni politiki ustreza pasivna obrambna strategija, ki je (po mnenju vlade) skladna z ustavnimi načeli.
- 2) Japonska ne sme postati vojaška sila: Za japonsko vlado to pomeni, da »Japonska ne sme postati vojaška sila, ki lahko ogroža druge države« oz., da ne poseduje več vojaštva, kot je minimum, potreben za samoobrambo.
- 3) Vdanost trem nejedrskim načelom: Ne imeti, ne proizvajati in ne dovoliti jedrskega orožja na svojem ozemlju. Prav tako Zakon o jedrski energiji Japonski prepoveduje proizvodnjo ali lastnino jedrskega orožja. Leta 1976 se Japonska z ratifikacijo Pogodbe o neširjenju jedrskega orožja obvezala, da kot država brez jedrskega orožja ne bo proizvedla ali pridobila jedrske oborožitve.
- 4) Zagotavljanje civilnega nadzora vojske: Nanaša se na civilno oz. politično kontrolo nad oboroženimi silami (Other Basic Policies, www.jda.go.jp/e/policy/f_work/frame22_.htm).

Po poročanju časopisa Daily Yomiuri (Political pulse: New defense outline to challenge taboos, www.yomiuri.co.jp/newse/20040408wo02.htm), z dne 7.4.2004, je že oblikovan osnutek novega orisa, ki naj bi bil sprejet konec leta 2004. Iz njega lahko razberemo glavne (prihodnje) usmeritve japonske obrambne politike, ki naj bi tudi v nadalje upoštevala svojo izkušnjo iz II. svetovne vojne in ostala pri izključno obrambni politiki, ter ohranjala prijateljske odnose s sosednjimi državami. Vendar pa mora biti obrambna vsebina modificirana, tako da se upošteva razvoj vojaške tehnologije in varnostne spremembe v okolju v katerem se Japonska nahaja. Japonska obrambna politika naj bi svojo pozornost iz priprav in organiziranja obrambnega sistema v primeru invazije na Japonsko, ki je postala manj

verjetna, preusmerila na širši spekter ogrožanja: balistične rakete, terorizem, gverilsko bojevanje, specialne enote, orožje za množično uničevanje... Z novim orisom naj bi se še okrepilo dvostransko sodelovanje med oboroženimi silami ZDA in Japonske na področju C3I (poveljevanju, vodenju, komunikacijah in izmenjavi obveščevalnih podatkov) (Karniol, 2004: 14).

Predlog orisa predvideva možnost, da se sprostijo omejitve, ki zadevajo omejevanje japonskih obrambnih kapacitet in ne ustrezajo razmeram časa. Spremenilo naj bi se določilo, ki govori o minimumu posedovanja vojaštva, potrebnem za obrambo Japonske. Postalo naj bi bolj fleksibilno, namen pa je večja učinkovitost. Predlagana je sprememba ustave in njene interpretacije s strani vlade in priznanje pravice do kolektive samoobrambe. Osnutek predlaga tudi revizijo načela o prepovedi izvoza oborožitvenih sistemov in tehnologij.

Vlada na nekatere varnostne probleme s prilagajanjem obrambnega sistema lažje odgovarja kot na druge. Vzrok za to (vsaj po prebrani literaturi, bi tako rekel) je v normativnih izhodiščih oz. omejitvah nacionalnevarnostne politike in japonskem javnem mnenju³³. Da bi si japonske vlade olajšale prilagajanje svojega NVS novim izzivom varnosti, bi bilo verjetno potrebno revidirati ustavo. To dilemo bom v nadaljevanju nekoliko podrobneje predstavil. Poleg tega bom v nadaljevanju nekoliko podrobneje predstavil tudi japonsko politiko do raketnega (balističnega) ščita, ki je morda zaradi terorizma, kot še ene aktualne teme s katero se trenutno ukvarja japonska obrambna politika, postavljen nekoliko v ozadje, je pa z vidika Japonske (povezava s Severno Korejo) morda pomembnejša tema.

4.2.1 Poskusi spremembe ustave in japonsko javno mnenje

Poizkusov spremembe ustave je bilo v povojnem obdobju že precej, vendar pa ustava, vse od leta 1947 (potem ko je bila sprejeta) ni bila spremenjena. Z vidika (oteževanja zagotavljanja) nacionalne varnosti sta »sporna« dva dela: odgovarjajoči del preambule in 9. člen ustave (več o vsebini in omejitvah, ki iz nje izhajajo glej v nadaljevanju: ustavno-zakonski okvir NVS).

³³ Za Japonsko je značilno, da (miroljubno) javno mnenje praviloma omejuje vladno dejavnost na področju varnosti, obrambe in diplomacije, in ima pomemben vpliv, saj večina »japonologov« s področja varnosti in obrambe poudarja velik pomen javnega mnenja pri oblikovanju vladnih politik (Grizold in Ferfila, 2000: 420).

Sprememba ustave je (sodeč) po pisanju japonskih častnikov ta čas »vroča« tema. Za spremembo se poleg desničarjev in nacionalistov, tako strank kot različnih skupin zavzemajo tudi obe koalicijski stranki: Liberalna demokratska stranka (LDP – Liberal Democratic Party), svoj predlog naj bi oblikovala koncem leta 2005, in New Komeito. Prav tako je svoj predlog spremembe (do leta 2006) napovedala največja opozicijska stranka: Demokratska stranka Japonske (DPJ – Democratic Party of Japan) (Changing the Constitution, www.japantimes.co.jp/cgi-bin/getarticle.pl5?eo20040127kn.htm). Pogled sedanje vlade na sporne dele ustave lepo ilustrira izjava japonskega premiera Junichira Koizumija (LDP) 22. maja 2003, ko je dejal, »da Japonska ne bo sodelovala v nobeni vojaški akciji proti Iraku, ker ji to prepoveduje ustava, če pa teh omejitev ne bi bilo, bi Japonska najverjetneje bila na bojnih linijah skupaj z Američani in Britanci« (Daily Yomiuri, 2003). 14. septembra 2003 je premier tudi uradno pozval k javni razpravi o spremembi 9. člena ustave (Matthews, 2003: 78).

Varnostne politike so se na Japonskem v obdobju po 2. svetovni vojni oblikovale v skladu s širokim ljudskim prepričanjem o potrebi po demilitarizirani japonski družbi in državi. Zaradi izrazitega monopola LDP na oblast kaže, da javnost sprejema tudi njene obrambne in varnostne politike oziroma pravilneje, da jih LDP oblikuje ob pazljivem spremljanju ustreznih razpoloženj japonske javnosti do varnostnih in obrambnih dilem (Grizold in Ferfila, 2000: 419). Prav zaradi tega je potrebno na tem mestu omeniti izrazito izjemo (morda precedens): javno mnenje je, po objavljenih raziskavah v domala vseh časnikih (od teh, ki so mi bili na voljo na spletu), z okoli 90 odstotki nasprotovalo pošiljanju SDF v Irak – vlada pa jih je tja vseeno poslala.

Javno mnenje³⁴ je glede spreminjanja ustave in 9. ustavnega člena precej nihalo, konec devetdesetih pa se je prevesilo v korist tistih, ki podpirajo revizijo ustave. V letih od 1963 do 1986 je se je povečeval odpor proti spreminjanju ustavnih določb od približno 20 odstotkov na skoraj 60 odstotkov respondentov, temu je sledil padec na 25 odstotkov leta 1993 in nato na 23 odstotkov leta 2004. Leta 1993 je tako prvič presežen prag 50-ih odstotkov (natančneje 50,4 odstotka) tistih, ki podpirajo spremembo oziroma revizijo ustave (Grizold in Ferfila, 2000: 420 in Itoh, 1998: 150). Po najnovejših raziskavah javnega mnenja, ki jih je opravil in

³⁴ Pri opredelitvi javnega mnenja sem se uprl na izsledke javnomnenskih raziskav objavljenih v Grizold in Ferfila (2000: 420-421), v Itoh (1998: 147-160) in v največjem japonskem zasebnem dnevem časniku Yomiuri Shimbun.

objavil Yomiuri Shimbun³⁵ (65 % back top law revision. Figure highest on record, www.yomiuri.co.jp/newse/20040402wo01.htm) konec marca 2004, se je odstotek tistih, ki podpirajo revizijo ustave dvignil na 65 odstotkov, kar predstavlja najvišji odstotek in pomeni dvig v višini enajstih odstotkov glede na leto poprej.

Povečanja podpore ustavnim spremembam ne smemo razumeti kot zavzemanje za »normalno« japonsko armado (Grizold in Ferfila, 2000: 420). Kot razlog za podporo ustavnih sprememb sta najpogosteje navedena oziroma obkrožena dva odgovora: 1. ker so se pojavila nova področja, kot npr. mednarodni prispevek Japonske, ki jih ni več mogoče uravnavati z določbami ustave, ne da bi jih spremenili (56 odstotkov vprašanih v letu 1993, 52 odstotkov vprašanih v letu 2004); in 2. ker bi nastala zmeda, če bi se nova področja skušalo uravnavati z drugačno obrazložitvijo ustavnih določb (31 odstotkov vprašanih v letu 1993, 35 odstotkov vprašanih leta 2004) (Grizold in Ferfila, 2000: 421 in 65 % back top law revision. Figure highest on record, www.yomiuri.co.jp/newse/20040402wo01.htm). Tako »...javno mnenje v večini podpira ustavne spremembe v smislu drugačne regulacije mirovnih operacij, nikakor pa ne ustanavljanja japonskega vojaštva po vzoru svetovnih velesil (samo 6 odstotkov vprašanih se je zavzelo za takšno vojsko)« (Grizold in Ferfila, 2000: 421).

4.2.2 Japonska in oblikovanje protibalističnega ščita

Japonska je že leta 1986 podpisala sporazum s katerim je pristopila k sodelovanju v ameriškem »projektu vojna zvezd«. Vendar pa ni pokazala posebne želje in pripravljenosti po sodelovanju. Zaradi spleta okoliščin je bil potem projekt v letu 1993 ustavljen tudi s strani ZDA (Hook, 2001: 142).

Vladi sta se nato v začetku 90-ih let pričeli pogovarjati o novem projektu protibalistične obrambe³⁶ (v literaturi se pogosto uporablja tudi besedna zveza »raketna obramba« in »protiraketni ščit«), t. i. BMD (Ballistic Missile Defence) oz. TMD (Theater Missile Defence). Tudi glede tega projekta je bila japonska stran dokaj zadržana. Njen pogled pa se je spremenil

³⁵ Yomiuri Shimbun podpira revizijo ustave in je že leta 1995 vladi podal svoj predlog spremenjene ustave, zato Itoh (1998: 147, 159) opozarja na morebitno (ne)objektivnost podatkov.

³⁶ Literatura dokaj različno opredeljuje protibalistično obrambo. V slovarju ameriške organizacije za obrambo pred balističnimi raketami kot »vse aktivne in pasivne ukrepe, namenjene odkrivanju, prepoznavanju, sledenju in uničenju napadajočih balističnih raket (in entitet) tako v strateških kot v taktičnih nalogah med katerokoli fazo njihove poti...«. Ta definicija deli balistične rakete v dve skupini: strateške in taktične oz. vojskovališčne (angl. theater) (Dolenc, 2002: 11-12).

avgusta leta 1998, potem ko je japonski arhipelag preletela severnokorejska balistična raketa Taepodong-1 (sprva, brez da bi kdorkoli to sploh opazil) in strmoglavila v Tihi ocean. Takoj za tem, avgusta 1998 je bil med ZDA in Japonsko podpisan sporazum, ki obe vladi zavezuje k skupnemu sodelovanju pri razvoju protiraketne obrambe. Japonska obrambna agencija je za projekt že porabila 36 milijonov USD, celotne raziskava pa naj bi, po ocenah stale okoli 500 milijonov USD. Sama operativna implikacija sistema pa še okoli 16 milijard USD (Hook, 2001: 142 in Swaine, 2001).

19. decembra 2003 je glavni sekretar japonske vlade v izjavi za javnost (Statement by the Chief Cabinet Secretary, www.kantei.go.jp/foreign/tyokan/2003/1219danwa_ehtml) poudaril, da ima japonska vlada namen oblikovati protibalistični ščit in da bo temu prilagojen tudi novi oris nacionalnega obrambnega programa in srednjeročni obrambni načrt (do konca leta 2004). Ker sam sistem protibalistične obrambe še ni razvit, je vlada decembra 2003 obrambni agenciji odobrila nakup ameriškega sistema PAC-3 (Patriot Advanced Capability-3). Pri tem je tiskovni predstavnik japonske vlade izjavil, da je bila vlada v to primorana zaradi »širjena izstrelkov in porasta orožja za množično uničevanje« (STA, 19.12.2003). Za sistem naj bi v petih letih odšteli 6,5 milijarde USD (Karniol, 2004: 14).

Glavni razlog takšne politike Japonske prav gotovo izvira iz Severne Koreje, ki ima na svojem seznamu kar nekaj oborožitvenih sistemov s katerimi lahko v celoti ali pa delno »pokrije« Japonsko (rakete Scud C, Nodong 1 (modificiran Scud D), Taepodong 1, Taepodong 2, okoli 200 izstrelkov Rodong, ki do Japonske rabijo samo deset minut) (Swaine, 2001: 12 in Hook, 2001: 142).

5 STRUKTURA NACIONALNOVARNOSTNEGA SISTEMA JAPONSKÉ

5.1 Ustavno-zakonski okvir NVS

V preambuli japonske ustave med drugim piše, da so državljani Japonske »odločeni ohraniti svojo varnost in obstoj« le (dodal J.F.) »na osnovi našega zaupanja v pravico in vero miroljubnih ljudi vsega sveta«. 9. člen ustave pa se glasi:

»Iskreno zavezani mednarodnemu miru, temelječem na pravici in redu, državljani Japonske za vse čase zavračamo vojno kot suvereno pravico naroda in grožnjo ali dejansko uporabo sile kot sredstvo

za razreševanje mednarodnih sporov. V skladu z uresničitvijo tako postavljenih ciljev ne bomo nikoli imeli kopenskih, pomorskih in zračnih sil, pa tudi drugih vojaških potencialov. Nikoli ne bomo priznali pravice države do vojskovanja».

S to ustavo se je Japonska za vedno odpovedala vojni kot suvereni pravici naroda. Ustava tudi prepoveduje vzdrževanje oboroženih sil (za napadalne namene) in uporabo vojne za reševanje nasprotij. Japonska vlada se omejitev zaveda, obenem pa vztraja pri stališču, da dokler je Japonska suverena država, določbe tega člena ne pomenijo zanikanje njene pravice do samoobrambe, ki je pravica vsake suverene države. Ker torej ni zanikana pravica do samoobrambe, je japonska vlada prepričana, da ustava ne preprečuje razvijanja minimuma vojaške moči, ki omogoča uresničevanje njene pravice do samoobrambe (Government View on Purport of Article 9 of Constitution, www.jda.go.jp/e/policy/f_work/frame12_.htm). Pri tem japonska vlada loči »pravico do individualne samoobrambe« in »pravico do kolektivne samoobrambe«. Po njenem mnenju je prva v skladu z ustavo, druga pa v nasprotju z njo (čeprav vlada meni, da ima po mednarodnem pravu pravico tudi do kolektivne samoobrambe). SDF se tako lahko angažirajo le za potrebe samoobrambe (obrambo Japonske) (Itoh, 1998: 149). Čeprav »glede območja, kjer japonsko vojaštvo lahko izvaja obrambne operacije, vlada meni, da ni nujni omejeno le na japonsko ozemlje, ozemeljske vode in zračni prostor. Koliko bo seglo izven njega, je odvisno od vsakega posameznega primera. Vlada pa se zaveda, da ji ustava prepoveduje pošiljanje oborožene sile na tuje ozemlje oziroma v tuj zračni prostor in ozemeljske vode z namenom uporabiti silo« (Government View on Purport of Article 9 of Constitution, www.jda.go.jp/e/policy/f_work/frame12_.htm). Obrambno področje natančneje ureja Zakon o samoobrambnih silah (angl. Self-Defense Forces Law), ki je bil sprejet leta 1954, in potem, predvsem konec devetdesetih in v začetku 21. stoletja večkrat spremenjen.

Področje notranje varnosti ureja zakon o policiji (angl. Police Law). Sprejet je bil leta 1947. S tem zakonom je Japonska dobila decentraliziran policijski sistem, ki je obsegal okoli 1.600 neodvisnih mestnih enot v mestih in vaseh ter nacionalno podeželsko policijo, ki so jo organizirale prefektore. Leta 1951 je zakon doživel amandma, ki je dovoljeval spojitve mestnih policij manjših skupnosti z nacionalno podeželsko policijo. Večina je to ureditev izkoristila in leta 1954 je imelo le še okoli 400 mest svoje policijske enote. Zakon je leta 1954 doživel ponovno revizijo (ponovno je šel v smeri nekoliko večje centralizacije), ohranil pa je povojno ureditev s strogim civilnim nadzorom in ukrepi za zagotovitev politične nevtralnosti

policije. Takšen obstaja v veljavi še danes. (Katzenstein, 1996: 58 in National Police Agency, www.fas.org/irp/world/japan/npa.htm in).

Po 11. septembru 2001 je vlada sprejela vrsto novih zakonov, ki urejajo področje nacionalne varnosti. Naj omenim nekatere. V angleščini se glasijo: Law Concerning Measures to Ensure the Peace and Security of Japan in Situations in Areas Surrounding Japan, Law Concerning Measures to Ensure National Independence and Security in a Situation of Armed Attack, Ship Inspection Operations Law. Nekaterim zakonom so bili dodani amandmaji. Npr. zakonu o samoobrambnih silah (angl. Law to Amend the Self-Defense Forces Law), zakonu o varnostnem svetu (angl. Law to Amend the Security Council Establishment Law)... (The Military Balance, 2003: 146 in Defense of Japan 2002 (Summary), www.jda.go.jp/e/pab/wp2002). Kot glavni »zakonodajni« odgovor na grožnjo terorizma je bilo sprejetje protiterorističnega zakona (angl. The Anti-Terrorism Special Measures Law), zato ga bom nekoliko podrobneje predstavil.

Protiteroristični zakon (The Anti-Terrorism Special Measures Law, www.kantei.go.jp/foreign/policy/2001/anti-terrorism/1029terohougaiyou_e.html) je bil, za dobo dveh let z možnostjo podaljšanja, sprejet oktobra 2001. Njegova veljavnost je bila oktobra 2003 podaljšana še za dve leti. Ta zakon meje delovanja SDF (še) nekoliko razširi. Omogoča namreč, da lahko japonski vojaki, prvič po II. svetovni vojni, sodelujejo v vojaških operacijah tudi na tujem ozemlju. Pri tem je delovanje SDF omejeno na območja kjer ne potekajo oboroženi spopadi in se predvideva, da v času, ko bodo SDF opravljale svoje naloge le-ti tudi ne bodo izbruhnili. Zakon posebej poudarja, da SDF sodelujejo v humanitarnem duhu in da pri opravljanju svojih nalog ne smejo uporabljati sile niti grožnje z njo. Uporabo sile dovoljuje (samo v primerih, ko se temu ne da izogniti) ne (več) samo v samoobrambne namene, pač pa tudi za zaščito beguncev in zavezniških vojakov. Japonskim vojakom omogoča zdravniško oskrbo zavezniških vojakov, sodelovanje v iskalnih in reševalnih akcijah, prevoz materialov ter oskrbo beguncev. Zakon ne dovoljuje transporta in logistične oskrbe zaveznikov z orožjem in strelivom ter oskrbo letal z gorivom, ki se odpravljajo na bojne misije.

5.2 Pristojnosti državnih organov na področju NVS

Japonska je parlamentarna monarhija. Japonski **cesar** je simbol japonske države. Na področju nacionalne varnosti nima pristojnosti. Parlament, ki se imenuje **Diet**³⁷, predstavlja institucionalno politično raven upravljanja države na vseh področjih, tako tudi na obrambnem. Njegova naloga je določanje zakonskega okvira obrambne politike in oboroženih sil. Diet odloča o sprejemu vladnih predlogov o politiki, razvoju in drugih temeljnih vprašanjih obrambe. Tako npr. odloča o številu osebja oz. velikosti SDF, organiziranosti, modernizaciji, o premikih in obrambnih operacijah SDF... Diet izvaja tudi strog civilni nadzor nad samoobrambnimi silami, neposredno preko obrambnega odbora, posredno pa preko določanja sredstev za obrambo (Defense of Japan, 1997: 104).

7. člen zakona o samoobrambnih silah določa, da je **ministrski predsednik** vrhovni poveljnik SDF. V imenu vlade, preko generalnega direktorja obrambne agencije, ki je operativni poveljnik SDF, vodi in nadzoruje SDF (Grizold in Ferfila, 2000: 430-434; Cvrtila, 1994: 31).

Vlada³⁸ v parlament pošilja zakonske osnutke in proračunske predloge v presojo in odobritev, sprejema vladne odloke in določa ključne politike in načrte, ki zadevajo nacionalno varnost Japonske (International Military and Defence Encyclopedia, 1993: 1374). Za upravljanje nacionalnovarnostnega področja ima vlada na voljo več teles. In sicer za področje obrambe Obrambno agencijo in za področje notranje varnosti Nacionalno komisijo za javno varnost. Preko Ministrstva za transport upravlja z Obalno stražo, ki deluje v okviru **Obalne varnostne agencije**. Zaščito in reševanje upravlja preko **Agencija za krizni management ob požarih in velikih naravnih nesrečah**, ki je zunanji organ Ministrstva za javni management, notranje zadeve, pošto in telekomunikacije.

V okviru vlade deluje **Varnostni svet**, ki se posvetuje in odloča o pomembnih zadevah, ki se tičejo obrambe države in ukrepih v primeru izrednih razmer. V primeru vojaške, ekonomske

³⁷ Zakonodajno oblast ima dvodomni parlament (Diet), ki je »najvišji organ državne oblasti«. Sestavljen je iz Predstavniškega doma (poslanska zbornica) in Svetniškega doma (zbornica svetnikov). Predstavniški dom ima 500 članov, ki jih za štiri leta izvolijo na splošnih volitvah. Prav tako se na splošnih volitvah za dobo šestih let izvoli 252 članov v Svetniški dom. Skoraj vsi člani Diet-a so člani (različnih) političnih strank (Natek, 1999: 266 in Ingolič, 1997: 267).

³⁸ Izvršna oblast ima kabinet (angl. Cabinet) oz. vlada, ki je odgovorna parlamentu. Vlada je najvišji organ izvršilne veje oblasti. Vodi jo ministrski predsednik, ki je tudi vrhovni poveljnik SDF. Ministrski predsednik in vsi člani vlade morajo biti po ustavi civilisti.

in socialne krize je odgovoren za krizno upravljanje. Del njegovih administrativnih dolžnosti je tudi odgovor na naravne katastrofe in večje teroristične grožnje (Endicott, 1994: 365). Oblikuje obrambno politiko in o njej odloča (Malešič, 1989b: 76). Sestavljajo ga: ministrski predsednik (predseduje), njegov namestnik, minister za zunanje zadeve, minister za finance, predsednik nacionalne komisije za javno varnost, generalni direktor obrambne agencije, generalni direktor agencije za ekonomsko načrtovanje, generalni direktor agencije za znanost in tehnologijo, minister za mednarodno trgovino in industrijo in svetovalec za obveščevalne zadeve. Svet se sestaja zelo redko, tako da odločitve ob praktičnih primerih sprejema ministrski predsednik skupaj z zunanjim ministrom, ministrom za finance, ministrom za mednarodno trgovino in industrijo in generalnim direktorjem obrambne agencije (Copley, 1999: 776).

Za izvajanje japonske obrambne politike je zadolžena **Obrambna agencija** (angl. Defense Agency). Po svoji strukturi je obrambna agencija v bistvu ministrstvo za obrambo (Cvrtila, 1994: 31). Vendar pa Japonska nima klasičnega obrambnega ministrstva. Generalni direktor obrambne agencije tudi ni član vlade. »Januarja 1998 je administrativni reformni svet japonske odločil, da statusa obrambne agencije ne bo nadgradil v status ministrstva« (Jane's World Armies, 2000: 344). Tako je obrambna agencija trenutno zunanja agencija urada predsednika vlade in je neposredno odgovorna kabinetu ministrskega predsednika (Malešič, 1989b: 76). Obrambna agencija upravno strokovno vodi SDF. Obe, obrambna agencija in SDF obsegata isto obrambno administrativno organizacijo (glej Priloga 3). Ima »dvojno funkcijo: operativno in administrativno. Vodi oz. izvaja politiko, ki jo odredi vlada, parlament ali varnostni svet in opravlja vse administrativne zadeve povezane z obrambo« (Cvrtila, 1994: 31).

Potrebno je poudariti, da japonska obrambna agencija rangira nižje od običajnih ministrstev. Tako pogosto le izvršuje politiko, ki jo oblikujejo ostala ministrstva: **MOFA**, **MITI** in **MOF**. Podrejenost obrambne agencije se kaže tudi skozi kadrovske politiko. Že omenjena ministrstva si zagotavljajo pomembne pozicije znotraj obrambne agencije in s tem notranjo kontrolo nad civilno birokracijo, ki nadzira oborožene sile (Katzenstein, 1996: 100, 104-106, 170 in Yamakage, 1997: 278).

Nacionalna komisija za javno varnost (angl. National Public Safety Commission) je vladno telo, ki je odgovorno za nadzor nad policijo in koordinacijo policijske administracije. Bdi tudi

nad zadevami, ki so povezane s šolanjem pripadnikov policije, nad komunikacijami, odkrivanjem kriminala, opremo policije... Da bi se zagotovila njena neodvisnost in nevtralnost niti ministrski predsednik nima pooblastil, da bi komisiji lahko dajal navodila ali celo ukaze. Namen komisije je z izolacijo policije pred političnimi pritiski zagotoviti njeno nevtralnost in zagotoviti uporabo demokratičnih metod in sredstev pri delu policije. Njena glavna funkcija je vodenje in nadzor državne policijske agencije, glavno sredstvo v njenih rokah pa pooblastilo, da razrešuje in imenuje najvišje policijske uslužbence. Komisijo sestavlja njen predsednik, ki ima rank ministra, in pet članov, ki jih ob soglasju parlamenta določi ministrski predsednik. Komisija deluje neodvisno od vlade, vendar pa sodelovanje in koordinacija z njo poteka preko predsednika komisije, ki je član vlade in varnostnega sveta (National Public Safety Commission, www.fas.org/irp/world/japan/npsc.htm).

Katzenstein (1996: 60) meni, da vladi sicer primanjkuje formalne kontrole nad policijo in njenim proračunom³⁹ vendar pa je kljub temu neizpodbitno »na čelu notranje varnosti«. Prav tako, naj bi po njegovem mnenju, nacionalna komisija za javno varnost nad policijo imela nič več kot le nominalne kontrole.

5.3 Vojaška doktrina in obrambna strategija Japonske

Japonska termina »vojaška doktrina« uradno sicer ne uporablja. Z doktrinarnega vidika tudi nima hipotetičnih sovražnikov, tako da SDF ne branijo dežele pred določeno državo, niti ne v posameznem tipu vojne niti v določeni dolžini trajanja spopada, pač pa preprosto branijo državo, če bi bilo to potrebno (Malešič, 1989d: 59). Kot ugotavlja Klimenko (2002: 12) pa so vojaško-doktrinarni pogledi vsebovani v različnih programatičnih dokumentih zunanjega ministrstva in obrambne administracije. Izražajo tako zunanjo in notranjo politiko kot tudi smernice in navodila za uporabo SDF.

V šestdesetih in v prvi polovici sedemdesetih let je japonska vojaška strategija temeljila na strategiji »notranje obrambe«. Glavna naloga SDF je bila braniti Japonsko pred kopensko invazijo in pred grožnjami notranji varnosti. V primeru invazije bi SDF sodelovale z oboroženimi silami ZDA in predvsem zavarovale njihovo zaledje. Morebitnega agresorja bi pričakali na japonski obali. Poudarek je bil tako na kopenskih silah. V drugi polovici

³⁹ Poleg sredstev iz državnega proračuna, se policija v glavnem financira s strani prefektur. V letu 1988 so tako od celotnega proračuna policije, kar 93% prispevale prefekture (Katzenstein, 1996: 223).

sedemdesetih let se oblikuje strategija »obrambe na robu morja«. Prva obrambna linija se prenese na (pri)obalne vode. Večji pomen postopoma začnejo dobivati pomorske sile, ki imajo za nalogo obrambo Japonske pred invazijo po morju. V osemdesetih letih se uveljavi strategija »obramba morske obale«. GSDF se pri opravljanju svojih nalog, poleg tega, da ščitijo in branijo japonske ozemeljske (obalne) vode, pristanišča, zalive, morske ožine, pri patroljiranju in nadzoru morij in s tem varovanju pomorskega prometa (na sosednjih morjih), ki obdajajo japonsko otočje, vse bolj oddaljujejo od japonske obale. Leta 1986 je obrambna agencija sprejela strategijo »obrambe prednjega območja«, ki se je začela udeleževati v začetku devetdesetih let. Ta strategija se nanaša na kopensko, morsko in zračno obrambo območja, ki je vse bolj oddaljeno od obale (1.000 navtičnih milj) in se opira na sodobne komunikacijske, poveljniške, vodstvene in obveščevalne zmogljivosti. Po mnenju Katzensteina (1996: 136) tako japonska vojaška strategija, za katero je veljalo, da je strogo obrambna, in da upošteva že omenjena načela na katerih Japonska gradi svoj obrambni sistem (v angleščini se zanjo pogosto uporablja izraz »defensive defense«) (Ushiba, 1995: 16 in Endicott, 1994: 352), postaja vse bolj obrambno ofenzivna. Na tem mestu je primerno poudariti tesno sodelovanje Japonske z ZDA in njenimi oboroženimi silami, pomorsko strategijo ZDA v Pacifiku, ki v določeni meri vpliva na oblikovanje japonske, in rastočo interoperabilnost njunih oboroženih sil, oborožitvenih sistemov in druge opreme. Nova strategija tako narekuje nove oborožitvene sisteme, ki tradicionalno obrambno razvitim SDF dajejo pomembne napadalne zmožnosti. Prav tako omogoča zmanjšanje obsega in stopnjo pripravljenosti enot predvsem na severu Japonske (manjše ogrožanje s strani SZ oz. Rusije) in oblikovanje lahkih, bolj mobilnih enot opremljenih z najmodernejšimi oborožitvenimi sistemi (Katzenstein, 1996: 132-138).

Konec leta 2001 (po terorističnem napadu v ZDA) so bili japonski doktrinarni pogledi znova revidirani (Klimenko, 2002: 12-13). S protiteroristično zakonodajo v okviru boja proti terorizmu Japonska širi območje svojega (tudi vojaškega) delovanja in prispevka k varnosti širšega mednarodnega okolja. SDF se izven ozemlja Japonske ne uporablja več zgolj v kontekstu humanitarne in druge pomoči, reševanja problemov povezanih z begunci ipd, temveč tudi za logistično podporo v protiteroristični koaliciji. Radij in področje delovanja SDF se tako širi. Po izjavi generala Yujia Fujinawe (predsednika sveta zdrženega štaba SDF) (v Karniol, 2002: 15) bo kmalu oblikovana tudi nova obrambna strategija Japonske. Najverjetneje se bo to zgodilo z novim orisom, konec leta 2004 ali v začetku leta 2005.

6 SAMOBRAMBNE SILE

Nosilec vojaške obrambe so Samoobrambne sile (SDF - Self-Defense Forces), kar je, gledano terminološko, v bistvu nadomestek za oborožene sile. Takšno poimenovanje pa posledica dejstva, da so Japonci večino predvojne in tudi sicer v svetu uveljavljene terminologije opustili in jo nadomestili z drugimi izrazi⁴⁰. Lahko bi rekli, da so se zatekli k določeni vrsti leporečja, saj je zaradi miroljubne narave japonske ustave vsakršno vladno reševanje sporov s silo nelegalno, prav tako vzdrževanje redne, stalne vojske⁴¹ (Malešič, 1989d: 59 in Katzenstein, 1996: 115).

6.1 Namen in naloge samoobrambni sil

Oris nacionalnega obrambnega programa iz leta 1976 vlogo oboroženih sil opredeli kot odvrčanje morebitnega sovražnika od oborožene agresije in obrambo države, če do agresije pride. Oris za davčno leto 1996 in po njem pa vlogo samoobrambni sil nekoliko razširi. Na prispevek k bolj stabilnemu varnostnemu okolju kot prvo in odgovor na velike nesreče in različne druge situacije kot drugo novo vlogo. Že Kawano (1999: 11) pa ugotavlja, da slednja vloga ni »nova«, saj so SDF že v preteklosti aktivno sodelovale pri zaščiti in reševanju. Naloge SDF iz leta 1976, razen nove naloge – sodelovanja v mirovnih operacijah OZN, ki jo SDF dobijo v devetdesetih letih, ostajajo praktično nespremenjene:

- 1) obramba Japonske,
- 2) zagotavljanje pripravljenosti za obrambo,
- 3) izvajanje usposabljanja za obrambo,
- 4) zaščita japonskega zračnega prostora,
- 5) sodelovanje z oboroženimi silami ZDA in
- 6) sodelovanje z OZN (mirovne operacije) (Jane's Sentinel, 2000).

⁴⁰ Tako so kopenske samoobrambne sile nadomestek za kopensko vojsko, pomorske samoobrambne sile za vojno mornarico, letalske samoobrambne sile za vojno letalstvo, navadne enote za pehoto, posebna vozila za tanke, spremljevalne ladje za rušilce, generalni direktor obrambne agencije za obrambnega ministra... (Malešič, 1989d: 59 in Katzenstein, 1996: 115).

⁴¹ Stalna (redna) armada (vojska) je oblika organiziranja oboroženih sil, katerih osnovna značilnost je obstoj stalnih in rednih enot ter profesionalnega starešinskega kadra v miru in vojni. Stalne vojske opredeljujejo predvsem naslednje značilnosti: obvezniški sistem popolnjevanja, centraliziran sistem vodenja in poveljevanja ter visoka tehnično-tehnološka raven urjenja in usposabljanja (več glej v Kotnik, 1994: 20-22).

Poleg obrambe države morajo biti samoobrambne sile pripravljene tudi na nekatere druge naloge, ki jih odredi ministrski predsednik, vlada oz. parlament. Ena izmed takšnih nalog je pomoč policiji v določenih akcijah⁴² (Cvrtila, 1994: 32 in Defense of Japan, 1997: 106).

Ker je kot nova vloga SDF opredeljen tudi odgovor na naravne in druge nesreče in zaradi pretekle (precejšnje) participacije SDF pri zaščiti in reševanju ljudi in njihovega premoženja ob velikih naravnih in drugih nesrečah⁴³ posvečam temu v nadaljevanju nekoliko več prostora. Takšno sodelovanje je po 83. členu Zakona o samoobrambni silah načeloma možno kot odgovor na prošnjo prefekcijskih oblasti, generalnega direktorja obalne varnostne agencije, načelnika regionalnega štaba obalne varnostne agencije ali generalnega direktorja letališča. Do sodelovanja SDF pa lahko pride tudi brez takšnega »povabila«, v primeru, da direktor obrambne agencije oceni, da zaradi urgentnosti situacije ni časa za čakanje na že omenjeno zahtevo oz. prošnjo za sodelovanje vojske (gre za t.i. samovoljno razmestitev enot).

Aktivnosti, ki jih opravljajo SDF v času naravnih in drugih nesreč obsegajo široko področje: npr. iskanje in reševanje žrtev, pomagajo pri preprečevanju poplav (izgradnja protipoplavnih nasipov), medicinska oskrba, preprečujejo širjenje epidemij, oskrba z vodo, pomoč pri gašenju požarov, izvajajo nujne Transporte ljudi in materiala...(Defense of Japan, 1997: 155-160).

6.2 Organizacija samoobrambni sil

Pod civilno hierarhično strukturo obrambne agencije je uniformirano poveljstvo SDF (glej Priloga 3): svet združenega štaba in štabi posameznih zvrsti SDF, ki so na nekako isti hierarhični ravni.

⁴² Pri tem je potrebno dodati, da do sedaj samoobrambne sile še nikoli niso bile uporabljene za opravljanje »policijskih« akcij oz. nalog.

⁴³ V letih od 1992 do 1996 so samoobrambne sile na leto povprečno sodelovale v več kot 800 akcijah ob naravnih in drugih nesrečah. Pri tem je v povprečju na leto sodelovalo več kot 540.000 vojakov, več kot 92.000 vozil, več kot 3.000 letal in skoraj 400 plovil. Konkretno v letu 1996 je bilo 898 primerov naravnih in drugih nesreč v katerih so sodelovale samoobrambne sile. Od tega je bilo 636 primerov nujnega transporta ljudi, 41 primerov iskanja in reševanja, 162 primerov protipožarne obrambe, 2 primera sta padla v kategorijo boja s posledicami, ki so jih povzročile nevihte, poplave, sneg in dež, potresi in izbruhi vulkanov, ter 57 ostalih primerov (Defense of Japan, 1997: 316).

Svet združenega štaba (JSC – Joint Staff Council) vključuje načelnike štabov posameznih zvrsti SDF. Predseduje mu najstarejši častnik. V odnosu do generalnega direktorja obrambne agencije ima, teoretično, zgolj svetovalno vlogo. Občasno izražanje nezadovoljstva višjih častnikov zaradi ovir pri opravljanju njihovih funkcij nakazuje, da se praksa s teorijo ujema (Malešič, 1989c: 76). JSC generalnemu direktorju obrambne agencije nudi podporo, pomoč in nasvete v primeru, ko gre za sodelovanje in skupno delovanje vseh zvrsti SDF. Ko so npr. potrebni postopki in povelja ob mobilizaciji SDF in koordinacija skupnih aktivnosti. Oziroma načrtuje in izvaja skupne vaje vseh zvrsti SDF (Defense of Japan, 1997: 188). Predsednik JSC nima nikakršnih pooblastil, da lahko poveljuje SDF (Sato, 1982: 20). Na čelu kopenskih, zračnih in pomorskih sil so štabi, njih načelniki, pa kot že rečeno, sestavljajo JSC. Enotam poveljujejo štabi in ne posamezniki. Čeprav čini znotraj SDF oblikujejo hierarhijo poveljevanja, so vse tri zvrsti SDF (vsaka posebej) direktno odgovorne generalnemu direktorju in so enakopravne oz. se nahajajo na isti ravni kot JSC in trije štabi posameznih zvrsti SDF (International Military and Defence Encyclopedia, 1993: 1374).

Z novim orisom je JSC pod svojo pristojnost dobil pomembno novo institucijo – štab obrambne obveščevalne službe (angl. Defense Intelligence Headquarters). To ne pomeni, da japonska vojska prej takšne službe ni imela, temveč je bila prej razdrobljena na več obveščevalnih organizacij znotraj obrambne agencije in SDF. Zaradi takšne razdrobljenosti in majhnosti posameznih obveščevalnih služb celoten sistem »obveščanja« ni funkcioniral učinkovito. Prav tako tudi ni bilo mogoče zagotoviti visoko specializiranih obveščevalcev, ki bi obrambni agenciji in SDF zagotavljali ustrezne podatke. Leta 1997 so zato v štab obrambne obveščevalne službe združili vse prejšnje varnostno-obveščevalne organizacije obrambne agencije in SDF. Tako je nastala centralna vojaška obveščevalno-varnostna služba, prva takšne vrste po porazu Japonske v II. svetovni vojni in nasploh prvi skupni element vseh treh zvrsti SDF (Karniol, 2003: 23). Nova obveščevalna služba ima okoli 1.600 vojaških in civilnih uslužbencev (Defense of Japan, 1997: 126-127). Nadzira jo obrambni obveščevalno-varnostni odbor (angl. Defense Intelligence Committee), ki ga sestavljajo namestnik generalnega direktorja obrambne agencije, direktor urada za obrambno politiko, predsednik JSC in načelniki štabov posameznih zvrsti SDF.

Daily Yomiuri (Defense Agency outlines plans to reorganize join staff body, www.yomiuri.co.jp/newse/20040508wo01.htm) je objavil namen in načrt obrambne agencije, da reorganizira JSC. Največ sprememb bo deležna Združena štabna služba (angl. Joint Staff

Office), ki je podrejena JSC (glej Priloga 3). Po novem po štela okoli 650 uslužbencev, 300 več kot prej. Reorganizacija je del načrta, katerega cilj je učinkovito integrirano delovanje vseh treh zvrsti SDF. Tako se bo veriga poveljevanja sedaj združila v združeni štabni službi, in ne tako kot prej (opisano zgoraj) pri generalnem direktorju obrambne agencije. Preoblikovano združeno štabno službo bo vodil predsednik JSC.

Nova združena štabna služba bo imela šest oddelkov: za splošne zadeve, obveščevalni oddelk, za operativo, za logistiko, za obrambno načrtovanje in oddelk za komunikacije in elektroniko. Oddelk za operativo bo razdeljen v tri pododdelke: prvi se bo ukvarjal z morebitnim oboroženim napadom na Japonsko, v pristojnosti drugega bo priprava na naravne in druge nesreče, ter aktivnosti v okviru OZN (sodelovanje v mirovnih operacijah), tretji bo odgovoren za skupno urjenje oz. izvajanje skupnih vaj vseh treh zvrsti SDF.

Štabom posameznih zvrsti SDF so podrejena ustrezna poveljstva in enote SDF. Sicer pa je japonsko otočje v vojaškem smislu organizirano v pet armadnih območij (Severna armada, Severovzhodna armada, Vzhodna armada, Srednja armada, Zahodna armada, več glej Priloga 5), vsakemu območju pa pripadajo od dve do štiri divizije (načeloma japonska divizija obsega od 6.000 do 9.000 pripadnikov), protiletalske topniške enote in enote za podporo. Tudi morja, ki obkrožajo Japonsko so razdeljena na pet območij (morska obrambna območja). Organizacijsko strukturo pomorskih sil sestavljajo: obrambno ladjevje (sestavljajo ga spremljevalno ladjevje oz. ladjevje za zaščito (rušilci), pomorske letalske sile in podmorniške enote), pet regionalnih poveljstev, ki delujejo sporazumno z odgovarjajočim ladjevjem, ki se nahaja na območju njihove pristojnosti in mu tudi zagotavljajo logistično oskrbo s kopnega, in različne podporne in učne enote, kot so npr. bolnišnice in šole. Zračni prostor je v vojaškem smislu razdeljen na štiri območja (severno, centralno, zahodno in jugozahodno).

6.3 Struktura, obseg in popolnjevanje samoobrambnih sil

Japonske SDF v celoti štejejo okoli 239.900 pripadnikov (leto 2003), ki so v tehničnem smislu vsi civilisti: tisti v uniformah so klasificirani kot posebni civilni uslužbenci (Japan Self-Defense Forces, www.fas.orf/irp/world/japan/jda.htm). SDF imajo tri komponente: Kopenske samoobrambne sile (GSDF – Ground Self Defense Forces), Pomorske samoobrambne sile (MSDF – Maritime Self Defense Forces) in Zračne samoobrambne sile (ASDF – Air Self Defense Forces). Vsaka izmed zvrsti SDF ima poleg rednega sestava tudi

rezervni sestav (The Military Balance, 2003: 158). SDF se v celoti popolnjuje s plačanimi prostovoljci, »v primeru potrebe pa vlada popolnoma ne izključuje možnosti uvedbe splošne vojaške obveznosti« (Hayes, 1994: 250). Novačenje »z organizacijskega vidika poteka na podlagi prostovoljne prijave kandidatov. Izvajajo ga v štirih nabornih kontingentih letno, in sicer s sodelovanjem izbranih članov SDF, ki sami sebe imenujejo »prodajalci«⁴⁴ (Malešič, 1989b: 67).

Tabela 1: Število pripadnikov SDF po posameznih letih v obdobju 1980-2003

	1980	1991	1995	2001	2003
GSDF	155.000	156.100	150.00	148.700	148.200
rezerva GSDF	39.000	46.000	46.000	45.600	40.100
MSDF	42.000	44.000	43.000	44.200	44.400
rezerva MSDF	600	1.300	1.100	1.000	1.100
ASDF	44.000	46.300	44.500	45.400	45.600
rezerva ASDF	/	1.100	800	800	800
SDF (skupaj)	241.000	246.400	237.700	239.800	239.900
rezerva (skupaj)	39.600	48.400	47.900	47.400	47.000

Vir: The Military Balance, 1980: 67-70; The Military Balance, 1991: 166-167; The Military Balance, 1994: 176-177; The Military Balance, 2001: 194-195; The Military Balance, 2003: 158-159.

Iz tabele številka 1, ki prikazuje število pripadnikov SDF (po posameznih kategorijah) v obdobju od leta 1980 do leta 2003, je razvidno, da se skupno število pripadnikov SDF v tem obdobju praktično ni spremenilo. Iz 241.000 pripadnikov leta 1980 je padlo na 239.900 pripadnikov leta 2003, kar predstavlja manj kot pol odstotno znižanje. Prišlo pa je do prerazporeditve deležev med posameznimi zvrstmi SDF. Postopoma (od leta 1995) se zvišuje število pripadnikov MSDF (od leta 1980 do leta 2003 za 6 odstotkov) in ASDF (v istem obdobje za 4 odstotke), zmanjšuje pa število pripadnikov GSDF. To je tudi razumljivo, saj se s širjenjem območja delovanja SDF povečujeta tudi pomen in vloga MSDF in ASDF. Kategorija, ki jo je od leta 1980 do leta 2003 doletela največja kvantitativna sprememba je

⁴⁴ Zaradi pomanjkanja nabornikov, ki jih vsako leto potrebujejo za popolnitev SDF (običajno jih zberejo zgolj 80 odstotkov), izvajalci novačenja v svojih »trgovskih pogovorih« poudarjajo prednosti nabornikov, če se pridružijo oboroženim silam, izpostavljajo tehnično urjenje, ki povečuje kandidatove možnosti za kasnejšo civilno zaposlitev, in govore o denarnih nagradah – 100 dni plačanih po dveh letih vojaške službe in 150 dni plačanih po treh letih služenja (Malešič, 1989b: 67).

rezervna sestava (porast za skoraj 20 odstotkov), zato jo bom v nadaljevanju nekoliko podrobneje predstavil.

Rezervna sestava skupno (pomeni vseh zvrsti SDF) šteje 47.000 pripadnikov, od tega jih 1.100 pripada MSDF, 800 ASDF in (skupno) okoli 45.600 GSDF. Prav slednja sestava pa je v zadnjem času doživela tudi največ sprememb. Oblikovana je bila namreč nova kategorija rezervistov – t. i. rezerva, ki je pripravljena za bojevanje (angl. ready reserve)⁴⁵. Čeprav je bilo leta 1997 vključenih v SDF že 15.000 pripadnikov nove kategorije rezerve pa so jih do leta 2004 zmanjšali na 5.000. Še leta 1997 je bila rezervna sestava zunaj operativnega okvira GSDF in je bila namenjena le za okrepitev redne sestave (stražarske naloge, logistična podpora in podobno). Z uvedbo že omenjene nove kategorije pa rezervni sestav pridobiva večji pomen. Prej je bil npr. vsak izmed štirih polkov japonske divizije popolnjen 80 odstotno z redno zaposlenim osebjem, ob mobilizaciji pa bi 20 odstotkov popolnili rezervisti. Po reformi pa bojo trije polki 100 odstotno popolnjeni z redno zaposlenimi, četrti polk pa bo imel redno zaposlenih le 20 odstotkov, ki naj bi opravljali ključne funkcije, preostalih 80 odstotkov pa bi ob potrebi popolnili rezervisti. Tako naj bi v prihodnje rezervisti v nekaterih enotah predstavljali večino in z redno zaposlenimi vred tvorili osnovo kopenske obrambe (Defense of Japan, 1997: 123-126).

Potrebno je omeniti še eno novost, ki se dogaja znotraj SDF: oblikovanje specialnih enot. Konec leta 2000 je bila tako oblikovana prva specialna enota v okviru MSDF. Sestavljajo jo trije oddelki, ki skupaj štejejo 60 pripadnikov (Karniol, 2000: 14). Leta 2003 pa je bila prva specialna enota oblikovana tudi v okviru GSDF. Obsega 300 pripadnikov, ki naj bi se urili po vzgledu ameriških rangerjev (Okado, 2003: 10).

⁴⁵ Razlik med rezervno sestavo in rezervno sestavo, ki je pripravljena na bojevanje (angl. ready reserve personel) je več. Glavna razlika je v tem, da je rezerva, ki je pripravljena za bojevanje bolj usposobljena, ima višjo stopnjo pripravljenosti in je namenjena za delovanje tudi na prvih frontnih linijah. Nova kategorija rezervne sestave naj bi omogočala fleksibilen prehod iz mirnodobnega v stanje ob krizah. Tako poleg redno zaposlenih v kopenskih samoobrambnih silah predstavlja njihov osnovni sestav (angl. basic framework), ki ga predvideva oris (rezervni sestav je zunaj tega sestava). Namenjena je tako za obrambne naloge, naloge s področja notranje varnosti, kot tudi za delovanje v primeru naravnih in drugih nesreč, medtem ko je rezervni sestav namenjen le za obrambo pred zunanji viri ogrožanja. Pripadniki nove kategorije rezervnih sil se, za obdobje treh let z možnostjo podaljša še za tri leta, rekrutirajo iz vrst bivših pripadnikov SDF. Na leto imajo 30 dni usposabljanja (Defense of Japan, 1997: 124-126, 378).

6.4 Obrambni stroški

Leta 1954 so japonski obrambni stroški predstavljali nekaj manj kot 3 odstotke BNP do konca 1960-ih let pa so predstavljali le še okoli 0,8 odstotka BNP. Leta 1976 se je vlada tudi formalno zavezala, da obrambni stroški ne bodo presegali enega odstotka BNP⁴⁶.

Tabela 2: Japonski obrambni proračun v letih 1993-2002

Leto	V sto milijonih jenov	V milijardah USD	V % BNP
1993	46,18	43,753	0,9
1994	46,73	43,958	1,0
1995	47,14	44,398	1,0
1996	48,15	45,298	1,0
1997	49,22	45,510	1,0
1998	49,42	45,394	1,0
1999	49,34	45,479	1,0
2000	49,35	45,793	1,0
2001	49,50	46,259	1,0
2002	49,56	46,727	1,0

Vir: SIPRI, 2001: 280 in SIPRI, 2003: 342, 348, 353.

V 80-ih letih se je obrambno trošenje močno povečalo, kljub temu je vlada rok za izvedbo načrtovanih obrambnih reform, zaradi fiskalnih omejitev, morala iz leta 1988 prestaviti na leto 1991. V drugi polovici 1980-ih, za časa vlade predsednika Nakasone je vseeno prišlo do prekoračitve enega odstotka. Leta 1987 je vlada tudi uradno opustila politiko enega odstotka, vendar pa je vseeno omejila obrambno trošenje, za obdobje 1986-1990 na 18,4 trilijona jenov, kar je nadomestilo predhodno omejitev (Katzenstein, 1996: 124-125). Kot prikazuje tabela številka 2 so se nato obrambni stroški od začetka 90-ih pa do danes ponovno ustalili na enem

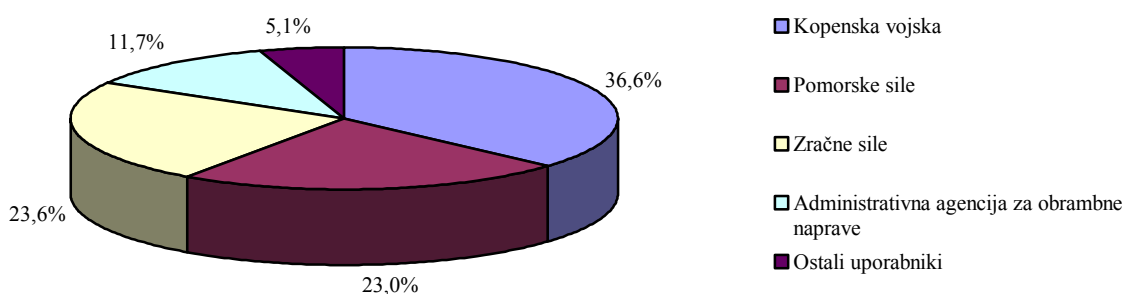
⁴⁶ V tem času so se zaostri ameriško-sovjetski strateški interesi okoli področij, ki so vključevale tudi Japonsko. Zato je takratni generalni direktor obrambne agencije pozval vlado naj sprejme oris nacionalnega obrambnega programa, ki bi izboljšal položaj oz. postavil temelje za kvalitetne in sodobne oborožene sile. Da je do soglasja o sprejetju takšnega programa lahko prišlo, pa je bilo potrebno omejiti obrambni proračun na 1 odstotek BDP in sprejeti prepoved o izvozu orožja in vojaške tehnologije.

odstotku BNP. Lahko bi rekel, da je japonski obrambni proračun bolj vezan na magično mejo enega odstotka, kot pa na dejanske finančne potrebe organizacije japonske obrambe.

Po podatkih SIPRI (2003: 304-306, 331) je japonski obrambni proračun leta 2003 znašal 46,7 milijard USD, kar je, po višini izdatkov za obrambo, Japonsko uvrstilo na drugo mesto na svetu. Njen delež predstavlja 6 odstotkov seštevka vseh proračunov držav sveta. Od leta 2001 do leta 2002 je prišlo do rahlega povečanja japonskih obrambnih stroškov (za okoli 0,5 milijarde USD), obrambni proračun za leto 2003 pa je bil znižan za 0,1 odstotka (The Military Balance, 2003: 297).

Japonski obrambni proračun vključuje: stroške SDF, sredstva za vzdrževanje in izboljševanje življenjskega okolja (oz. pogojev za življenje) okoli vojaških objektov, del stroškov ameriških enot na Japonskem in stroške potrebne za delo varnostnega sveta (Defense of Japan, 1997: 138). Različni kriteriji nam prikažejo več informacij o njegovi strukturi. Glede na uporabnike je bil obrambni proračun v letu 1997 razdeljen takole (graf 1): 36,6 odstotkov je pripadel kopenski vojski, 23 odstotkov pomorskim silam, 23,6 odstotkov zračnim silam, 11,7 odstotkov administrativni agenciji za obrambne naprave, ostanek (5,1 odstotka) pa so porabili ostali uporabniki.

Graf 1: Delitev obrambnih stroškov glede na uporabnika (1997):

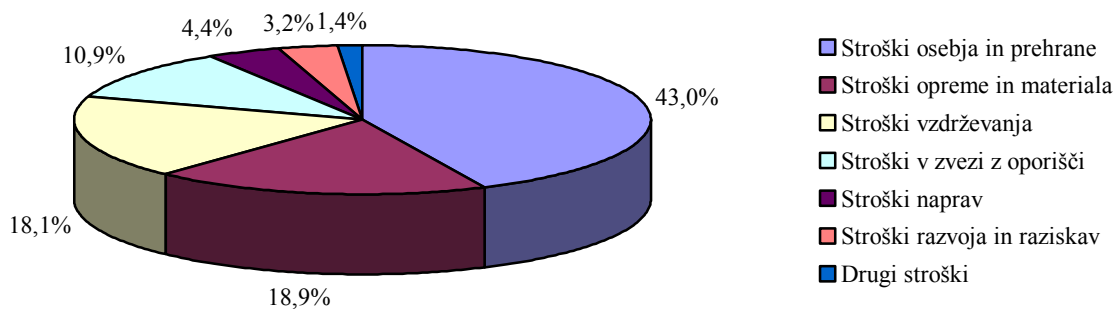

Vir: Defense of Japan, 1997: 140.

Glede na uporabo sredstev pa je bil obrambni proračun v letu 1997 razdeljen takole (graf 2): 43 odstotkov je odpadel na stroške osebja in prehrane, 18,9 odstotkov na stroške opreme in materiala, 18,1 odstotkov na stroške vzdrževanja, 10,9 odstotkov na stroške v zvezi z oporišči

(sem spadajo tudi stroški namestitve ameriških sil⁴⁷), 4,4 odstotkov na stroške naprav (stroški vzdrževanja letalskih stez, zgradb), 3,2 odstotka na stroške razvoja in raziskav, 1,4 odstotka pa so predstavljali ostali stroški.

Graf 2: Delitev obrambnega proračuna glede na uporabo sredstev (1997):

Vir: Defense of Japan, 1997: 140.

Tabela 3 prikazuje spreminjanje sestave porabe obrambnega proračuna v obdobju od leta 1988 do leta 1997. Iz tabele je razvidno, da se razmerje med stroški osebja in ostalimi stroški (nabava različne opreme, materiala...) v desetih letih praktično ni spremenilo.

Iz podrobnejšega pregleda nabave je razvidno, da so stroški nabave orožja bistveno upadli, iz 28,1 odstotka obrambnega proračuna v letu 1988 na 18,9 odstotka v letu 1997. Kot ugotavlja Ferfila (v Grizold in Ferfila, 2000: 452) »razlog ne tiči toliko v zmanjševanju nakupov dragih vojaških sistemov kot v tem, da država proizvajalka vse bolj ugodno oziroma dolgoročneje financira nakup orožja oziroma razporedi breme odplačevanja vse bolj v prihodnost«.

⁴⁷ V letih 1980-1989 je japonska vlada za stroške ameriških sil na tleh Japonske namenila skoraj 15 milijard ameriških dolarjev. Japonski prispevek pa je vse večji. Leta 1987 je japonski proračun pokrival 40 odstotkov vseh stroškov ameriških sil na Japonskem (iz kalkulacije so izvzeti stroški plač ameriškega osebja in stroški za preprečitev neugodnih vplivov oporišč na okolico). S podpisom posebnega sporazuma leta 1991 pa se je Japonska obvezala, da bo do leta 1995 prevzela vse stroške ameriške prisotnosti na Japonskem (izjema so le plače ameriškega osebja in stroški premikanja ameriških enot). Leta 1997 je tako Japonska za stroške ameriških sil na Japonskem namenila že 2,4 milijarde USD, kar je predstavljalo 5,5 odstotkov celotnega obrambnega proračuna (Hook v Grizold in Ferfila, 2000: 412 in Itoh, 1998: 155).

Iz tabele je razvidno, da Japonska tudi po koncu hladne vojne veliko in vse več vlaga v vojaške raziskave in razvoj. Strošek te postavke se je od dveh odstotkov obrambnega proračuna leta 1988 povišal na 3,2 odstotka leta 1997, kar je pomenilo dvig iz 660 na 1.100 milijonov ameriških dolarjev od leta 1986 do leta 1996 (Arnett, 1997: 211-215, 226-228). Po letu 2000 pa so se podvojila sredstva namenjena raziskavam povezanim z oblikovanjem raketnega ščita (SIPRI, 2000: 245).

Tabela 3: Spreminjanje sestave obrambnih izdatkov:

Delež v % obrambnega proračuna

Leto	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Postavka										
Stroški osebja	42,7	41,2	40,1	40,1	41,3	41,8	42,6	43,9	42,8	43,0
Nabava	57,3	58,8	59,9	59,9	58,7	58,2	57,4	56,1	57,2	57,0
Opreme	28,1	28,0	27,4	27,7	25,1	23,3	21,3	18,4	18,9	18,9
Raziskave in razvoj	2,0	2,1	2,2	2,3	2,5	2,7	2,7	3,0	3,1	3,2
Izboljševanje naprav	2,8	2,9	3,2	3,1	3,6	4,3	4,3	4,6	4,7	4,4
Vzdrževanje	14,1	15,1	16,1	15,9	16,4	16,3	16,9	17,6	18,0	18,1
Stroški oporišč	9,2	9,5	9,8	9,7	9,9	10,4	10,8	11,2	11,0	10,9
Drugo	1,1	1,2	1,2	1,2	1,2	1,3	1,3	1,3	1,4	1,4
Skupaj	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Vir: Defense of Japan, 1997: 313, 314.

6.5 Oborožitev in vojaška (obrambna) industrija

Za Japonsko je značilno, da se oborožuje z defenzivnimi oborožitvenimi sistemi. Tako ne poseduje letalonosilk, nima bombnikov in tudi ne letal za oskrbo z gorivom v zraku. Nima tudi jurišnih amfibijskih enot. Vendar pa je meja med strogo defenzivnimi in ofenzivnimi sistemi pogosto nejasna. Tako Katzenstein (1996: 135-137) meni, da nakup večcevni metalcev raket, rušilcev vrste Aegis in letal za nadzor zračnega prostora AWACS, ki so namenjeni za odkrivanje in napad na nasprotnika, ko je ta še zelo daleč od domačega teritorija,

že pomeni očitno povečanje japonskih ofenzivnih zmogljivosti. V nadaljevanju bom poskušal prikazati trend oboroževanja SDF.

Tabela 4 prikazuje število glavnih oborožitvenih sistemov GSDF v posameznih letih. Iz nje je razvidno, da rahlo upada število glavnih bojnih tankov. Kljub rahlemu upadanju pa prihajajo v operativno uporabo nove generacije tega sistema. Nekoliko je upadlo tudi število artilerijskih sistemov, vendar ne bistveno. Opazno je povečanje števila oklepnih bojnih vozil pehote in oklepnih transporterjev, kar povečuje mobilnost enot (pehote). Njihovo mobilnost povečuje tudi relativno veliko število transportnih helikopterjev. Že leta 1980 so GSDF začele z uvajanjem jurišnih helikopterjev AH-1S (njihovo število se je od leta 1980 iz dveh povečalo na 90). Uvajajo pa tudi jurišne helikopterje AH-64D (The Military Balance, 2003: 305).

Tabela 4: Število glavnih oborožitvenih sistemov GSDF po letih, v obdobju 1980-2003

	1980	1991	1995	2001	2003
Glavni bojni tanki	880	1.200	1.160	1.050	1.020
Oklepna bojna vozila pehote		8	50	60	70
Oklepni transporterji	750	600	600	790	830
Vlečna artilerija		550	510	480	480
Samovozna artilerija		300	310	290	280
Večcevni raketometi		120	70	110	120
Jurišni helikopterji	2	57	90	90	90
Transportni helikopterji	230	390	380	370	365
Letala		19	20	20	20

Vir: The Military Balance, 1980: 70; The Military Balance, 1991: 166; The Military Balance, 1994: 176; The Military Balance, 2001: 194; The Military Balance, 2003: 158.

Iz tabele 5, ki prikazuje število glavnih oborožitvenih sistemov MSDF v obdobju od 1980 do 2003, je razvidno, da se število oborožitvenih sistemov MSDF v tem obdobju ni bistveno spreminjalo. Omeniti je potrebno upad števila ladij za podporo iz 66, leta 1991 na 20, leta 2001 in nato ponovno povečanje njihovega števila na 27 leta 2003. Upadlo je tudi število bojnih ladij, iz leta 2001 do leta 2003 kar za deset.

Tabela 5: Število glavnih oborožitvenih sistemov MSDF po letih, v obdobju 1980-2003

	1980	1991	1995	2001	2003
Podmornice	14	17	17	16	16
Bojne ladje (rušilci in fregate)	48	66	62	64	54
Minolovci	33	47	39	30	31
Patrolni čolni	9	13	6	8	7
Amfibijska vozila		6	6	8	8
Ladje za podporo		66	19	20	27
Bojna letala	148	100	110	100	110
Helikopterji	80	72	100	100	110

Vir: The Military Balance, 1980: 70; The Military Balance, 1991: 167; The Military Balance, 1994: 177; The Military Balance, 2001: 194; The Military Balance, 2003: 158.

Tabela 6 prikazuje oborožitvene sisteme ASDF v letih 1980-2003. Največja sprememba, ki je razvidna iz tabele je upad števila bojnih letal iz 440, leta 1995 na 270, leta 2003, kar pomeni več kot 45 odstotno zmanjšanje števila lovskih letal, kljub trendu rasti njihovega števila od leta 2001 do leta 2003. Eden izmed razlogov tiči v »upokojitvi« zastarelih lovcev F-4, ki jih nadomeščajo lovci F-15. Več pozornosti ASDF namenjajo nadzoru zračnega prostora, zato uvajajo letala AWACS.

Tabela 6: Število glavnih oborožitvenih sistemov ASDF po letih, v obdobju 1980-2003

	1980	1991	1995	2001	2003
Bojna letala	356	422	440	240	270
Izvidniška letala	14	10	20	20	20
Letala za zgodnje opozarjanje in nadzor zračnega prostora		12	12	14	14
Transportna letala	40	55	42	45	45
Transportni helikopterji		6	10	15	15

Vir: The Military Balance, 1980: 70; The Military Balance, 1991: 167; The Military Balance, 1994: 177; The Military Balance, 2001: 194; The Military Balance, 2003: 159.

Po kvantitativnem pregledu glavnih oborožitvenih sistemov SDF (od leta 1991 do leta 2003) lahko rečem, da se količina oborožitvenih sistemov sicer nekoliko zmanjšuje. Zelo se je zmanjšalo le število lovskih letal. Povečuje pa se količina transportnih sredstev (helikopterjev, oklepnih transporterjev), izvidniških letal in letal za zgodnje opozarjanje. Potrebno je tudi

poudariti, da stare oborožitvene sisteme nadomeščajo novi, bolj zmogljivi. Tako bo v operativno uporabo SDF do leta 2005, po podatkih, ki jih navaja SIPRI (2001: 255), prišlo 59 novih bojnih letal, 58 helikopterjev in 25 bojnih ladij. Po burnih razpravah naj bi, po podatkih The Military Balance (2003: 305, 146), prišlo tudi do nakupa letal za oskrbo z gorivom v zraku (do leta 2007 naj bi v operativno uporabo ASDF dobile štiri tovrstna letala). MSDF pa naj bi v prihodnjih letih v operativno uporabo dobile dve nosilki helikopterjev SH-60 Seahawk, ki naj bi na krovu imele tudi letala z vertikalnim vzletom. Japonska je razvila tudi svojo lastno mrežo satelitov za zbiranje obveščevalnih podatkov. Štirje sateliti so bili uspešno utirjeni leta 2003, celotna mreža pa naj bi bila oblikovana do leta 2009 (skupno 8 satelitov). Vse naštetu pa je tudi v skladu z zadnjim orisom, ki je predvidel oblikovanje bolj učinkovitih, kompaktnih in fleksibilnih sil, kar naj bi bilo doseženo z zmanjševanjem obsega SDF na eni, ter z načrtno tehnično nadgradnjo oborožitve in opreme, krepitvijo sistemov za zgodnje opozarjanje in obveščevalne dejavnosti na drugi strani.

Oborožitveni sistemi SDF so praviloma domačega ali pa ameriškega izvora (oborožitveni standardi so usklajeni z ameriškimi). Domača vojaška industrija japonski omogoča prilagoditev oborožitvenih sistemov konkretnim razmeram in zahtevam SDF, predstavlja delovna mesta in omogoča določeno stopnjo samozadostnosti. Potem, ko je bila po II. svetovni vojni razpuščena (Grizold in Ferfila, 2000: 407) je bila leta 1952 zopet obnovljena, ko so Japonci začeli popravljati in vzdrževati opremo ameriških sil v Aziji. Do konca 70-ih so japonski proizvajalci že razvijali in izdelovali skoraj celoten spekter moderne opreme, vključujoč letala, tanke, artilerijo, podmornice, bojne ladje. Določene tipe visoko sofisticiranih oborožitvenih sistemov pa so izdelovali po licencah (npr. lovce F-15, letala za protipodmorniški boj P-3C...). Le najkompleksnejši in dragi sistemi so bili kupljeni v tujini (npr. letala za zgodnje opozarjanje E-2C) (Japan – A Country Study, www.lcweb2.loc.gov/frd/cs/jptoc.html). Japonska tako doma izdela več kot 90 odstotkov vseh naročil SDF. V letih 1998-2000 so bila, od 37-ih naročil in dostav različnih oborožitvenih sistemov, iz tujine (ZDA) dostavljena le letala za zgodnje opozarjanje. Vsa ostala naročila so bila realizirana doma (The Military Balance, 2000: 185-188). Ob tem je zanimiv podatek, da je Japonska, kljub visoki realizaciji naročil doma, na seznamu največjih kupcev glavnih vrst konvencionalnega orožja uvrščena na peto mesto (velja za leto 1996). V obdobju 1992-1996 naj bi kupila za 6,233 milijarde USD tujega orožja (Anthony, 1997: 272), kar priča (ob dejstvu, da se količina oborožitvenih sistemov ne povečuje) o kvalitativni nadgradnji obstoječih oborožitvenih sistemov in opreme ali pa z zamenjavo starih z novimi.

7 NOTRANJA VARNOST

7.1 Državna policijska agencija

Za japonsko policijsko organizacijo je značilna decentralizacija. Policija večinoma deluje na ravni 47 prefektur, na katere je razdeljena država. Vsaka izmed prefektur predstavlja samostojno organizacijsko enoto japonske policije, na katerem čelu je prefekcijski odbor za javno varnost, ki nadzira in vodi njeno delo in je odgovoren guvernerju prefekture (Ferfila, 2000: 51). Osrednje koordinacijsko telo celotnega policijskega sistema (glej priloga 4), torej prefekcijskih policij, je državna policijska agencija (angl. National Police Agency). Ta določa osnovne standarde in politiko in izvaja celoten nadzor nad aktivnostmi policije. Ostalo je prepuščeno prefekcijskim policijam. V primeru izrednega stanja in velikih nesreč ima pooblastila, da prevzame vodenje nad policijskimi silami prefektur. Na čelu agencije je direktor, ki ga ob soglasju ministrskega predsednika določi nacionalna komisija za javno varnost (Hayes, 1994: 208; National Police Agency, www.fas.org/irp/world/japan/npa.htm).

Državna policijska agencija ima sedem regionalnih policijskih uradov. Vsak urad je pristojen za določeno število prefektur. Mesto Tokio in otok Hokaido sta iz te mreže izključena in imata večjo avtonomnost kot ostale lokalne policijske sile. Tokio zaradi posebne urbane situacije, Hokaido pa zaradi njegovih geografskih značilnosti. Državna policijska agencija ima za ti dve območji oblikovani komunikacijski diviziji, ki sta namenjeni koordinaciji med državnimi in lokalnimi silami (National Police Agency, www.fas.org/ip/world/japan/npa.htm).

Državna policijska agencija je leta 1995 štela 7.667 pripadnikov. Od tega jih je bilo 5.440 civilistov oz. članov administracije, 920 pripadnikov cesarske straže, stražarjev za vladne, diplomatske in druge institucije ter 1.307 policistov (Ferfila, 2000: 51). Dve tretjini vseh uslužbencev državne policijske agencije službuje v regionalnih policijskih uradih in divizijah (Katzenstein, 1996: 60).

7.2 Policija

Prefekture in policijski oddelki Tokia se delijo v policijska okrožja, ki jih je bilo leta 1995 1261. Vsako okrožje ima policijsko postajo, ki ima v svoji sestavi mestne policijske kioske, kamor so policaji razdeljeni na dnevne dolžnosti. Za učinkovitost japonske policije je

odločilno dejstvo, da je njihovo delo uspešno vtakano v lokalno okolje, ki policiste podpira in spoštuje. Uspešna povezanost japonske policije z lokalnim okoljem je utemeljena na dolžnosti policistov, ki so razporejeni po lokalnih kioskih, da dvakrat letno obišejo vsako gospodinjstvo v njihovi lokalni skupnosti, da poslušajo pritožbe stanovalcev in da jih opozarjajo na primerno varnostno ravnanje (Ferfila, 2000: 51-52 in Hayes, 1994: 208).

Področje delovanja policije in njene odgovornosti je opredeljeno zelo široko. Tako ima policija, ki se ukvarja s preprečevanjem kriminala, na skrbi tudi mladino, bare in restavracije, nadzor nad nošenjem orožja in nožev, mamila, tihotapstvo, prostitucijo, pornografijo in industrijsko onesnaževanje. Inšpektorji pa se ne ukvarjajo le z razreševanjem kriminalnih primerov, ampak ugotavljajo tudi vzroke požarov in industrijskih nesreč. »Večino, kar 40 odstotkov vsega policijskega osebja, predstavljajo uniformirani patroljni policaji, katerih delovno mesto je ali mestni policijski kiosk ali pa patroljni avto. To so policisti splošnega profila, ki so praviloma prvi na kraju zločina ali nesreč ter jih kasneje predajo v razreševanje specializiranim enotam« (Ferfila, 2000: 51).

Prefekcijska policija šteje okoli 250.000 pripadnikov. Od tega je okoli 220.000 policistov, ostalo (30.000) pa predstavlja administrativno osebje. Skupno tako državna policijska agencija in prefekcijska policija predstavljata okoli 258.800 pripadnikov, kar predstavlja enega policista na 556 prebivalcev Japonske (National Police Agency, www.fas.org/irp/world/japan/npa.htm).

7.3 Obalna straža

Obalna straža deluje v okviru obalne varnostne agencije (angl. Maritime Safety Agency), ki je zunanji organ ministrstva za transport. Obsega okoli 12.250 pripadnikov. Ukvarja se s kriminalom v obalnih vodah, še posebej s preprečevanjem tihotapljenja, zagotavljanjem spoštovanja zakonov in drugih predpisov ter varne plovbe. Na voljo ima patroljna in reševalna plovila (skupaj okoli 343) ter letala in helikopterje, ki jih uporablja v boju proti tihotapcem in za reševanje (Japan – A Country Study, www.lcweb2.loc.gov/frd/cs/jptoc.html in The Military Balance, 2001: 195-196). V letu 2000 je prišlo do skupnih (vojaških) vaj (bojno streljanje) med SDF oz. MSDF in obalno stražo, kar je pomenilo prvo tovrstno sodelovanje med obema omenjenima organizacijama (Karniol, 2000: 14). Aprila 2002 pa je ministrski predsednik Koizumi v izjavi za javnost poudaril, da se mora oprema obalne straže, zaradi vse

pogostejšega pojavljanja neznanih plovil v morjih, ki obkrožajo Japonsko ustrezno nadgraditi (Statement by Prime Minister Junichiro Koizumi on Preparedness to Respond to National Emergencies, www.mofa.go.jp/announce/pm/koizumi/state0204.html).

7.4 Javna varnostna preiskovalna agencija

Javna varnostna preiskovalna agencija (angl. Public Security Investigation Agency) je obveščevalna agencija ministrstva za pravosodje, njena dejavnost pa je javnosti praviloma neznana. Ukvarja se z zadevami, ki so povezane z nacionalno varnostjo, deluje pa tako znotraj kot tudi zunaj države. Ustanovljena je bila z namenom, da preiskuje (čeprav npr. ne more zaseči dokazov, izvajati hišnih preiskav...) in nadzira (spremlja) subverzivno dejavnost oz. organizacije, ki se s to dejavnostjo ukvarjajo. V preteklosti se je v glavnem ukvarjala z skrajno levičarskimi in desničarskimi skupinami in japonsko komunistično partijo. Sedaj pa predvsem s kultom Aum Shinrikyo. Agencija zbira, analizira in vrednoti informacije in podatke, rezultate svojih ugotovitev o situaciji znotraj in zunaj države pa posreduje (največkrat v obliki letnega poročila) državni administraciji (Public Security Investigation Agency, www.fas.org/irp/world/japan/koancho.htm).

8 VOJAŠKA PRISOTNOST ZDA NA JAPONSKEM

Vojaška prisotnost ZDA na Japonskem je utemeljena in opredeljena v varnostni pogodbi med obema državama iz leta 1951 oz. njeni reviziji iz leta 1960. Natančneje njuno obrambno sodelovanje ureja Vodič za japonsko-ameriško obrambno sodelovanje (zadnji je iz leta 1997⁴⁸). Vendar pa sprejete odločitve (v Vodiču) ne obvezujejo nobeno izmed obeh vlad, da naredi kakršnekoli zakonodajne, proračunske ali administrativne ukrepe. Dokument naj bi predstavljal osnovo za učinkovito in kredibilno varnostno sodelovanje obeh držav tako v normalnih okoliščinah kot tudi v primeru vojaškega napada na Japonsko in v primeru takšnih okoliščin v okolici Japonske (situacijsko in ne geografsko), ki bi pomembno vplivale na njeno varnost in mir.

⁴⁸ Dopolnjen vodič je bil osnovan na podlagi orisa nacionalnega obrambnega programa za in po letu 1996 in pa skupne deklaracije o varnosti, ki sta jo aprila 1996 podpisala predsednik Clinton in ministrski predsednik Hashimoto. S to deklaracijo se področje skupnega sodelovanja razširja na celotno azijsko-pacifiško regijo. Deklaracija pa odpira tudi pot za presejanje obstoječih ustavnih omejitev glede razvoja japonskih vojaških sil in možnosti njihove uporabe izven Japonske. Tako se dosedanje izključno japonsko delovanje v obrambi države razširja tudi na možnost delovanja v regionalnih sporih. Kot piše dr. Vukadinović (1997: 336) se tako že sedaj govori, »da je s tem Japonska postala nekakšen azijski NATO«.

8.1 Mehanizmi varnostnega sodelovanja med Japonsko in ZDA

Poleg običajnih državniških srečanj (npr. japonsko-ameriški vrh na katerem se srečata japonski ministrski predsednik in ameriški predsednik), kjer se razpravlja tudi o varnostnih zadevah, konzultacije o varnostnih zadevah med obema državama potekajo preko različnih mehanizmov, teles oz. forumov. Ti so: Varnostno posvetovalni odbor⁴⁹ (angl. Security Consultative Committee), Pododbor za obrambno sodelovanje⁵⁰ (angl. Subcommittee for Defense Cooperation), Pododbor za varnost (angl. Security Subcommittee), Varnostno posvetovalna skupina⁵¹ (angl. Security Consultative Group) in Japonsko-ameriški skupni odbor⁵² (angl. Japan-US Joint Committee). Vse našete povezave so relativno šibke in služijo prej kot forumi za oblikovanje uradnih izjav in odgovorov kot pa za reševanje pomembnih problemov. Ti se urejajo preko neformalnih stikov, preko telefona in na sestankih, ki potekajo na različnih stopnjah birokracije ali pa kar na ad hoc dvostranskih konzultacijah, ki obravnavajo določen problem. Tako je management njunega zavezništva bolj stvar neformalne koordinacije kot pa institucij oz. različnih (dvostranskih) teles (Katzenstein, 1996: 100-104). Skupno poveljstvo ali organ, ki bi poveljeval ali pa koordiniral aktivnosti oboroženih sil obeh držav ne obstaja. Morda pa sta obe državi z zadnjim vodičem za obrambno sodelovanje v zvezi s tem le dosegli napredek. Ta je predvidel oblikovanje dvostranskega koordinacijskega mehanizma, ki je bil 11. septembra 2000 na zasedanju varnostno posvetovalnega odbora tudi dejansko ustanovljen (Diplomatic Bluebook 2001, www.mofa.go.jp/policy/other/bluebook/2001/chap2-1-a.html). Oblikovan pa je bil tudi obširen mehanizem za dvostransko načrtovanje in oblikovanje skupnih standardov in

⁴⁹ T.i. 2+2 konzultacije med japonskim zunanjim ministrom in generalnim direktorjem obrambne agencije na eni, ter zunanjim in obrambnim ministrom ZDA na drugi strani. Odbor je bil ustanovljen leta 1960, na podlagi četrtega člena varnostne pogodbe in izmenjav pisem med japonskim ministrskim predsednikom in ameriškim zunanjim ministrom. Namen odbora je študija zadev, ki bi pripomogle k razumevanju obeh vlad in krepitvi sodelovanja na varnostnem področju. Usmerja in potrjuje napredek skupnega dela in izdaja potrebne direktive (Defense of Japan, 1997: 163, 317).

⁵⁰ Leta 1976 ga je ustanovil varnostno posvetovalni odbor, kateremu je tudi podrejen. Njegov namen je oblikovanje vodiča, na temelju katerega bi bil omogočen konsistenten skupni odgovor samoobrambnih sil in ameriških oboroženih sil na Japonskem v primeru krize oz. potrebe. Obseg sodelujočih v tem pododboru je dokaj širok. Na japonski strani sodelujejo predstavniki obrambne agencije, zunanjega ministrstva, predstavnik sveta združenega štaba... Na ameriški pa predstavniki obrambnega in zunanjega ministrstva, ameriške ambasade, oboroženih sil na Japonskem, predstavniki poveljstva ameriških sil za Pacifik... (Defense of Japan, 1997: 165, 318).

⁵¹ Ustanovljena je bila leta 1973 po dogovoru med japonskim zunanjim ministrom in ameriškim veleposlanikom. Namen: konzultacije in koordinacija, ki zagotavljajo uresničevanje varnostne pogodbe in ostalih določil (Defense of Japan, 1997: 317).

⁵² Namenjen je konzultacijam, ki zadevajo uresničevanje Sporazuma o statusu oboroženih sil (SOFA – Status of Force Agreement). Načeloma se sestaja enkrat na dva tedna (Defense of Japan, 1997: 318).

postopkov (angl. Comprehensive Mechanism) (glej Priloga 6) (Joint Statement Tokyo, www.jda.go/e/policy/f_work/joint_.pdf).

Dvostranski koordinacijski mehanizem (angl. Bilateral Coordination Mechanism) je bil oblikovan z namenom koordinacije aktivnosti japonske in ameriške vlade (nanaša se predvsem na njune oborožene sile) v primeru oboroženega napada na Japonsko in za primere ogrožanja v njeni okolici (situacijsko in ne geografsko) (Diplomatic Bluebook 2001, www.mofa.go.jp/policy/other/bluebook/2001/chap2-1-a.html).

8.2 Oborožene sile ZDA na Japonskem

Na japonskem ozemlju je skupno nameščenih 40.680 pripadnikov oboroženih sil ZDA. Od tega je 1.600 pripadnikov kopenske vojske. 14.130 je pripadnikov letalskih sil, ki so del ameriških tihoceanskih letalskih sil (angl. Pacific Air Force, PACAF). Konkretno gre za 5. letalsko skupino v letalski bazi Yokota, ki med drugim upravlja s 36 lovci F-16, 48 lovci F-15, 16 transportnimi letali hercules C-130 in dvema AWACS-oma. 5.200 je pripadnikov vojne mornarice (v sestavi 7. flote), 19.750 pa je pripadnikov mornariške pehote (marincev), ki tvorijo tretjo ekspedicijsko skupino mornariške pehote na otoku Okinava. Skupno število pripadnikov oboroženih sil ZDA na Japonskem se je od leta 2001 iz 38.380 povečalo na sedanjo število, torej za 2.300 pripadnikov (The Military Balance, 2001: 27, 196 in The Military Balance, 2003: 159). Oborožene sile ZDA na Japonskem so podrejene poveljstvu za Pacifik (PACOM - Pacific Command)⁵³, ki se nahaja v Pearl Harbourju na Havajskih otokih.

9 SKLEP IN VERIFIKACIJA HIPOTEZ

V začetku naloge sem postavil naslednjo hipotezo: *Japonska svoj nacionalnovarnostni sistem uspešno prilagaja zunanjim virom ogrožanja, vendar upošteva izhodišča ustave, zakonskih določil in varnostne pogodbe z ZDA. Z analizo zunanjih groženj, japonskega nacionalnovarnostnega oz. obrambnega sistema, njenih oboroženih sil, ustave in nekaterih*

⁵³ Poveljstvo za Pacifik je eno izmed petih geografskih poveljstev. Operativno poveljevanje v ameriški vojski bojnim silam na terenu je v pristojnosti devetih visokih častnikov oz. poveljnikov, ki so znani tudi pod imenom Združeni višji poveljniki (angl. Unified Commanders-in-Chief): (1) pet geografskih poveljstev: za Atlantik oz. sedaj za ZDA, za Evropo, osrednje poveljstvo, južno poveljstvo in poveljstvo za Pacifik; in (2) štiri druga poveljstva, ki so organizirana glede na vlogo: poveljstvo za vesolje, za posebne operacije, strateško poveljstvo in poveljstvo za transport. Ta poveljstva, preko ministra za obrambo, sprejemajo ukaze od predsednika države kot vrhovnega poveljnika (povzeto po Grizold in Ferfila, 2000: 49-73).

drugih zakonskih določil, varnostne pogodbe z ZDA ter ostalih dokumentov, ki se tičejo japonske nacionalne varnosti, sem prišel do sklepa, da hipoteze ne morem potrditi, vsaj ne v celoti.

Po drugi svetovni vojni je bila Japonska demilitarizirana. Država je izgubila mehanizme in instrumente za zagotavljanje varnosti. Japonska varnost je bila prepuščena zaupanju »v pravico in vero miroljubnih ljudi vsega sveta« ter oboroženim silam ZDA. Nova japonska ustava je pač predvidevala japonsko brez kakršnihkoli (lastnih) oboroženih sil. S hladno vojno so ZDA dobile nove sovražnike in prišel jim je prav vsakdo, ki je lahko pristavil svoj delček k boju proti »rdeči« nevarnosti. V tem kontekstu so bile na japonskem ponovno oblikovane varnostne (oborožene) sile. Nova nacionalnovarnostna politika je slonela na ustavi (ki je bila ustrezno reinterpreterirana), varnostni pogodbi z ZDA in UL OZN. Na podlagi tega je bil leta 1957 oblikovan, še danes aktualen dokument, ki je oblikoval temeljna načela japonske obrambne in varnostne politike. V skladu s tem je Japonska gradila svoj NVS in razvijala svoje oborožene oz. samoobrambne sile. Hkrati je morala upoštevati določene (samoiniciativno) postavljene omejitve: prepoved pravice do izvajanja kolektivne samoobrambe, prepoved izdelave, posedovanja ali prisotnosti jedrskega orožja na tleh Japonske, prepoved izvoza oborožitve in vojaške tehnologije, Japonska ne sme postati vojaška sila, njen obrambni proračun je bil omejen na odstotek BNP...

Danes je Japonska drugo največje gospodarstvo na svetu. V njenem nacionalnem interesu je njen nadaljnji obstoj, (vsesplošni) razvoj ter blagostanje njenih državljanov. Zaveda se, da so za to nujno potrebni mir, stabilnost in varnost. Zaradi vpetosti njenega gospodarstva tako v severovzhodnoazijski, azijsko-pacifiški kot tudi širši svetovni prostor, ne le varnost Japonske države same, temveč tako njene ožje kot širše okolice in sveta na sploh. Po hladni vojni je na Japonskem prevladalo mnenje, da je nevarnost globalnega spopada mimo. Prav tako malo verjetna je invazija na Japonsko. Japonska vlada meni, da glavno nevarnost (varnosti po svetu, po drugi strani pa lahko to vpliva tudi na varnost Japonske same) predstavlja povečano število regionalnih (lokalnih) konfliktov, za katerih razreševanje so potrebne tuje sile z mandatom OZN ali drugih regionalnih varnostnih organizacij. Izpostavlja grožnjo, ki jo predstavlja Kitajska z modernizacijo svojih oboroženih sil in tako krepi svojo vojaško moč, terorizem in nenazadnje severnokorejsko grožnjo.

K zagotavljanju varnosti si tako prizadeva na regionalni (na bilateralni kot multilateralni ravni) kot širše (preko OZN) na globalni ravni. Pri tem pozorno izbira sredstva. Zaradi njene specifičnosti, se poslužuje ekonomskih (različne oblike razvojne pomoči), političnih (v okviru OZN, diplomacija), humanitarnih sredstev. Po letu 1992 pa z uporabo SDF v mirovnikih operacijah (sicer v okviru OZN) in nato z njihovo uporabo v protiteroristični koaliciji v vojni v Afganistanu in nato še v vojni v Iraku (izven okvirov OZN) tudi vojaških sredstev (čeprav so ti še vedno namenjeni opravljanju humanitarnih in logističnih nalog). Glavna naloga japonske države na varnostnem področju je (ostaja) zagotavljanje nacionalne varnosti države. Za obrambno pred zunanjimi viri ogrožanja je oblikovala obrambni sistem, ki temelji na Samoobrambnih silah (civilne obrambe Japonska nima, čeprav v domala vsaki obrambni beli knjigi piše, da se vlada tega zaveda in bo v prihodnje poskušala oblikovati tudi ta element obrambnega sistema) in nadaljnjem varnostnem sodelovanju z ZDA.

Njena obrambna strategija se ne nanaša več le na teritorij Japonske in morja, ki jo obkrožajo, temveč zajema širši prostor, ki ni več omejen geografsko, temveč je odvisen od posamezne situacije. SDF tako dobivajo nove naloge (prispevati k bolj stabilnemu varnostnemu okolju). Hkrati se prilagajajo na sodobne pogoje vojskovanja. Cilj Japonske je oblikovati manjše, mobilnejše, prilagodljivejše oborožene sile opremljene z najmodernejšimi oborožitvenimi sistemi. Sam obseg SDF se sicer bistveno ne zmanjšuje, se pa povečuje obseg MSDF in ASDF na račun GSDF. To je tudi razumljivo, saj se ob večji angažiranosti SDF na območjih, ki so bolj oddaljena od Japonske povečuje njen pomen. V ta kontekst sodi tudi varovanje pomorskih komunikacijskih linij, ki so za Japonsko strateškega pomena. Večjo mobilnost SDF omogoča povečano število transportnih sistemov. Ob dejstvu, da se obseg SDF ne povečuje in sredstvih namenjenih za nakup novih oborožitvenih sistemov bi lahko sklepali o njihovi kvalitetni oborožitvi in opremi. Sodobni pogoji vojskovanja zahtevajo tudi učinkovito integrirano delovanje vseh treh zvrsti oboroženih sil. Z reorganizacijo sveta združenega štaba je obrambna agencija naredila korak k temu cilju. Japonska vojska tako le oblikuje (nekakšen) generalštab, ki se mu je v obdobju po II. svetovni vojni tako dolgo izogibala. V informacijski dobi se je pomen pravočasnih, točnih in natančnih informacij še okrepil. Obrambna agencija je iz teh razlogov reorganizirala svojo obveščevalno službo. Oblikovana je bila tudi lastna mreža obveščevalnih satelitov. S podpisom sporazuma z ZDA o skupnih raziskavah, katerih namen je oblikovanje raketnega ščita, se je odzvala na »korejsko grožnjo«. Trdno ostaja tudi njeno varnostno sodelovanje z ZDA. Po 50-ih letih sta pričeli z oblikovanjem mehanizma za skupno delovanje njunih oboroženih sil v primeru potrebe. Nedavno sprejemanje nove

zakonodaje po terorističnem napadu v ZDA in oblikovanje ad hoc organa - kriznega štaba bi lahko dalo slutiti, da njen NVS ni dograjen in pripravljen na vire ogrožanja. Vendar pa je potrebno poudariti, da je oblikovanje NVS proces, ki se nikoli ne zaključi. Na podlagi povedanega lahko sklepam, da se Japonska odziva na zunanje vire ogrožanja, ki pretijo njeni nacionalni varnosti. Prvi del, v začetku zastavljene hipoteze (*Japonska svoj nacionalno-varnostni sistem uspešno prilagaja zunanjim virom ogrožanja*) tako lahko potrdim.

Drugi del v začetku postavljene hipoteze, ki pravi: *vendar upošteva izhodišča ustave, zakonskih določil in varnostne pogodbe z ZDA* ter se nanaša na prvi del hipoteze, ne morem potrditi. Menim, da je več kot očitno, da je bila Japonska po današnji veljavni ustavi mišljena kot država brez lastne vojske (oboroženih sil). Japonski parlament sprejema t. i. varnostno zakonodajo s katero se ureja področje nacionalne varnosti in v skladu s katero NVS tudi deluje. Vendar pa je že sama takšna zakonodaja (po mojem mnenju) v nasprotju s temeljnim pravnim aktom – japonsko ustavo.

Da bi Japonska lahko oblikovala učinkovit in transparenten NVS ter s svojimi oboroženimi silami prispevala svoj delež tudi pri zagotavljanju mednarodne varnosti ter da pri tem ne bi prihajalo do nesmislov kot je npr. zavezanost načelu, ki prepoveduje pravico do kolektivne samoobrambe, ali pa poimenovanje oboroženih sil s samoobrambnimi silami - sicer se lahko vprašamo kaj počno te sile na Golanski planoti ali pa celo v Iraku (ali morda branijo Japonsko?), bi bilo potrebno sprejeti določene spremembe. Po nekoliko bolj podrobni seznanitvi z japonsko nacionalno-varnostno problematiko menim, da današnja japonska ustava pomeni prej oviro, kot pa doprinos k japonskemu prispevku (regionalne in svetovne kot seveda tudi lastne) varnosti. Za nadaljnji »normalen« razvoj japonske nacionalne-varnostne politike je potrebna revizija ustave (oz. odgovarjajočih delov). Kar pa se tiče militarizma, ki je bil značilen za Japonsko pred II. svetovno vojno in se pojavlja kot glavni argument nasprotnikov spremembe ustave, se pridružujem mnenju kitajskega zunanjega ministra Či Peng Feia, ki je leta 1973 izjavil: *»Če dežela nima svojih samoobrambnih sil za obrambo lastne suverenosti, njena neodvisnost ne more biti zaščiten. Nasprotujemo japonskemu militarizmu, vendar ne verjamemo, da bo Japonska dovolila njegov prepoved. Celotno če bi vlada to želela, bi tak proces zavrlo japonsko ljudstvo«* (v Malešič, 1989a: 68).

10 VIRI IN LITERATURA

Knjige in članki:

- Anthony, Ian, Pieter D. Wezeman, Siemon T. Wezeman (1997) *The trade in major conventional weapons*. V *SIPRI Yearbook 1997*. New York: Oxford University Press, 267-293.
- Anžič, Andrej (1997) *Varnostni sistem Republike Slovenije*. Ljubljana: Časopisni zavod Uradni list Republike Slovenije.
- Arnett, Eric (1997): *Military research and development*. V *SIPRI Yearbook 1997*. New York: Oxford University Press, 211-231.
- Bertalanič, Boštjan (2003) *Novi aktivizem japonske zunanje politike po letu 1990: Odnosi z OZN skozi analizo vsebine političnih govorov v japonsščini*. Diplomaska naloga. Ljubljana: FDV.
- Brzezinski, Zbigniew (1995) *Izven nadzora. Globalno vrenje na pragu 21. stoletja*. Ljubljana: Arah consulting.
- Bučar, Bojko, Zlatko Šabič, Milan Brglez (2000) *Navodila za pisanje seminarske naloge in diplomskega dela*. Ljubljana: FDV.
- Copley, Gregory R. (1999) *Defense and Foreign Affairs Handbook*. Virginia: The International Strategic Studies Association.
- Cossa, Ralph A. (1996) *The Major Powers in Northeast Asian Security*. Institute for national strategic studies. Washington DC: National defense university.
- Cvrtila, Vlatko (1994) *Japanske oružane snage*. Hrvatski vojnik, št. 62, 30-33.
- Dolenc, Gregor (2002) *Razvoj sistemov strateške protibalistične obrambe v SZ (Ruski federaciji) in ZDA: Temelj jedrskega ravnovesja moči ali kamen spotike?* Diplomsko delo. Ljubljana: FDV.
- Endicott, John (1994) *Japan*. V Douglas J. Murray in Paul R. Viotti, ur. *The Defense Policies of Nations*. Baltimore and London: The Johns Hopkins university press, 351-377.
- Ferfila, Bogomil (2000) *Organizirani kriminal na Japonskem*. Ljubljana: Visoka policijsko-varnostna šola.
- Giddens, Anthony (1985) *The Nation State and Violence*. Cambridge: Politiy Press.
- Grad, Anton, Ružena Škerlj, Nada Vitorovič (1986) *Veliki angleško-slovenski slovar*. Ljubljana: DZS.

- Grizold, Anton (1992) *Oblikovanje slovenske nacionalne varnost*. V Anton Grizold, ur. *Razpotja nacionalne varnosti*. Ljubljana: FDV, 59-93.
- Grizold, Anton (1998) *Javnost o organiziranju in upravljanju nacionalne varnosti Slovenije*. V Anton Grizold, ur. *Perspektive sodobne varnosti*. Ljubljana: FDV, 100-133.
- Grizold, Anton (1999) *Obrambni sistem Republike Slovenije*. Ljubljana: Visoka policijsko-varnostna šola.
- Grizold, Anton, Bogomil Ferfila (2000) *Varnostne politike velesil*. Ljubljana: FDV.
- Hagelin, Bjorn, Elisabeth Skons(2003) *The Military Sector in a Changing Context*. V *SIPRI Yearbook 2003*. New York: Oxford University Press, 281-299.
- Hayes, Louis (1994) *Introduction to Japanese Politics*. Montana: Marlowe and Company.
- Heginbotham, Eric, Richard J. Samuels (2002) *Japan Dual Hedge*. *Foreign Affairs*, vol. 81, no. 5, 110-121.
- Hook, Glenn D., ur. (2001) *Japan's International Relations. Politics, Economics and Security*. London and New York: Routledge.
- Ingolič, Borut, ur. (1997) *Enciklopedija svetovne geografije*. Ljubljana: Imprinta.
- Inoguchi, Takashi (1992) *Japan's role in international affairs*. *Survival*, vol. 34, no. 2, 71-87.
- Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU in avtorji (2000) *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. Ljubljana: DZS.
- (1993) *International Military and Defence Encyclopedia*. Washington: Brassey's (US) Inc.
- Itoh, Mayumi (1998) *Globalization of Japan. Japanese Sakoku Mentality and U.S. Efforts to Open Japan*. London: Macmillan.
- (2000) *Jane's Worl Armies*. Alexandria: Coulsdon.
- Jelušič, Ljubica (1991) *Kam greš, militarizacija? Teorija in praksa*. Ljubljana: FDV, letnik 28, št. 1/2, 110-114.
- Karniol, Robert (2000) *Japanese navy to launch special operations unit*. *Jane's Defence Weekly*, vol. 33, no. 25, 14.
- Karniol, Robert (2001) *Asia-Pacific arms trends*. *Jane's Defence Weekly*, vol. 36, no. 22, 25-27.
- Karniol, Robert (2002) *Groundwork for change*. *Jane's Defence Weekly*, vol. 38, no. 9, 15.
- Karniol, Robert (2003) *Japan's joint approach*. *Jane's Defence Weekly*, vol. 39, no. 19, 23.
- Karniol, Robert (2004) *Japan boosts missile defence*. *Jane's Defence Weekly*, vol. 41, no. 1, 14.
- Katzenstein, Peter J., Nobuo Okawara (1993) *Japan's Natonal Security. Structures, Norms, and Policies*. *International Security*, vol. 17, no. 4, 84-118.

- Katzenstein, Peter J. (1996) *Cultural Norms and National Security. Police and Military in Postwar Japan*. Ithaca and London: Cornell University Press.
- Kawano, Hitoshi (1999) *The Positive Impact of Peacekeeping on the Japan Self-Defense Forces*. Baltimore, Maryland: Paper presented at the Biennial Conference of the Inter-University Seminar on Armed Forces and Society.
- Klimentko, A. F. (2002) *Military Doctrines of Asian-Pacific Countries: Coordination Aspects*. V *Military Thought, A Russian Journal of Military Theory and Strategy*, vol. 11, no. 1, 4-15.
- Kotnik-Dvojmoč, Igor (1994) *Primerjalna analiza naborniškega in poklicnega popolnjevanja oboroženih sil z vojniki v Evropi in Severni Ameriki*. Magistrska naloga. Ljubljana: FDV.
- Lubi, Darko (1999) *Jedrsko širjenje po hladni vojni*. Ljubljana: FDV, 224-237.
- Mahečić, Zvonimir (1997) *Nacionalna sigurnost (I. dio)*. Hrvatski vojniki, št. 30, 6-11.
- Malešič, Marjan (1989a) *Japonske samoobrambne sile (1. del): Preobrazba k miru in obrambi*. Naša obramba. Ljubljana: ČGP Delo, št. 1, 68.
- Malešič, Marjan (1989b) *Japonske samoobrambne sile (2. del): Moč japonske armade*. Naša obramba. Ljubljana: ČGP Delo, št. 2, 67.
- Malešič, Marjan (1989c) *Japonske samoobrambne sile (3. del): Vojska, ki ne služi cesarju*. Naša obramba. Ljubljana: ČGP Delo, št. 4, 76.
- Malešič, Marjan (1989d) *Japonske samoobrambne sile (4. del): Japonska obrambna industrija*. Naša obramba. Ljubljana: ČGP Delo, št. 5, 58-59.
- Mann, Michael (1987) *The Roots and the Contradictions of Modern Militarism*. London: New Left Review.
- Matthews, Eugene A. (2003) *Japan's New Nationalism*. Foreign Affairs, vol. 82, no. 6, 74-90.
- Natek, Karel (1999) *Države sveta 2000*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Okado, Tadashi (2003) *Japan plans first special ops unit*. Jane's Defence Weekly, vol. 39, no. 8, 10.
- Petrovski, Tanja (1998) *Pacifizem*. Diplomsko delo. Ljubljana: FDV.
- Pollack, Jonathan D. (2001) *The changing political-military environment: Northeast Asia*. V Zalmay Khalilzad, ur. *The United States and Asia*. Santa Monica: RAND, 91-135.
- Satoh, Yukio (1982) *The Evolution of Japanese Security Policy*. Adelphi papers. London: The International Institute for Strategic Studies.
- *SIPRI Yearbook 2000*. New York: Oxford University Press.

- *SIPRI Yearbook 2001*. New York: Oxford University Press.
- *SIPRI Yearbook 2003*. New York: Oxford University Press.
- Sruk, Vlado (1995) *Leksikon politike*. Maribor: Založba obzorja Maribor.
- Swaine, Michael D. (2001) *Japan and Ballistic Missile Defense*. Center for Asia-Pacific Policy. Santa Monica: RAND.
- Tatalović, Siniša (2002) *Izhodišča nacionalne varnosti Republike Hrvaške*. Teorija in praksa. Ljubljana: FDV, letnik 39, št. 3, 467-477.
- *The Military Balance 1980/1981*. International Institute for Strategic Studies. London: Oxford University Press.
- *The Military Balance 1990/1991*. International Institute for Strategic Studies. London: Oxford University Press.
- *The Military Balance 1994/1995*. International Institute for Strategic Studies. London: Oxford University Press.
- *The Military Balance 2001/2002*. International Institute for Strategic Studies. London: Oxford University Press.
- *The Military Balance 2003/2004*. International Institute for Strategic Studies. London: Oxford University Press.
- Ushiba, Akihito (1995) *Defense Guide of Japan*. Tokyo: Boei Kosaikai.
- *Vojna enciklopedija* (1978). Beograd: Redakcija vojne enciklopedije.
- Vukadinović, Radovan (1997) *Azijsko-pacifiški strateški četverokotnik*. Teorija in praksa. Ljubljana: FDV, let. 34, št. 2, 324-343.
- Yamakage, Susumu (1997) *Japan's National Security and Asia-Pacific's Regional Institutions in the Post-Cold War Era*. V Katzenstein, Peter J. in Takashi Shiraishi *Network Power. Japan and Asia*. Ithaca and London: Cornell University Press, 275-305.

Dokumenti:

- (1957) *Basic Policy for National Defense*. V *Defense of Japan 1997*. Defense Agency. Tokyo: The Japan Times, 281.
- *Basic Strategies for Japan's Foreign Policy in the 21st Century New Era, New Vision, New Diplomacy*, www.kantei.go.jp/foreign/policy/2002/1128tf_e.htm (27.4.2004)
- (1997) *Completion of the Review of the Guidelines for U.S.-Japan Defense Cooperation*. www.jda.go.jp/e/policy/f_work/sisin4_.htm (14.5.2002)
- *Defense of Japan 1997*. Defense Agency. Tokyo: The Japan Times.

- *Defense of Japan 2002 (Summary)*. Japan Defense Agency, www.jda.go.jp/e/pab/wp2002 (21.2.2004)
- *Diplomatic Bluebook 2000. The Ministry of Foreign Affairs of Japan*. www.mofa.go.jp/policy/other/bluebook/2000 (29.6.2001)
- *Diplomatic Bluebook 2001. The Ministry of Foreign Affairs of Japan*. www.mofa.go.jp/policy/other/bluebook/2001/chap2-1-a.html (18.5.2003)
- *Diplomatic Bluebook 2003. The Ministry of Foreign Affairs of Japan*. www.mofa.go.jp/policy/other/bluebook/2003 (12.3.2004)
- *Guidelines for Japan-U.S. Defense Cooperation. V Defense of Japan 1997*. Defense Agency. Tokyo: The Japan Times, 319-323.
- *National Defense Program Outline in and after FY 1996 (Adopted by the Security Council and by Cabinet on November 28, 1995)*. V *Defense of Japan 1997*. Defense Agency. Tokyo: The Japan Times, 290-298.
- *The Anti-Terrorism Special Measures Law*. www.kantei.go.jp/foreign/policy/2001/anti-terrorism/1029terohougaiyou_e.html (26.5.2002)
- (1947) *The constitution of Japan*. V Louis D. Hayes: *Introduction to Japanese Politics*. Montana: Marlowe and Company, 282-293.
- (1960): *Treaty of mutual cooperation and security between Japan and United States of America*. V *Defense of Japan 1997*. Defense Agency. Tokyo: The Japan Times, 282-283.

Internetni viri:

- 65% back top law revision. Figure highest on record, www.yomiuri.co.jp/newse/20040402wo01.htm (2.4.2004)
- Campaign against Terrorism – Japan's Measures, www.mofa.go.jp/region/n-america/usterro0109/policy/vampaign.html (29.5.2004)
- Changing the Constitution, www.japantimes.co.jp/cgi-bin/getarticle.pl5?eo20040127kn.htm (27.1.2004)
- Defense Agency outlines plans to reorganize joint staff body, www.yomiuri.co.jp/newse/20040508wo01.htm (10.5.2004)
- Disaster and Disaster Prevention in Japan, www.mofa.go.jp/policy/disaster/21st/2.html (23.2.2004)
- Establishment of the Emergency Anti-Terrorism Headquarters, www.kantei.go.jp/foreign/policy/2001/anti-terrorism/1008taisakuhonbu_e.html (12.9.2003)

- Eyeing GSDF dispatch to Afganistan, www.yomiuri.co.jp/newse/20040505wo41.htm (6.5.2004)
- For the "Human-centered" 21st Century, www.mofa.go.jp/policy/human_secu/t_fund21/what.html (22.4.2004)
- Framework of Defense Policy, www.jda.go.jp/e/index_.htm (18.5.2003)
- Government View on Purport of Article 9 of Constitution. www.jda.go.jp/e/policy/f_work/frame12_.htm (22.1.2003)
- Japan – A Country Study, www.lcweb2.loc.gov/frd/cs/jptoc.html (12.9.2003)
- Japan Defense Agency, www.fas.org/irp/world/japan/jda.htm (9.7.2002)
- Japan Self-Defense Forces, www.fas.orf/irp/world/japan/jda.htm (9.7.2002)
- Japan Goal's in the 21st Century, www.kantei.go.jp/jp/21century/report/pdfs/index.html (24.3.2004)
- Joint Statement Tokyo, www.jda.go/e/policy/f_work/joint_.pdf (5.8.2002)
- LDP panel eyes new defense law, www.yomiuri.co.jp/newse/20040402wo01.htm (15.3.2004)
- National Police Agency, www.fas.org/irp/world/japan/npa.htm (9.7.2002)
- National Public Safety Commission, www.fas.org/irp/world/japan/npsc.htm (9.7.2002)
- Other Basic Policies, www.jda.go.jo/e/policy/f_work/frame22_.htm (19.5.2003)
- Political pulse: New defense outline to challenge taboos, www.yomiuri.co.jp/newse/20040408wo02.htm (7.4.2004)
- Public Security Investigation Agency, www.fas.org/irp/world/japan/koancho.htm (9.7.2002)
- Statement by the Chief Cabinet Secretary, www.kantei.go.jp/foreign/tyokan/2003/1219danwa_ehtml (19.12.2003).
- Statement by Prime Minister Junichiro Koizumi on Preparedness to Respond to National Emergencies, www.mofa.go.jp/announce/pm/koizumi/state0204.html (4.7.2002)

Drugi viri:

- Jane's Sentinel 2000, CD-ROM.
- STA (29.10.2001): Japonska sprejela protiteroristični zakon.
- STA (12.12.2003): Ideja o azijski uniji.
- STA (19.12.2003): Japonska se ščiti.
- STA (19.01.2004): Prvi japonski vojaki v Iraku.

11 PRILOGE

PRILOGA 1

Participacija Japonske v mirovnih operacijah ZN

Obdobje	Država	Akronim ZN	Naloga	Osebj	Št. izmen
1992	Angola	UNAVEM II	opazovanje volitev	3 civilisti	1
1992-93	Kambodža	UNTAC	vojaški opazovalci	8 častnikov SDF	2
			gradnja	600 inženircev SDF	2
			policijski nadzor	75 civilna policija	1
			opazovalci volitev	41 civilistov	1
1993-95	Mozambik	ONUMOZ	štabno osebje/zveze	5 častnikov SDF	2
			kontrola prometa	48 pripadnikov SDF	3
			opazovalci volitev	15 civilistov	2
1994	El Salvador	ONUSAL	opazovalci volitev	15 civilistov	2
1994	Zaire	Rwandan refugee relief	zveze	22 SDF	1
			saniteta	283 SDF	1
			zračni transport	118 SDF	1
1996-	Golanska planota	UNDOF	štabno osebje/zveze	2 častnika SDF	4
			transport	43 SDF	8
			zveze	4-6 civilistov	
1999-	Vzhodni Timor	UNAMET	civilna policija		
			zračni transport	pripadniki SDF	

Opomba:

Operacija iz leta 1998 v Bosni in Hercegovini, ki ni bila izpeljana pod okriljem ZN (temveč OVSE) in v kateri je sodelovalo 34 civilistov ni vključena. Japonska je s svojimi opazovalci sodelovala tudi leta 2001 na volitvah na Kosovu. Leta 2001 je v okviru UNHCR sodelovala v humanitarni pomoči afganistanskim beguncem (sodelovalo je 6 transportih letal C-130 ASDF).

Vir: Kawano, 1999: 14; Diplomatic Bluebook, 2000 in spletna stran MOFA.

PRILOGA 2

Varnostna pogodba med ZDA in Japonsko

Pogodba o vzajemnem sodelovanju in varnosti med ZDA in Japonsko

Podpisana v Washingtonu, 19. januarja 1960

ZDA in Japonska,

želeč okrepiti tradicionalne medsebojne vezi miru in prijateljstva ter načela demokracije, osebne svobode in vladavine zakona,
želeč še bolj pospešiti medsebojno gospodarsko sodelovanje in utrditi gospodarsko stabilnost in blaginjo držav,
ponovno potrjujoč zaupanje v cilje in načela UL OZN in njuno željo, živeti v miru z vsemi ljudmi in vladami,
priznavajoč njuni naravno pravico do individualne in kolektivne samoobrambe, kot je opredeljena v UL OZN,
upoštevajoč njuno skupno dolžnost ohranjanja miru in varnosti na Daljnem vzhodu,
odločeni, da skleneta pogodbo o medsebojnem sodelovanju in varnosti,
se zato strinjata z naslednjim:

Člen I.

Pogodbeni stranki se v skaldu z UL OZN zavezujeta, da bosta vse mednarodne spore, v katere bi se zapletli, reševali z miroljubnimi sredstvi na način, ki ne bo ogrozil mednarodnega miru, varnosti in pravice. V njunih mednarodnih odnosih se bosta vzdržali groženj ali uporabe sile zoper ozemeljsko nedotakljivost ali politično neodvisnost katerekoli države ali kako drugače v nasprotju z nameni OZN.

Skupaj z drugimi miroljubnimi državami si bosta pogodbeni stranki prizadevali okrepiti OZN tako, da bo lahko njegovo poslanstvo ohranjanja mednarodnega miru in varnosti bolj učinkovalo.

Člen II.

Pogodbeni stranki bosta prispevali k nadaljnemu razvoju miroljubnih in prijateljskih odnosov tako, da bosta krepili svoje svobodne institucije, si prizadevali za boljše razumevanje načel organiziranja teh institucij ter z upravljanjem razmer stabilnosti in blaginje. Trudita se odstraniti konflikt v njunih mednarodnih gospodarskih politikah in si bosta prizadevali še okrepiti njuno gospodarsko sodelovanje.

Člen III.

Pogodbeni stranki bosta vsaka zase in v medsebojnem sodelovanju ter v skladu s svojimi ustavnimi določbami ohranjali in razvijali sposobnosti upreti se oboroženemu spopadu.

Člen IV.

Pogodbeni stranki se bosta občasno posvetovali o izvajanju te pogodbe, vsakič pa ob zahtevi ene od pogodbenih strank, ko bi bila ogrožena varnost Japonske ali mednarodni mir in varnost na Daljnem vzhodu.

Člen V.

Pogodbeni stranki menita, da bi bil oborožen napad na katerokoli izmed njiju na ozemlju pod japonsko upravo ogrožanje miru in varnosti. Vsaka od pogodbenih strank se zato obvezuje, da bo tedaj ukrepala kot ob splošni nevarnosti v skladu s svojimi ustavnimi določbami in postopki. O vsakem takem oboroženem napadu in o vseh sprejetih protiukrepih bosta pogodbeni stranki nemudoma obvestili VS OZN v skladu z določbami 51. člena UL OZN. Protiukrepi bodo končani takrat, ko bo VS OZN začel izvajati dejavnosti, potrebne za obnovitev in vzdrževanje mednarodnega miru in varnosti.

Člen VI.

Da bi ZDA prispevale k varnosti Japonske ter da bi vzdrževale mednarodni mir in varnost na Daljnem vzhodu, lahko ameriške kopenske, zračne in pomorske sile uporabljajo objekte in ozemlje na Japonskem.

Uporaba objektov in ozemlja, kot tudi položaj ameriških oboroženih sil na Japonskem bo določen v ločenem sporazumu, ki tako nadomešča administrativni dogovor iz III. člena varnostne pogodbe med ZDA in Japonsko, podpisane 28. februarja 1952. Če se bosta pogodbeni stranki sporazumeli, se lahko sprejmejo tudi drugačni dogovori.

Člen VII.

Ta pogodba ne vpliva in ne bo razumljena v smislu kakršnegakoli vplivanja na pravice in obveznosti pogodbenih strank, določenih z UL OZN, ali na odgovornost OZN za ohranjanje mednarodnega miru in varnosti.

Člen VIII.

To pogodbo bosta ratificirali ZDA in Japonska v skladu s svojimi ustavnimi postopki in bo postala veljavna tistega dne, ko bodo v Tokiu izmenjali ratifikacijski instrumenti.

Člen IX.

Varnostna pogodba med ZDA in Japonsko, ki je bila podpisana v San Franciscu dne 8. septembra 1951, preneha veljati, ko stopi v veljavo ta pogodba.

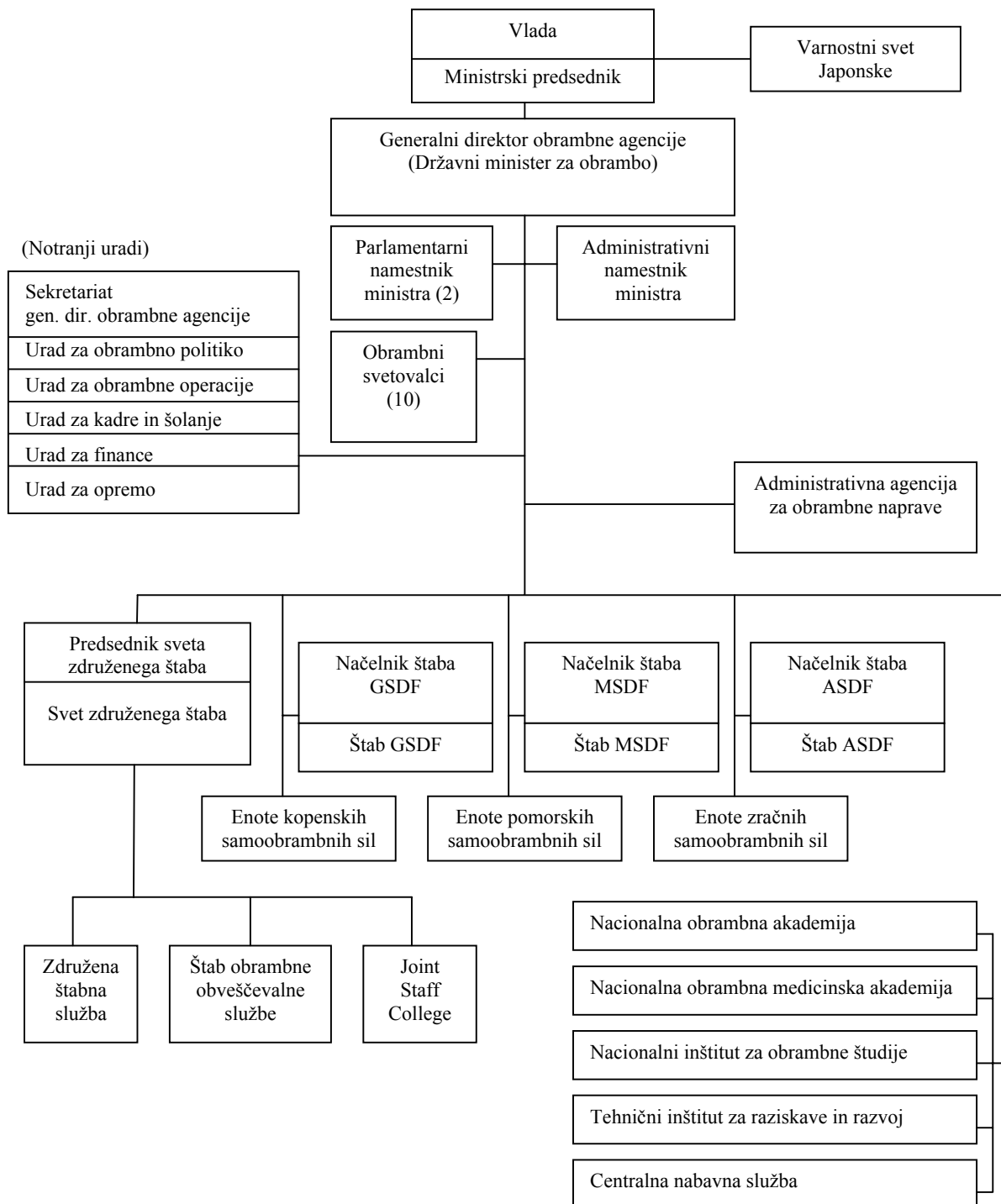
Člen X.

Ta pogodba bo veljala, dokler ne bo uveljavljena takšna ureditev pod okriljem OZN, ki bo po mnenju vlad ZDA in Japonske zadovoljivo poskrbela za vzdrževanje mednarodnega miru in varnosti na ozemlju Japonske.

Po tem, ko bo pogodba v veljavi več kot deset let. Lahko katerakoli pogodbeni stranka obvesti drugo o svoji nameri prekiniti pogodbo. V tem primeru bo pogodba potekla leto dni po takšnem obvestilu.

PRILOGA 3

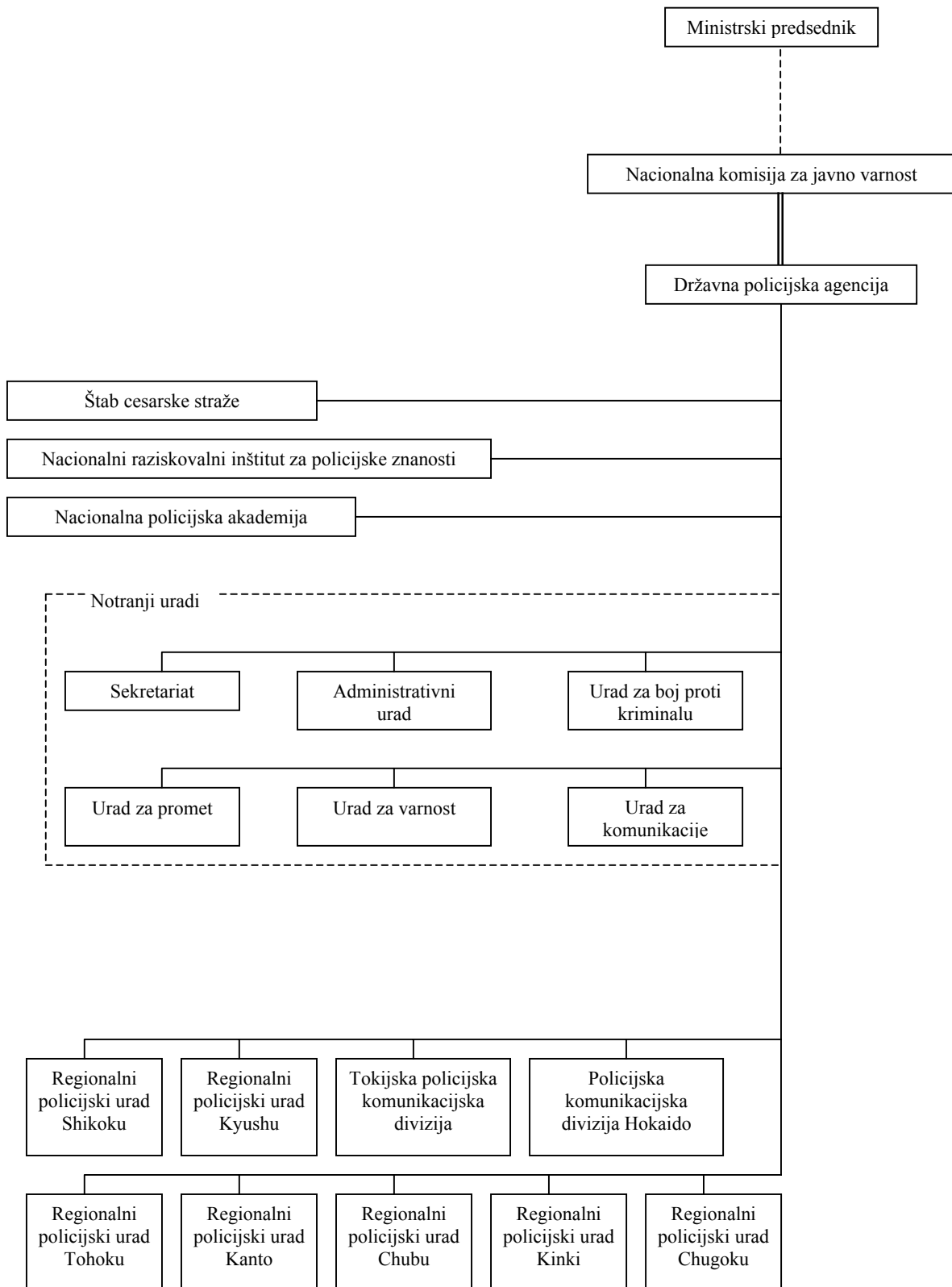
Organizacijska struktura Obrambne agencije in Samoobrambnih sil

Vir: Defense of Japan, 1997: 366.

PRILOGA 4

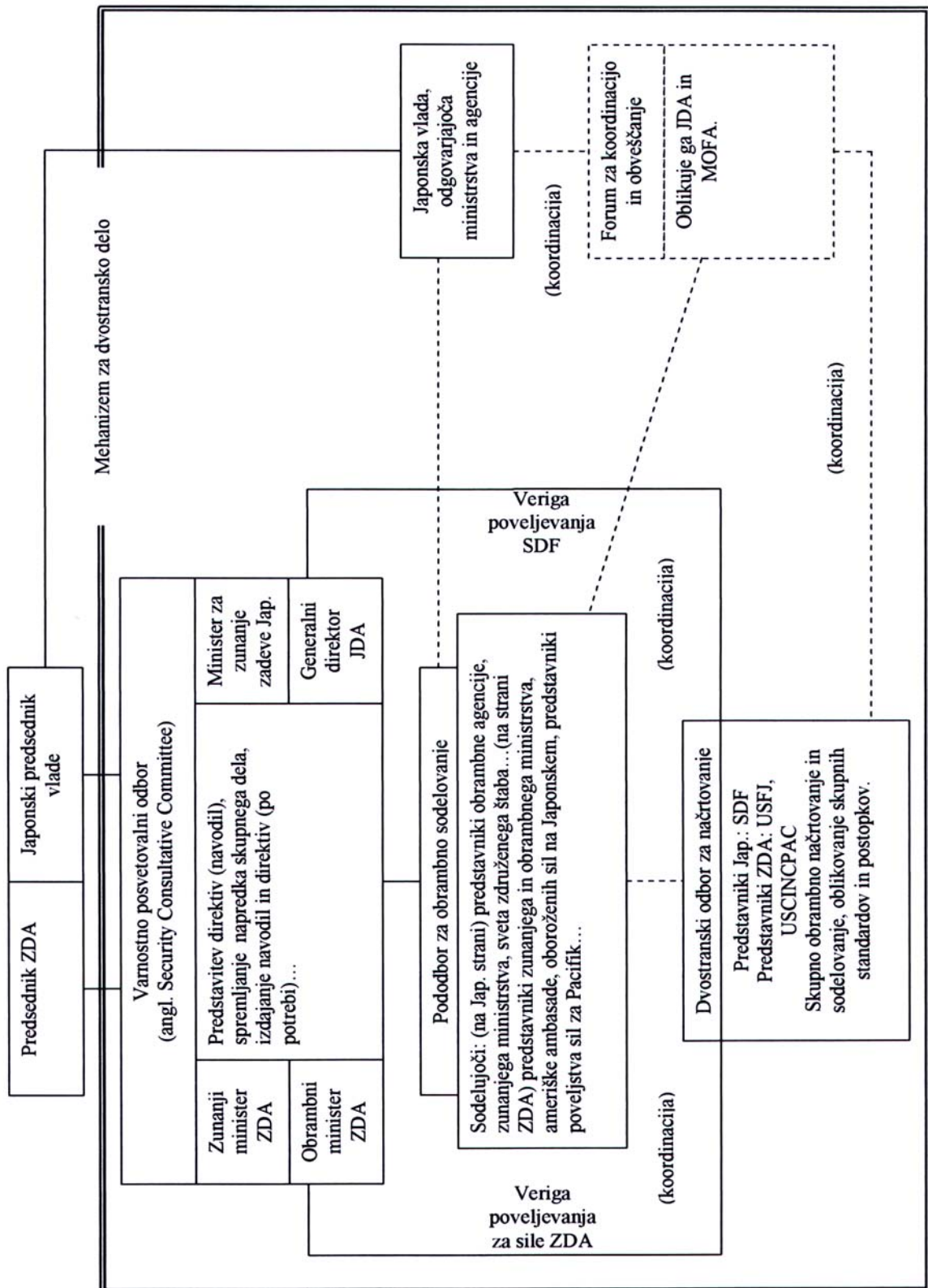
Organizacijska struktura Državne policijske agencije

Vir: National Police Agency, www.fas.org/irp/world/japan/npa.htm

PRILOGA 6

Mehanizem za načrtovanje in oblikovanje skupnih standardov in postopkov

Vir: Joint Statement Tokyo, www.jda.go.jp/e/policy/f_work/joint_.pdf